

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**СТАЛИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА:
ГЛОБАЛЬНІ ЗМІНИ
ТА НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСЯГНЕННЯ**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

28-29 травня 2019 року

**Біла Церква
2019**

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Даниленко А.С., ректор, академік НААН, д-р екон. наук, професор, голова оргкомітету.

Варченко О.М., проректор з наукової та інноваційної діяльності, д-р екон. наук, професор, заступник голови оргкомітету.

Новак В.П., перший проректор, д-р біол. наук, професор.

Димань Т.М., проректор з освітньої, виховної та міжнародної діяльності, д-р с.-г. наук, професор.

Паска І.М., декан економічного факультету, д-р екон. наук, професор.

Ковальова О.В., заступник Міністра аграрної політики та продовольства України.

Ищенко Т.Д., в.о. директора ДУ «НМЦ «Агроосвіта».

Шупик С.М., заступник директора департаменту підтримки фермерства, кооперації та розвитку сільських територій – начальник відділу підтримки фермерства Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Демчак І.М., директор НДІ «Украгропромпродуктивність».

Рябченко О.О., національний координатор програм ФАО в Україні.

Свиноус І.В., завідувач кафедри обліку і оподаткування, д-р екон. наук, професор.

Сатир Л.М., завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, д-р екон. наук, професор.

Гринчук Ю.С., завідувач кафедри менеджменту, д-р екон. наук, доцент.

Сокольська Т.В., завідувач кафедри публічного управління, адміністрування та міжнародної економіки, д-р екон. наук, доцент.

Непочатенко В.А., завідувач кафедри вищої математики та фізики, д-р фіз.-матем. наук, доцент.

Рудич О.О., завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, канд. екон. наук, доцент.

Гура А.М., завідувач кафедри економіки та економічної теорії, канд. екон. наук, доцент.

Трофимчук М.І., завідувач кафедри інформаційних систем і технологій, канд. екон. наук, доцент.

Аллан Лайнс., почесний професор, канд. екон. наук, Університет штату Огайо (США).

Єлена Горська., декан факультету економіки та менеджменту, д-р екон. наук, професор, Словацький університет сільського господарства (Словаччина).

Гжегож Слюсаж., проректор, д-р екон. наук, професор, Жешувський університет (Польща).

Пармаклі Д.М., д-р екон. наук, професор, Комратський державний університет (Молдова).

Георгій Черевко., д-р екон. наук, професор, Жешувський університет (Польща).

Сталий розвиток сільського господарства: глобальні зміни та національні особливості досягнення: матеріали міжнародної наук. практ. конф. 28-29 травня 2019 р. м. Біла церква. Біла Церква: БНАУ. 145 с.

УДК 338.43(1-22)(477.41)

ДАНИЛЕНКО А.С., академік НААН України

Білоцерківський національний аграрний університет

СКЛАДОВІ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО СЕКТОРУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті досліджено сталий розвиток сільських територій Київської області. Висвітлено проблему «холдингізації» аграрної сфери, наслідком якої стала втрата якості соціально-економічних умов життя на селі. Встановлено ключові фактори, які помітно вплинули на формування сільського та міського поселення в досліджуваному регіоні. Виділено індикатор позитивних зрушень, яким може слугувати розподіл зайнятої робочої сили за секторами прикладання праці. Запропоновано розроблення сучасного нормативно-правового інструментарію щодо переходу на засади класифікації сільських і міських територій, що прийняті в ОЕСР, на базі нових адміністративно-територіальних утворень.

Ключові слова: сільські території, проблеми розвитку сільської місцевості, соціально-економічний розвиток, індикатор позитивних зрушень, класифікації сільських і міських територій.

Увага до проблем соціально-економічного розвитку сільського сектору з боку державних органів влади, економістів та наукової спільноти носить переважно теоретичний і лише іноді цілеспрямований практичний характер. Зарубіжні науковці у своїх дослідженнях відводять периферії значну роль, як невід'ємній частині цілісного і збалансованого суспільства, підходячи до цієї теми з географічних, демографічних та економічних перспектив [1]. Бідність у сільській місцевості та високий рівень безробіття, погіршення демографічної ситуації, скорочення мережі закладів соціальної інфраструктури у сільській місцевості, які разом негативно впливають на відтворення трудових ресурсів, зниження обсягів виробництва та високі темпи міграції завжди були проблемами розвитку сільської місцевості в нашій країні.

В цілому, сталий розвиток сільських територій характеризує, з одного боку, зовнішні великі обмеження природних ресурсів, які формують далеку перспективу, а з іншого – визначають можливості соціально-економічного розвитку сільських громад та господарських суб'єктів [2].

Вітчизняні науковці визначають соціальну важливість тією структурною детермінантою, від якої залежить добробут суспільства. Це пояснюється тим, що воно своєю працею забезпечує життєдіяльність суспільства, а більшість галузей економіки – сировиною [3]. Отже, здійснюючи діяльність у сфері сільськогосподарського виробництва, селянство безпосередньо бере участь у забезпеченні продовольчої безпеки держави. На сьогодні в Україні відбувається негативна тенденція розвитку якості життя людей у сільській місцевості – звужується доступ селян до основних соціальних послуг: освіти та охорони здоров'я. Значними залишаються бідність та рівень безробіття. Спостерігається масовий виїзд працездатних сільських жителів у пошуках роботи за межі держави. Висока смертність і низький рівень народжуваності є фактором погіршення демографічної ситуації на селі. Водночас подальша деградація соціально-трудової сфери ставить під загрозу вітчизняне сільськогосподарське

виробництво, отже, національну безпеку держави. Тому сутність сучасної державної аграрної політики полягає не тільки у зміцненні аграрного виробництва, а й у проведенні широкої системи соціальних заходів на селі [4].

Встановлено, що до найбільш помітних проявів впливу на розвиток та діючі тренди в сільському секторі Київської області за 2001–2018 рр. слід віднести наступні:

➤ значно нижчі відносні темпи зменшення чисельності сільського населення в пристолочному регіоні, порівняно із сільською місцевістю України загалом – відповідно 14,1 і 18,5 % (0,76 : 1,0) за останні сімнадцять років. Водночас, на загальному тлі менш дискомфортної ситуації у регіоні відбуваються дуже складні й суперечливі процеси, які суттєво поглиблюють диференціацію між приміськими і віддаленими сільськими районами, а в їх кордонах – між сільськими поселеннями, що помітно відрізняються за умовами транспортної доступності до центрів базових рад, територіальних громад і районів;

➤ значно нижчі відносні показники зняття сільських населених пунктів з адміністративного обліку в регіоні, порівняно із обсягами скорочення сільського населення: відповідно 8 сіл із 273 знятих з адміністративного обліку сільських населених пунктів загалом по Україні, що становить 2,9 %, порівняно із часткою безповоротно втраченого сільського населення – 3,7 % (відповідно втрати сільського населення складають по регіону 109,3 тис. осіб та 2956,1 тис. сільських жителів по Україні загалом). Водночас, на цьому тлі логічним виступає висновок про те, що тут має місце фактор «відкладеного на майбутнє» зняття з адміністративного обліку обезлюднених сіл;

➤ значно вища частка сільського населення в регіоні, порівняно з аналогічним показником по Україні загалом (відповідно 37,9 і 30,7 %). Однак, і це логічно, помітно вищі темпи зменшення з початку 2000-их років його частки по сільській місцевості регіону – на 4,5 % (42,4 – 37,9), але по Україні – лише на 1,9 % (32,6 – 30,7). Це свідчить про те, що частина сільських жителів області традиційно надає перевагу проживанню по місцю народження, однак, із урахуванням раціональної транспортної доступності до сфери прикладання праці в міських поселеннях, зайнята переважно за його межами. Цьому також сприяють значно вищий рівень розвитку соціальної та інженерної інфраструктури, а також розміщення безпосередньо у сільських поселеннях регіону поза аграрних видів економічної діяльності, зокрема: цехів промислових підприємств та підсобних промислів, підрозділів по добуванню природних і мінерально-сировинних ресурсів, автотранспортних контор і логістично-розподільчих центрів, будівельних й інших обслуговуючих організацій, а також окремих діючих об'єктів соціальної та інженерної інфраструктури тощо.

Необхідно зазначити, що в адміністративному відношенні поділ на сільські та міські поселення – це надзвичайно анахронічне положення, яке практично не реагує на реальні зміни у чисельності населення та сферах зайнятості сільських жителів. Чинний нормативний акт у цьому відношенні – Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 12.03.1981 р. №1654-Х. Зазначеним Указом було затверджено Положення про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою Української РСР, основні із яких чітко регулюються через величину міських поселень та частку зайнятих у поза аграрному секторі (індустріальному виробництві та сфері обслуговування населення). З того часу

минуло більше третини століття, а отже трансформації і процеси, що відбувалися у суспільстві та економіці, а особливо у сільському секторі, внесли значні зміни як в чисельність і структуру зайнятості сільського населення, так і в структуру сільських населених пунктів за виконуваними функціями, людністю, сферами зайнятості жителів, типом відтворення населення тощо. Ключові фактори, які помітно вплинули на формування зазначеної ситуації, наступні:

- значне скорочення чисельності зайнятих у сільському господарстві, що об'єктивно супроводжується зниженням його частки у структурі зайнятості населення України загалом та пристолічного регіону, зокрема;
- закриття об'єктів соціальної сфери у сільській місцевості, що супроводжувалося зменшенням чисельності як обслуговуючого персоналу, так і кадрів вищої кваліфікації (вчителів, культпрацівників, лікарів);
- охоплення сільської місцевості міграційними процесами, живильним середовищем для яких є шкільна молодь, що закінчує місцеву освітню установу та вибуває для продовження навчання і в багатьох випадках не повертається до місць народження, а також працездатне населення молодше середнього віку (25–35 років), яке у пошуках кваліфікованої та добре оплачуваної роботи мігрує не лише до українських міст, але й до країн близького і віддаленого зарубіжжя;
- реальне скорочення чисельності населення України, а особливо сільського, що призвело до суттєвих диспропорцій у демографічних характеристиках (народжуваність, смертність, віко-статєва структура);
- складні, переважно негативні демографічні процеси (висока смертність й безповоротна міграція) мали своїм наслідком депопуляцію сільського населення, зростання частки осіб пенсійного віку, збільшення кількості і частки малих сільських населених пунктів, обезлюднення дрібних сіл, подрібнення та згортання сільської поселенської мережі тощо.

Унаслідок цього село – головний носій функцій сільського господарства і для населення якого воно залишається основною сферою прикладання праці, опинилось у ситуації, коли рамки цієї залежності поступово звужувалися, а почасти були зруйновані практично повністю. З одного боку, велика частина переважно малих і дрібних сіл, унаслідок безповоротної втрати населення, нині фактично віртуально обслуговує сільськогосподарські угіддя, що тяжіють або були історично закріплені за конкретними населеними пунктами. Хоча земельні угіддя при цьому залишилися у тих же масштабах. А з другого боку, у тих районах, де відбулася «холдингізація» аграрної сфери, її наслідком стала втрата залежності (чіткої кореляції) якості соціально-економічних умов життя на селі від економічних результатів, досягнутих у сільському господарстві. Йдеться про те, що впровадження широкозахватної та високомобільної сільськогосподарської техніки супроводжувалося обвальним скороченням зайнятості для жителів тих населених пунктів, сільськогосподарські угіддя яких були акумульовані до земельних банків агрохолдингів. Причому спостерігається посилення цієї тенденції, оскільки загальний земельний банк агрохолдингів в Україні охоплює практично чверть залучених у виробництво сільськогосподарських угідь. За оцінками вчених, податки, що отримуються з прибутків від експлуатації таких земель, адмініструються і спрямовуються до бюджетів тих місцевих рад, де розташовані центральні офіси агрохолдингів. Отже, село потерпає від «холдингізації» сільського господарства двічі: поступово «вимиваються» робочі місця, де було зайняте місцеве населення, а місцеві громади не отримують

податків від використання їхніх земель і тому реально не можуть забезпечити поліпшення умов життя в сільських населених пунктах, що перебувають під їх юрисдикцією.

Отже, нині досить активно й різнобічно розвиваються межі між такими дихотомічними поняттями як «село-місто» та «сільське господарство-промислове виробництво», що супроводжується посиленням процесів взаємопроникнення як чисто сільськогосподарських функцій в середовище міських поселень, так і промислових функцій в сільську поселенську мережу. Таким чином ключова функція села, тобто забезпечення розвитку сільського господарства, все звужується, однак не може бути зліквідована повністю. Об'єктивним індикатором цих зрушень може слугувати розподіл зайнятої робочої сили за секторами прикладання праці. Водночас на цьому тлі, починаючи з нинішнього століття з незначними відкортами, відбувалося поступове збільшення виробництва продовольчої продукції, зокрема: сільського господарства – 89,2 %, харчової промисловості – 107,2 % (2017 р. порівняно з 1990 р.; у 2000 р. відповідно 53,4, 52,1 %).

Динамічні структурні трансформації у поселенській мережі, різношвидкісні демографічні процеси та реальні спадні тренди попередніх змін, економічних і аграрних криз, які продовжують діяти за нинішніх умов, спонукали до виникнення нових реалій. Їх об'єктивна оцінка дозволяє зробити висновок про те, що відбувається подальше взаємопроникнення як функцій сільського господарства до виробничої сфери міських поселень, так і функцій промислової діяльності до сільських населених пунктів. У цьому зв'язку відбувається динамічне «розмивання» міжсекторальних й адміністративних кордонів не лише між містом і селом, але й міжгалузевих в АПК, що об'єктивно породжує неоднозначність їх трактування. Подолати таку неоднозначність можна лише піднявшись на вищий щабель розгляду об'єкта – тобто, аналізувати не сільське господарство чи село, а агросоціоекосистему або ж сільський сектор. Зазначимо, що вказані зміни й трансформації у практичному і статистичному відношенні не відстежуються і не знаходять свого теоретичного продовження в удосконаленні відповідної законодавчої бази. На нашу думку, одним із таких варіантів у цьому зв'язку може стати розроблення сучасного нормативно-правового інструментарію щодо переходу на засади класифікації сільських і міських територій, що прийняті в ОЕСР, на базі нових адміністративно-територіальних утворень, тобто визнання в якості статистичних територіальних одиниць обліку вже утворених й функціонуючих об'єднаних територіальних громад і адміністративних районів (за умови їх збереження).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. De Souza, P. The rural and periphera lin regional development: An alternative perspective. 2017. P. 1–268. URL: <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.085049705255&doi=10.4324%2f9781315211183&partnerID=40&md5=674ce566f2067d5d8cde2e9cc4e244c2> (дата звернення: 20.04.2019).
2. Sustainable development of territories based on the integrated use of industry, resource and environmental potential/ O.Y. Voronkova et al. *International Journal of Economics and Business Administration*. 2019. 7(2). P. 151–163.
3. Землі сільськогосподарського призначення: права громадян України : наук.-навч. посіб. / за ред. проф. Н.І. Титової. Львів : ПАІС, 2005. 266 с.

4. Статівка А.М. Організаційно-правові питання соціального розвитку села в Україні: моногр. Харків : Право, 2007. 208 с.

УДК 334.021

КРИСАНОВ Д.Ф., д-р екон. наук

ВИБОРНА В.Д., аспірант

Білоцерківський національний аграрний університет

СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ В АГРОСФЕРІ: СУТНІСТЬ ТА РІВНІ ФОРМУВАННЯ

В тезах обґрунтована актуальність дослідження соціального капіталу в агросфері в Україні. Узагальнено наукові підходи до визначення сутності та компонентів соціального капіталу. Визначено місце соціального капіталу в агросфері. Розроблено власне визначення категорії «соціальний капітал в агросфері».

Ключові слова: соціальний капітал, агросфера, довіра, норми.

В наш час концепція соціального капіталу є дискусійна серед філософів, економістів, соціологів й політологів та має міждисциплінарне поняття. Попри те, що активного розвитку та використання в світовій літературі це поняття набуло приблизно починаючи з 60-их років, до сих пір йдуть активні дискусії з приводу метафоричної назви, трактування поняття, структури, його формування та сили впливу цього феномену на економічні показники підприємств та країни в цілому. На сьогодні не зафіксовано єдиного загальноприйнятого визначення поняття соціального капіталу, а варіацій його трактування є надзвичайно багато.

За останні роки дослідниками створено фундаментальні основи вивчення тематики соціального капіталу, яскравими представниками яких є Дж. Коулмен, Р. Патнем, Ф. Фукуями, Г. Лаурі, Е. Остром, П. Бурдьє, О. Грішнова, О. Михайловська, М. Лесечко, О. Сидорчук, О. Дем'янчук, О.О. Яременко, Ю.К. Зайцев та ін. Проте у іноземних вчених наявно більше тривалого досвіду та напрацювань, ніж в українських колег, тому існує потреба в всебічному дослідженні цього поняття та систематизації знань.

Поява та відокремлення такого феномену як соціальний капітал, пов'язана з історичним та економічним розвитком суспільства, в тому числі бере початок з праць античних мислителів, що поклали перші цеглинки в суспільних науках та філософії в цілому. З появою певних матеріальних і нематеріальних передумов почали формуватися тісні соціальні зв'язки, що стали необхідні для забезпечення комфортного життя, успішної діяльності, кооперації людей у праці, зростання доходу, розв'язання проблем, що виникали у соціумі.

Саме усвідомлення потреби у взаємодії та згуртованості задля економічного виживання, задоволення суспільних потреб, реалізація людини на ринку праці у розрізі ефективних трудових відносин дали рушійну силу появи феномену ХХІ століття – соціального капіталу.

У ринкових умовах дослідники відмітили, що він має значний вплив на ефективність діяльності того чи іншого суб'єкта господарювання, при цьому несе неформальний та некореляційний характер, частково базується на морально-соціальних нормах, історично-культурних засадах та політично-

економічному становищі в розрізі досліджуваного об'єкта. В зв'язку з цими та іншими факторами немає однозначної узагальненої теорії щодо соціального капіталу, проте чітко простежуються підходи на макро- та мікрорівні дослідження цього феномену.

Актуалізується тематика соціального капіталу, що ствердно засвідчують дослідження, логічною вбачається проекція проблематики соціального капіталу на аграрні аспекти економіко-соціального поступу й функціонування механізму агроринку. В зв'язку з особливостями сільського господарства, що полягає в тісному зв'язку між специфікою праці на землі та соціальними відносинами в селі, зміна якісного чи кількісного складу населення, вплив загальносвітових тенденцій на агропродовольчому ринку й інтеграції українського ринку в глобальну економіку – це все зумовлює необхідність пошуку нових ресурсів розвитку сільського господарства, одним з яких є соціальний капітал.

На сьогодні понад 70% території України займає агросфера, котра в свою чергу є місцем проживання 30,71% сільського населення від загальної чисельності населення, при цьому, частка неформально зайнятого населення у віці 15-70 років за підсумками 2018 року у сільському, лісовому та рибному господарстві складає 42,9% до загальної кількості [1].

Окрім того, агросфера включає в себе землю, як один із головних засобів праці, є джерелом забезпечення населення країни продовольством, забезпечує промисловість сировиною тваринного та рослинного походження, включає в себе декілька форм капіталу, в тому числі соціальний капітал.

Узагальнюючи вище сказане, стверджуємо, що дослідження формування соціального капіталу в агросфері є актуальним, таким, що відповідає вимогам часу і пов'язане з важливими науково-практичними завданнями, віднесеними до пріоритетів сучасного розвитку українського суспільства.

Поняття «агросфера» є складним та міждисциплінарним, оскільки виступає паралельно природничою, екологічною, аграрною, соціальною та економічною категорією.

Свій соціально-економічний підхід до визначення агросфери має Попова О.Л., одночасно розподіляючи думку Созінова [2, с. 11] щодо спорідненості цього поняття з біосферою, але вважає що сільське (аграрне) господарство має не просто провідну роль в цій категорії, а й людиноцентристську спрямованість розвитку. Це проявляється через властиві агросфері диверсифіковані функції: життєдіяльність (що включають якість та умови життя і праці сільського населення, одержання доходів, тощо), життєзабезпечення (виробництво сировини та продовольства для задоволення потреб населення), життєоблаштування (якісна освоєність середовища проживання та його екологічна безпечність) [3, с. 77].

Таким чином, формується соціальний капітал завдяки інституціональним утворенням та завдяки взаємовідносинам, що виникають у середині груп людей на горизонтальному та вертикальних рівнях міжособистісної взаємодії в агросфері. Виходячи з інституційної структури соціально економічної системи Соціальний капітал ділиться по таким рівням: нанорівень (індивід, сім'я, близькі); мікрорівень (домогосподарства); макрорівень (громадянське суспільство та держава); метарівень (соціальний капітал в глобальному розумінні) [13]. Ми вважаємо, що в розрізі агросфери є логічним додати мезорівень, що є складним градаційним рівнем між мікрорівнем та макрорівнем,

де соціальний капітал формується в сільській громаді, об'єднаній територіальній громаді, спільнотах у межах адміністративного району і області, тощо.

У широкому трактування компонентами соціального капіталу в агросфері можна назвати культурні цінності та відносини, норми, правила, процедури, мережі та зв'язки, довіру [розроблено на основі джерел 5-9].

При цьому одними з найбільш важливим та мало дослідженим є саме зв'язки, що будуються в соціальній мережі агросфери. Дослідники соціального капіталу з Світового банку визначають три концепції розуміння соціального капіталу: «вузький» (горизонтальні зв'язки), «більш широкий» (горизонтальні + вертикальні зв'язки) і «найбільш широкий» (горизонтальні + вертикальні зв'язки + уряд, закон та судова система) [9];

Ми вважаємо, що соціальна мережа в агросфері має диверсифікований тип, що проявляється на обох рівнях: горизонтальному (міжособистісно – в сім'ї, сусідство та дружба), вертикальному (рівень громади та населеного пункту, що підпорядковані державним органам). Якщо акторами соціального капіталу виступають юридичні особи, то до вище згаданої мережі можна додати зв'язки в каналах посередництва, з державними органами, а також ті зв'язки, які можуть виникати між індивідами і на міжінституціональному рівні, адже можуть принести певні вигоди під час підприємницької діяльності. В свою чергу, мережа це не просто набір контактних осіб та організацій, це міцний взаємний зв'язок між кожним з них, що базується на взаємодовірі, взаємодопомозі, взаємовигодах, сталих нормах, у тому числі в агросфері, адже центральним його об'єктом є люди та їх різнопланова діяльність.

Отже, Соціальний капітал в агросфері – це сукупність фактичних та потенційних зв'язків в мережі, котрі сформовані на основі довіри та культурно-етичних нормах, задля мобілізації та ефективного використання природних ресурсів й отримання суспільних вигод.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 21.05.2019).
2. Созінов О.О. Агросфера України (минуле, сьогодні, майбутнє): наук. записки. Спец. вип. Київ: *Academia*, 1999. Т. 9. 381 с.
3. Попова О. Агросфера: соціоекономічний зміст і засади сталого розвитку. *Економіка України*. 2012. № 5. С. 73-84.
4. Is Social Capital Really Capital?/ Robison L., Schmid A., Siles M. *Review of Social Economy*. 2002. Vol. 60. No.1. pp. 1-21.
5. Бурдые П. Формы капитала. *Экономическая социология*. 2002. Т.3. №5. С. 60-74.
6. Коулман Дж. Капитал социальный и человеческий. *Общественные науки и современность*. 2001. №3. С. 122-139.
7. Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy. Putnam R., Leonardi R., Nanetti R. N.J. Princeton, 1993.
8. Фукуяма Ф. Що таке соціальний капітал? Київська лекція Френсіса Фукуяма. День. 2006. № 177. С. 4.
9. The changing wealth of nations: measuring sustainable development in the new millennium. World Bank. URL: <http://siteresources.worldbank.org/ENVIRONMENT/Resources/ChangingWealthNations.pdf> (дата звернення: 29.10 2018).

10. Woolcock M. Social capital in theory and practice: where do we stand?. *Social Capital and Economic Development: Well-being in Developing Countries*, edited by Sunder Ramaswamy. Cheltenham, UK: Edward 2002.
11. Social Capital, Intellectual Capital, and the Organizational Advantage. Elgar. Nahapiet, J. Janine Nahapiet, Sumantra Ghoshal. *The Academy of Management Review*. 1998. №23 (2). P. 242–266.
12. Grootaert C. The Role of Social Capital in Development: An Empirical Assessment ; Ed. by Christiaan Grootaert, Thierry van Bastelaer, Robert Puttnam. UK: Cambridge; *Cambridge University Press*, 2002.
13. Рябінчук М. В. Соціальний капітал: структура та зміст. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2012. №2. С. 59-64.

УДК 351

ДАНИЛЕНКО А.С., академік НААН

СОКОЛЬСЬКА Т.В., д-р екон. наук

ПОЛІЩУК С.П., канд. екон. Наук

Білоцерківський національний аграрний університет

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Дослідження присвячене вивченню проблеми впровадження реформи децентралізації та її вплив на сільський розвиток. Доведено, що на сьогодні найголовнішим чинником створення європейської моделі сільського розвитку є урегулювання питання оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади загалом, зокрема, розподілу функцій і повноважень між місцевими радами, ОТГ та районними адміністраціями й районними радами. Невиправдана централізація, дублювання, безпідставне делегування повноважень ускладнюють систему управління, призводять до конфліктів між представниками цих державних органів, до створення дублюючих управлінських структур, надмірних витрат.

Ключові слова: публічне управління, децентралізація, об'єднані територіальні громади, реформа, органи місцевого самоврядування.

Розбалансованість всіх гілок влади, що спричиняє неефективність системи управління та віддаленість від потреб громадянина, викликає гостре суспільне невдоволення через низький рівень життя, особливо сільського населення. Як результат, система державного управління виступає одним із стримуючих факторів здійснення модернізаційних процесів та системних перетворень в усіх сферах розвитку суспільства, що посилює зневіру в майбутнє, демографічну кризу та знелюднення сільських територій.

У зв'язку з цим, після Революції Гідності одним із найвагоміших факторів соціально-економічного розвитку стала реформа децентралізації влади, що здатна забезпечити сталий розвиток нашої держави. Саме децентралізаційний механізм управління нині є провідною моделлю європейської та світової політики, який сформувався як принцип демократизації суспільної організації та створення умов для самоорганізації в державі і впливає на зростання важливості багаторівневого управління розвитком територій [1].

Зазначимо, що в Україні, починаючи з 2014 р. було прийнято низку законів та постанов, які стали поштовхом до втілення в життя цієї моделі, зокрема: «Концепція реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади», Закони України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про співробітництво територіальних громад» [2, 3, 4]. Цими документами було передбачено не просто передача повноважень та ресурсів органам місцевого самоврядування, а саме створення спроможних територіальних громад, у власність яких переходить уся інфраструктура і земля, що входять у громаду. Також такі громади вступають у прямі міжбюджетні відносини з Державним бюджетом, уникаючи потреби просити кошти у чиновників і тому, уже за період 2014–2018 рр. доходи місцевих бюджетів зросли майже в 3,4 рази і становлять 234 млрд грн [5]. Громади отримують кошти на відбудову соціальних об'єктів, реконструкцію та ремонт вулиць, доріг, мостів, впровадження заходів з енергоефективності, створення ЦНАП, купівлю транспортних засобів. Тобто, на те, що робить життя в громадах комфортнішим, а зміни – відчутними.

За даними експертів Групи фінансового моніторингу Центрального офісу реформ при Мінрегіоні (за підтримки Програми «U-LEAD з Європою» та проекту SKL International) у 2015-2018 роках 4000 сільських, селищних та міських рад добровільно об'єдналися у 878 об'єднаних територіальних громад (в яких мешкають 9 млн осіб), які отримали повноваження та ресурси для їх здійснення, а також вийшли на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом. Водночас варто зазначити, що існує низка проблем з громадами, які за своїм потенціалом (ресурсами, інфраструктурою) не спроможні забезпечити сталий розвиток своїх територій. З іншого боку досить часто громади, зі зручним географічним розташуванням, розвиненою інфраструктурою стикаються з опором з боку районних адміністрацій, районних рад та місцевих еліт, які протидіють цим процесам через побоювання втратити робочі місця або повноваження, оскільки створення ОТГ супроводжується переформатуванням органів влади та зміною акцентів в управлінні на користь громад.

За результатами опитування сільських мешканців Білоцерківського та Рокитнянського районів Київської області 86,3 % опитаних не розглядають місцеве самоврядування як форму самоорганізації громадян, котра сприяє формуванню сильного громадянського суспільства, хоча переконані, що воно має бути спрямоване на задоволення потреб кожного громадянина, вирішення його проблем, бути максимально наближеним до людей. Не задоволені якістю надання адміністративних послуг – 88 % респондентів, 82 % не вірять у позитивні зміни та в те, що їхню думку буде враховано при формуванні місцевих бюджетів. І найбільш вражаючим є факт інертності місцевих жителів до контролю діяльності місцевої влади (91 %), яку вони пояснюють небажанням іти на конфлікт зі знайомими.

Нині, ще недостатньо урегульоване питання оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади загалом та, зокрема, розподілу функцій і повноважень між місцевими радами, ОТГ та районними адміністраціями й районними радами. До сьогодні має місце невиправдана централізація, дублювання, безпідставне делегування повноважень. Всі ці фактори ускладнюють систему управління, призводять до конфліктів між представниками цих державних органів, до створення

дублюючих управлінських структур, надмірних фінансових витрат і як кінцевий результат – зменшення ефективності вирішення місцевих справ.

Отже, ми вважаємо за доцільне негайне законодавче врегулювання питання виконання районними радами визначених законом повноважень та унормоване питання оптимізації структури і чисельності працівників районних державних адміністрацій в районах, територія яких повністю або частково охоплена створеними об'єднаними територіальними громадами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Демиденко С.В. Світовий досвід управління та фінансового планування регіонального розвитку. *Вісник Дніпропетр. держ. фінанс. акад. Серія «Екон. науки»*. Дніпропетровськ: ДДФА, 2009. № 2. С. 106–111.

2. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p>. (дата звернення: 6.04.2019).

3. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 18.12.2017 № 3038-17. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>. (дата звернення: 7.04.2019).

4. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 № 1508-18. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>. (дата звернення: 6.04.2019).

5. Результати першого етапу децентралізації в Україні 2014-2018 роки. URL: <https://decentralization.gov.ua/about> (дата звернення: 10.04. 2019).

УДК 620.925.003.13

ГУТКО Л.М., канд. екон. наук

СЕНЧУК М.М., канд. техн. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОБҐРУНТУВАННЯ ПОТУЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ З ПЕРЕРОБКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Розглянуто можливі шляхи підвищення ефективності переробки сільськогосподарської продукції на етапі проектування виробництва. Виведено формулу для визначення оптимальної потужності переробного підприємства. Запропонована методика дає можливість визначати оптимальну продуктивність підприємства для переробки сільськогосподарської сировини з урахуванням відстані її перевезень ще на етапі проектування.

Ключові слова: підприємство з переробки сільськогосподарської сировини, економічна ефективність, оптимізація виробництва, прямі витрати, накладні витрати.

Для обґрунтування параметрів пунктів з переробки сільськогосподарської продукції необхідно вирішити питання оптимізації потужності переробних підприємств та відстані доставки сировини.

За наявності сировини з урахуванням відстані її перевезення до підприємства з переробки будується графічна залежність (рис. 1) і визначається

її функція. Тоді собівартість переробки сільськогосподарської продукції визначається за формулою:

$$C_n = \frac{Z_6}{M_o(l) \cdot \beta} + z_{en} + \frac{z_n \cdot l}{\beta}, \quad (1)$$

де C_n – собівартість переробки однієї тонни сільськогосподарської продукції, грн/т;

Z_6 – накладні витрати на виробництво, грн;

z_{en} – прямі витрати на переробку сільськогосподарської продукції, грн/т;

z_n – питомі транспортні витрати, грн/т-км;

β – коефіцієнт перетворення сировини на продукцію переробки;

M_o – маса сировини, т;

l – відстань доставки до переробного підприємства, км.

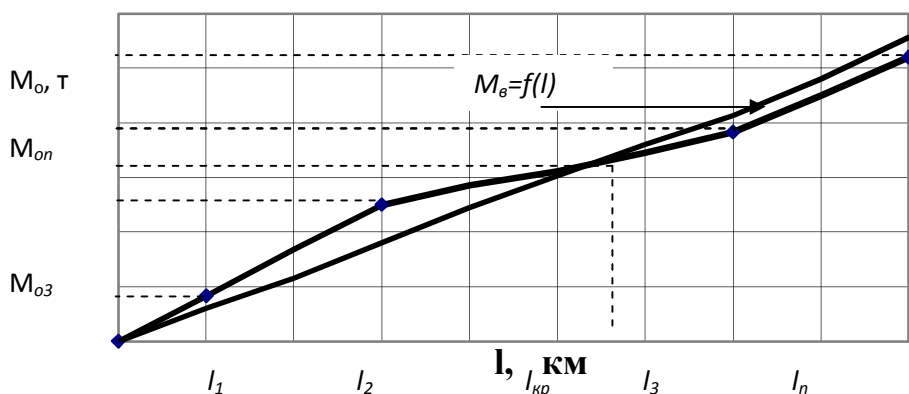

Рис.1. Залежність обсягу сировини від відстані її перевезення на переробне підприємство (розраховано автором).

Тоді маса продукції, отриманої в результаті переробки сировини (M_6), розраховується за формулою:

$$M_6 = M_o(l) \cdot \beta, \quad (2)$$

$$\beta = \frac{M_6}{M_o}. \quad (3)$$

За формулою (1) будується функція $C_6 = f(l)$ (рис. 2), а також, дослідивши її на екстремум $\frac{dC_6}{dl} = 0$, визначається відстань до господарства $l_{кр}$, при якій собівартість продукції переробки мінімальна.

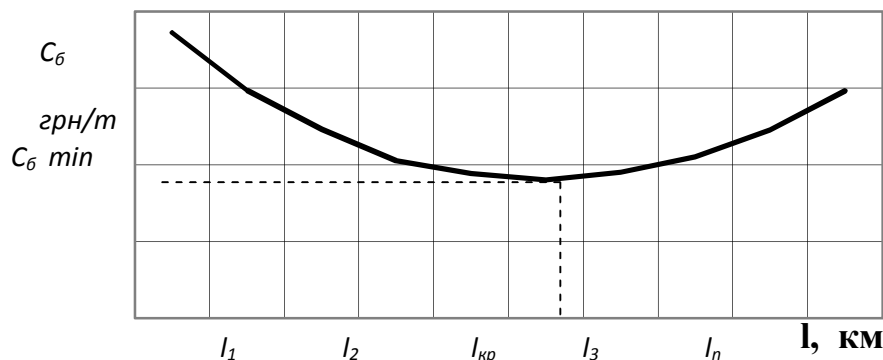

Рис. 2. Графічне зображення функції $C_{\delta} = f(l)$
(розраховано автором).

Продуктивність переробного підприємства визначається за наявності маси сировини M_0 при $l_{кр}$, де собівартість продукції виробництва буде мінімальна.

Запропонована методика дає можливість визначати оптимальну продуктивність підприємства з переробки сільськогосподарської продукції ще на етапі його проектування за умови мінімальної собівартості продукції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Біопалива (технології, машини і обладнання) / В.О. Дубровін та ін. Київ: ЦТІ «Енергетика і електрифікація», 2004. 256 с.
2. Семенов В.Г., Марченко А.П., Семенова Д.У., Лінков О.Ю. Дослідження фізико-хімічних показників альтернативного біопалива на основі ріпакової олії. *Машинобудування: Вісник Харківського державного політехнічного університету*. Харків: ХДПУ, 2000. Випуск 101. С. 159–163.
3. Кобец Н. Перспективы производства и переработки семян рапса в Украине: сборн. докл. IV Междунар. конф. *Масложировая промышленность*. Киев, 2005. С. 46–52.
4. Семенов В.Г., Кухта В.Г. Дизельное топливо из рапса. *Хранение и переработка зерна*. 2000. № 12. С. 59–61.
5. Адаменко О., Височанський В., Лютко В., Михайлів М. Альтернативні палива та інші нетрадиційні джерела енергії: монографія. Івано-Франківськ, 2001. 432 с.
6. Аблаев А.Р. Производство и применение биодизеля: справ. пособие. 2006. 80 с.
7. Сенчук М.М. Обґрунтування потужності механізованих пунктів для переробки органічних відходів вермикомпостуванням. *Техніка АПК*. 2004. № 10–11. С. 32–34.
8. Горбатов В.В., Сенчук М.М. К вопросу оптимизации мощности и расположения пунктов по переработке вторичного органического сырья: материалы 3-й международной научно-технической конференции «Аграрная энергетика в XX столетии». Минск: РУП «Институт энергетика АПК, НАН Беларуси». 2005. С. 273–275.
9. Biofuels Issues and Trends. *Independent Statistics Analysis*. Washington: U.S. Energy Information Administration, 2012. 48 p.
10. Laan T., Litman T. A., Steenblik R. Biofuels – At what cost? Government support for ethanol and biodiesel in Canada. Winnipeg: *International Institute for Sustainable Development*, 2011. 121 p.
11. Mortimer N.D., Cormack P., Elsayed M.A. and Horne R.E. Evaluation of the comparative energy, global warming and socio-economic costs and benefits of biodiesel. Sheffield: *Sheffield Hallam University*, 2003. 132 p.

УДК 338.439.5:339.9

АРТИМОНОВА І.В., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Висвітлено сучасні проблеми функціонування інфраструктури національного агропродовольчого ринку. Визначено і проаналізовано основні детермінанти розвитку та

удосконалення інфраструктури агропродовольчого ринку. Запропоновано стратегічні напрями розвитку інфраструктури товароруху сільськогосподарської продукції, сировини, продовольства країни в сучасних умовах глобалізації.

Ключові слова: агропродовольчий сектор, інфраструктура, товарорух, продовольство, кон'юнктура.

Посилення дисбалансу сучасного стану кон'юнктури агропродовольчого ринку та низького рівня продовольчого забезпечення і споживання населенням України безпечних та якісних продуктів харчування у необхідних обсягах вимагає формування стратегічних детермінант розвитку національного агропродовольчого ринку в нинішніх глобалізаційних процесах. Основною причиною проблем, що виникають на національних ринках сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів є недосконалість інфраструктури, яка призводить до негармонійного розподілу інтересів учасників цих ринків, що спричиняє зниження ефективності функціонування сфери виробництва продукції.

З метою підвищення ефективності функціонування агропродовольчого ринку країни доцільно розвивати ринкову інфраструктуру, на основі створення системи оптових продовольчих ринків різних рівнів. Безумовно, що розвиток виробничої, розподільчо-збутової, транспортної та експортної інфраструктури можна досягти через формування системи оптово-роздрібних ринків; удосконалення матеріально-технічної бази зберігання сільськогосподарської продукції у місцях виробництва; розвиток логістики, розробку нової та удосконаленої упаковки [1].

Щодо товароруху в цілому, який має одну мету та технологічно об'єднує взаємопов'язані міжгалузеві ланки, специфіка регулювання та управління в тому, щоб забезпечити узгоджений, пропорційний розвиток усіх частин ланцюга переміщення та вирішення конфліктів, на основі не лише галузевих інтересів, а із кількісних та якісних характеристик кінцевого продукту та його відповідності вимогам кінцевих споживачів.

Досягнення цієї мети потребує координації діяльності різних інфраструктурних ланок в територіальному, галузевому та інституційному аспектах і виділення для цього певної структури, наділеної необхідними правами та повноваженнями [2].

Функціонування інфраструктури товароруху, насамперед, залежить від обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, сировини та продовольства, оскільки на споживчому ринку конкурує не сировина, а готові продукти харчування, які пройшли стадії переробки, зберігання, транспортування та збуту, що впливає на встановлення ціни готової продукції [3].

Основними детермінантами ефективного функціонування інфраструктури агропродовольчого ринку мають стати: мінімізація затрат на формування раціональної системи товароруху продукції; розширення товарного асортименту із урахуванням вивчення та прогнозування платоспроможного попиту в сегментах ринку; забезпечення доступу усіх учасників ринку до інформації про кон'юнктуру агропродовольчого ринку на основі маркетингових досліджень; удосконалення економічних відносин між усіма учасниками ринку на основі укладання довгострокових угод на взаємовигідних умовах; створення

ефективного механізму закупівель та поставок продукції; організація проведення сортування асортиментних груп товарів із урахуванням особливостей виробництва та споживання продовольства; збереження якості продукції та підвищення її конкурентоспроможності.

Розвиток інфраструктури товароруку сільськогосподарської продукції, сировини, продовольства країни у перспективі доцільно забезпечити у наступних стратегічних напрямках:

підсистема торгівлі – формування організованої системи товароруку при збереженні багатоканальності реалізації сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства та посилення ролі її оптової ланки;

для підсистеми зберігання – забезпечення збереженості обсягу та якості усієї виробленої та переробленої сільськогосподарської продукції, сировини та продовольства, забезпечення оперативного та менш затратного руху на основі оновлення матеріально-технічної бази;

для підсистеми інформаційного забезпечення – створення системи моніторингу та прогнозування ринку сільськогосподарської продукції, сировини та продовольства, забезпечення усіх учасників ринку оперативною, достовірною та доступною інформацією з питань виробничо-збутової діяльності;

для системи таропакувальної індустрії – задоволення потреб харчової та переробної промисловості, транспортного та складського господарства і торгівлі в тарі та таропакувальних матеріалах, які відповідають міжнародним стандартам, що дозволить забезпечити кращу збереженість, оперативне проведення розвантажувально-навантажувальних та транспортних робіт, покращення зовнішнього вигляду продукції;

для підсистеми транспортного обслуговування – оперативна доставка сільськогосподарської продукції, сировини та продовольства від товаровиробників до споживачів при скороченні витрат та збереженні якості, зниженні транспортних витрат, підвищенні ефективності використання транспортних засобів на основі принципів логістики;

для підсистеми фінансово-кредитного забезпечення – створення доступної та гнучкої системи кредитування учасників товароруку сільськогосподарської продукції, сировини та продовольства.

Важливими принципами розвитку та удосконалення інфраструктури агропродовольчого ринку є мінімізація витрат в сфері товароруку, забезпечення умов для підвищення конкурентоспроможності вітчизняного продовольства, скорочення термінів доставки та реалізації продукції, прискорення товарообігу та збереження якості. Реалізація цих принципів здійснюється на основі аналізу інформації про ситуацію на ринку, рівня розвитку системи оптової торгівлі продовольчими товарами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Варченко О.М., Свиноус І.В., Липкань О.В. Особливості формування попиту на продовольство в сучасних умовах. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. №1. С. 50–61.
2. Ціхановська В.М. Оцінка стану та основні напрями розвитку вітчизняного агропродовольчого ринку в умовах глобалізації. *Ефективна економіка*. 2016. № 3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4819> (дата звернення: 16.04.2019).
3. Малашенко Ю. А., Єфременко А. Г., Заволока Ю. М. Формування економічного змісту та роль інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. № 15. С. 403–410.

УДК 334.732.4-027.63

ШУПИК С.М., PhD студент

Білоцерківський національний аграрний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГОВИХ КООПЕРАТИВІВ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

У статті досліджено історію та етапи розвитку маркетингових кооперативів. Висвітлено проблему залучення дрібних сільськогосподарських товаровиробників до конкурентоспроможних агроланцюгів та вимоги споживачів до безпеки продуктів харчування, якості і привабливості сільської місцевості. Здійснено класифікацію і аналіз таких видів кооперативів як традиційні кооперативи і так звані «інноваційні форми класичних кооперативів і виробничих організацій». Запропоновано можливі стратегії та новітні напрями розвитку інноваційних маркетингових кооперативів (надання агропослуг, розвиток сільського туризму, а також виробництво регіональних особливих продуктів харчування та/або енергії).

Ключові слова: маркетинг, види кооперативів, сільськогосподарські товаровиробники, конкурентоспроможні агроланцюги, стратегії маркетингових кооперативів, безпека продуктів харчування.

Результати функціонування сільськогосподарських кооперативів у європейських країнах свідчать, що спільна діяльність фермерів відіграла важливу роль у забезпеченні сталого розвитку сільського господарства і сільського розвитку. Зазначимо, що спільні дії фермерів у багатьох країнах ЄС сприяли виникненню сільськогосподарських маркетингових кооперативів, що привело до покращення доступу до ринку, підвищення прибутків ферм і регіональної зайнятості сільського населення. На сьогодні невирішеним питанням у більшості країн світу, у т.ч. й Україні є залучення дрібних сільськогосподарських товаровиробників до конкурентоспроможних агроланцюгів. Так, фермери поступово втратили контроль над ланцюгами постачання, що зумовлено посиленням впливу роздрібних продавців, а також постає гостра необхідність реагувати на зміни вимог споживачів до безпеки продуктів харчування, якості і привабливості сільської місцевості [1, 2].

Вивчення основних форм кооперації дозволить провести їх класифікацію та проаналізувати економічні відносини за різних підходів до створення маркетингових кооперативів. Головна мета групування існуючих маркетингових кооперативів – узагальнити досвід їх організації, встановити та виділити стимулюючі та обмежуючі чинники їх перспективного розвитку в Україні. Нами були згруповані кооперативні формування в європейських країнах залежно від видів діяльності, що дозволило виділити наступні їх види: традиційні кооперативи; інноваційні форми класичних кооперативів і виробничих організацій, які орієнтуються на виробництво високоякісних продуктів харчування; кооперативи, які пропонують регіональні марки продуктів харчування; кооперативи, що формують регіональну маркетингову систему; кооперативи, що забезпечують прямі відносини виробник-споживач; кооперативи, що розвивають непродуктові ринки: надання агроекологічних і сільських послуг; організація виробництва продукції непродуктового напрямку.

Отже, нами виділено два види кооперативів: традиційні кооперативи й так звані «інноваційні форми класичних кооперативів і виробничих організацій», що

мають загальну мету – об'єднання сільськогосподарської продукції, яка вироблена великою кількістю ферм. Відомо, що більших обсягів, які можуть бути запропоновані, можна досягнути у разі економії ресурсів (наприклад, менші транспортні витрати, або витрати на переробку). Крім того, пропозиція більших обсягів дозволяє фермерам одержати більший вплив на формування цін, ніж має окремих фермер.

Дослідженням встановлено, що сучасні тенденції розвитку традиційних кооперативів характеризуються наступним: комерційні операції інтернаціоналізуються; відбувається зниження конкурентоспроможності через процеси концентрації, що спостерігається в переробному секторі та секторі роздрібної торгівлі; втрачено традиційні кооперативні принципи (наприклад, принципи фермерської власності, контролю, прибутків).

На розвиток традиційних кооперативів мають вплив сучасні проблеми великомасштабних ринків: наявність надлишкової пропозиції, концентрація влади в роздрібній торгівлі (великі роздрібні продавці починають шукати прямі шляхи поставки продукції від контрактних виробників, що підриває ринкову владу традиційних кооперативів), і намагання постійно інвестувати капітал у нові технології, норми та контроль якості [3].

Інноваційні форми класичних кооперативів і виробничих організацій охоплюють напівтрадиційні кооперативи й виробничі організації з багатьма загальними рисами традиційних кооперативів, але з більш висхідною динамікою. Вони активно підтримуються державою й часто базуються на нормах ЄС або національних нормах, як наприклад, декрети про виробничі організації (POS) і виробничі групи, або, у Німеччині, закон про ринкову структуру для виробничих товариств. Державна підтримка прагне регулювати виробництво й поставку відповідно до потреб і вимог ринку.

Можна зазначити, що напівтрадиційні кооперативи й виробничі організації демонструють активні дії щодо нової колективної діяльності в центральних і східноєвропейських країнах. Здійснюючи свою колективну діяльність, деякі кооперативи будують нові маркетингові канали й системи постачання. Такі кооперативи – це специфічна реакція на ринкову пустоту, яка утворилась після розпаду структур контрольованого державою ринку, що переважно стратегічно використовується виробничими групами для посилення свого ринкового положення. Інший тип кооперації, який нині зустрічається у Чехії за формою агентства: фермери створюють організацію, що працює на них як агент. Це агентство функціонує на користь фермерів як їхня обслуговуюча компанія, але незалежно. Фермери в такий спосіб є і не керівниками, і не агентами.

Інноваційні кооперативи, які орієнтуються на виробництво якісної продукції, у своїй діяльності роблять акцент на якісні вимоги на всіх ланках виробничого процесу, з метою створення виняткових, особливих продуктів. Кооперативна діяльність за виробництва та маркетингового забезпечення особливих продуктів ґрунтується на ринковій сегментації чи диференціації. Зазначимо, що диференціація продукту на рівні виробництва проводиться за вимогами якості, на відміну від діяльності роздрібних продавців, переробників і традиційних кооперативів, які намагаються диференціювати свої продукти через маркетинг, створення іміджу та брендингу.

Нові кооперативні структури фермерів намагаються створити винятковий продукт, який є рідкісним на ринку й досить особливим, що дозволить

встановити преміум-ціну, або формувати прихильність споживачів. Щоб споживачеві простіше знайти у торгівлі особливу якість (властивість) продукту, зовні наклеюється певний виробничий код, який часто контролюється і гарантується зовнішнім агентством контролю й/або підтримується державним законодавством. Прикладом такого підходу може бути органічне або сприятливе для сільськогосподарських тварин утримання. За цією групою продукції ярлики відіграють вирішальну роль щодо надання споживачам інформації про відмітну природу продуктів, забезпечують гарантії якості та створюють репутацію продукту.

Дослідженням встановлено, що диференціація якості продукції проводиться також на основі території. Найбільш поширеною формою маркетингових кооперативів цієї категорії часто є об'єднання (пули) або асоціації місцевих виробників, які об'єдналися, з метою спільного виробництва і продажу своєї продукції в певній області й встановлення своїх власних стандартів продукції. Специфіка продукції, яка сформована на основі природних особливостей регіону, або через відновлення традиції виробництва типових місцевих продуктів. Отже, з метою забезпечення виразності продукції на ринку, одна стратегія використовує місцеві специфічні природні ресурси (такі як специфічний тип ґрунту, його особливі складові), інша – підкреслює знання, досвід та вміння працездатності персоналу (наприклад, кустарні вироби, сімейні традиції) і підкреслення особливості смаку, його справжності та оригінальності.

Важливо розрізнити ці обидва підходи, тому що способи, за допомогою яких маркетингові кооперативи реагують на змінні фактори та вимоги ринку, різні. Щодо мотивації, обидві категорії переслідують здійснення диференціації продукції з метою задоволення потреб ринкових ніш і можливості встановлення преміум-ціни. Так, перший підхід, насамперед, керується ринковими умовами: наявністю споживчого попиту, потребою у створенні маркетингових каналів і т.д. Інший підхід, навпаки, більше керується бажанням використати специфічні ресурси території та сприяти їх місцевому економічному розвитку. Зазначимо, що ці кооперативні структури частіше залучають до діяльності різних учасників у межах відповідної території. Наприклад, місцеві органи влади і підприємства несільськогосподарського сектору.

Що стосується викликів і загроз, то перший вид кооперативів є більш уразливим до цінового тиску через посилення зовнішньої конкуренції, інший – через географічне обмеження території, йде за прихованою стратегією створення дефіциту й винятковості на ринку. Звісно, на цей вид маркетингових кооперативів також впливає цінова конкуренція, тому що її цінова політика не може не враховувати ціни товарів-субститутів.

Зазначимо, що стратегії інноваційних маркетингових кооперативів відмінні, однак іноді можуть використовувати їх комбінацію. Змішані стратегії доцільно використовувати кооперативам з виробництва органічної продукції, які через конкуренцію і ціновий тиск усе більше орієнтуються на загальні органічні якісні стандарти та посилюють специфічність власної продукції. Вважаємо, що вдалим прикладом може слугувати діяльність маркетингового кооперативу з Німеччини з ініціативою «Gutes vom See». Мета цієї форми ініціативи полягає в тому, щоб краще представити окремих регіон, регіон Lake of Constance. Ініціаторами були не фермери. Ініціатива призначена для сприяння просуненню продукції регіону Lake of Constance як економічної і пейзажної області. Цей кооператив підтримує

тих фермерів, які виробляють екологічну або органічну продукцію. Інший чинник, що сприяє використанню двох стратегій, – це законодавство Європейської Співдружності та країн щодо підтримки і захисту PDO/PGI марок. Така юридична відмінність і пов'язана з нею формалізація правил виробництва, здається, особливо важливі для регіональних якісних ініціатив, які намагаються використовувати маркетингові канали поза місцевою територією [4].

Розглянемо особливості наступної інноваційної форми кооперативів у країнах ЄС – регіональні маркетингові кооперативи, що охоплюють регіональне та маркіроване виробництво. Відмінність між цією формою кооперативів і зазначеною вище, полягає в тому, що остання, переважно, виробляє обмежену кількість продуктів, а регіональні марки є більш ширшими через використання марки типу «парасольки», що передбачає пропозицію різної продукції та послуг регіону. Так, регіональні маркетингові кооперативи характеризуються пропозицією регіональної продукції. Вони найчастіше є вертикально інтегрованими, включають фермерів і дрібних регіональних переробників: пекарні, молоко- і м'ясопереробні підприємства. У деяких випадках навіть споживачі є частиною маркетингового кооперативу. Загальна юридична форма – асоціація. Розподіл продукції здійснюється через продажі продукції на фермерських ринках, у магазинах, пекарнях, м'ясопереробних підприємствах і місцевих магазинах. В окремих випадках продукти можуть реалізуватися через роздрібних продавців. Товарний асортимент регіональних маркетингових кооперативів складається із таких фермерських продуктів як фрукти, овочі і яйця, але також і всі види продукції переробки і навіть агротуризм: відвідування ферми, канікули на фермі [5]. Основою цих маркетингових кооперативів виступають територіальні мережі, і вони часто мають міцні зв'язки з об'єктами виробничої та соціальної інфраструктури. Важливою складовою успішної діяльності кооперативів є досягнення домовленості між різними індивідуальними виробниками, у яких уже є власні маркетингові мережі. Їх потрібно переконати, що колективна праця надасть більші переваги порівняно із самостійною працею. Зазначимо, що ця організаційна форма залучає до співпраці різноманітних учасників, починаючи із сільськогосподарських товаровиробників, і закінчуючи власниками магазинів, ресторанів, туристичних компаній і т.д., що часто стає перешкодою у формуванні і налагоджуванні кооперативних мереж. Але, незважаючи на ці перешкоди, створення таких мереж часто дозволяє реалізувати важливі спільні дії, які переконують учасників у доцільності такої співпраці.

Вивчення новітніх напрямів діяльності маркетингових кооперативів у європейських країнах дозволило встановити, що набули розвитку кооперативи, які працюють на непродовольчих ринках. Серед них можна виділити: кооперативи, які пропонують агроекологічні, сільські послуги, і кооперативи, що виробляють і продають непродовольчі продукти. Навіть при тому, що між ними є значні відмінності, ці структури нині мають сформувані повністю нові системи поставок.

Так, маркетингові кооперативи, що пропонують агроекологічні й сільські послуги, орієнтуються на нову несільськогосподарську діяльність, якої потребує фермер (ферма) або сільські жителі, що виходить з надання послуг (туризм, медичні послуги, енергія, і т.д.), або суспільні блага (збереження природного середовища і т.д.) [6]. Вважаємо, що кооперативи у сфері надання агропослуг і

туризму мають тенденцію залучатися у різні види діяльності. Цей тип мультидіяльності може створити цікаві спільні дії. Так, здійснювана ними діяльність включає агроекологічні заходи, управління природним середовищем та туризм, але в деяких випадках також виробництво регіональних особливих продуктів харчування або енергії. Найбільш поширені такого роду кооперативи у Нідерландах, вони виникли в результаті прагнення фермерів освоїти нові сільські ринки: туризм, виробництво енергії, послуги соціального захисту й так звані «зелені послуги» у широкому розумінні. Як висновок, можна зазначити, що ці маркетингові кооперативи підтримують ідею багатофункціонального сільського господарства як альтернативного шляху розвитку ферми та модернізації сільськогосподарської діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Grashuis N.J., Branding by U.S. Farmer Cooperatives: An empirical study of trademark ownership. *Journal of Co-operative Organization and Management*. 2017. 5(2). P. 57–64. URL: <http://www.journals.elsevier.com/journal-of-co-operative-organization-and-management> (дата звернення: 17.04.2019).
2. Mérel P., Saitone T.L., Sexton R.J. Cooperative stability under stochastic quality and farmer heterogeneity. *European Review of Agricultural Economics* 2015. 42(5), P. 765–795. URL: <http://erae.oxfordjournals.org>. (дата звернення: 19.04.2019).
3. Lindström T., Polsa P. Coopetition close to the customer – A case study of a small business network. *Industrial Marketing Management*. Vol. 53. 2016. P. 207–215.
4. Berichte uber Landwirtschaft. Vol. 86, Issue 2, October 2008. P. 346–356.
5. Onozaka Y., Mc Fadden D.T. Does local labeling complement or compete with other sustainable labels? A conjoint analysis of direct and joint values for fresh produce claim. *American Journal of Agricultural Economics*, 2011. 93(3), P. 689–702.
6. Fidelis R., Colmenero J.C. Evaluating the performance of recycling cooperatives in their operational activities in the recycling chain. *Resources, Conservation and Recycling*. Vol. 130. 2018. P. 152–163.

УДК 378.015.311- 047.22:338.439

ХАХУЛА Л.П., канд. пед. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ У СТУДЕНТІВ АГРОУНІВЕРСИТЕТІВ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

У роботі розглядаються проблеми формування компетенцій у студентів агроуніверситетів для сталого розвитку сільського господарства. Як свідчать результати дослідження, впровадження інноваційних освітянських технологій дозволяє утвердити новий спосіб мислення в освіті; життя можна покращити знаннями, силою думки та удосконаленням особистості. Встановлено, що формування компетенцій у студентів залежить від комплексної взаємодії ряду освітянських технологічних чинників.

Ключові слова: компетенції, освітні технології, сталий розвиток, самовдосконалення, самовиховання.

Перебудова життя в нашій країні розкрила дуже важливу проблему – проблему недостатньої уваги науці й освіті. Україні знадобляться молоді люди,

які були б водночас і пошуковцями, і учнями; фахівці, які володіють передовими технологіями; лідери, які будуть визначати і примножувати основні цінності, даючи змогу й іншим робити те саме; фахівці, які б могли працювати в команді над вирішенням складних наукових і господарських проблем [1, с. 30].

Для майбутніх фахівців агропромислового комплексу постійне навчання в сучасних умовах має особливе значення: змінюються технології, змінюються економічні відносини на селі – все це реалізувати без безперервної освіти неможливо. Тому педагогіка сьогоdnішнього дня повинна з перших днів діяльності студентів з викладачами спрямовуватись на освоєння методів самостійного навчання. Педагоги мають так будувати навчання, щоб майбутні фахівці усвідомили необхідність безперервності нагромадження знань і вмінь, а це неможливо без глибокого прикладно-діалогового навчання, без тісного співробітництва на занятті та поза ним. Тут особливо значним виступає та вимога, що викладач має бути в ролі посередника між силами студента і навчальної дисципліни, тобто тим постійно змінюваним світом нового, який необхідний для майбутньої спеціальності. Лише через привиття потреби навиків систематичного поповнення знань ми можемо ліквідувати дефіцит компетентності, функціональну неграмотність, яка нині так дає про себе знати в сільському господарстві.

Отримати раніше визначений кінцевий результат можливо лише при умові формування певної системи переконань та компетенцій. Викладачі агроуніверситетів мають систематизувати і чітко відпрацьовувати з кожним студентом уміння і навички, які повинна формувати певна навчальна дисципліна, розробити такі методи і прийоми практичного навчання, щоб вони були реально посилюючими для співдружної роботи. Виділяючи напрямок роботи, хотілося б особливо підкреслити його значення в практичній діяльності агронома, лікаря ветеринарної медицини, біотехнолога, менеджера, землевпорядника тощо. А звідси і глибоке мотивування кожного практичного заняття, кожного нового практичного навичку, якому буде вчитись майбутній фахівець, який має володіти знаннями прийомів і методів впровадження передової технології, щоб забезпечити оптимальний режим роботи технологічного устаткування, постійно поглиблювати знання з економіки, маркетингу, права, вміти організувати юридичні відносини з підприємствами, банками, податковими організаціями, бути готовим очолити підприємства, займатися підприємницькою діяльністю, володіти декількома робітничими професіями і бути готовими застосувати їх.

Формування компетенцій у студентів неможливе без паралельного формування навиків самостійної роботи, самовиховання і самовдосконалення [2, с. 60]. Все це має здійснюватися під загальним педагогічним творчим спрямуванням – тобто спільно із студентами ставити практичні завдання і спільно їх розв'язувати. Це неможливо зробити лише на заняттях. Формування і виховання фахівця має йти через гурткову, секційну та іншу роботу з тією метою, щоб кожного, хто прагне розширити знання, охопити цікавою пошуковою та творчою роботою. Виходячи з цього, заклади вищої освіти не

лише передають наукову інформацію, а й забезпечують професійно саморегуляцію особистості. Орієнтуючись на досвід передових країн, потрібно забезпечити єдність мотивації навчання, бажання реалізувати свої знання і вміння.

За період навчання студенти агроуніверситетів мають освоїти величезну кількість знань, скласти безліч заліків та іспитів, навчитись самостійно виконувати різні технологічні прийоми. Це неабияка праця, це праця на кінцевий результат – всебічний розвиток і фахову досконалість. З цією метою для себе і для студентів слід сформулювати кінцевий результат з кожної дисципліни, розбудити у молоді інтерес, внутрішні потреби до поставленої мети. А тому наша діяльність нині потребує глибокого переосмислення відношення педагога щодо творчого навчання, навчання культури суджень і дискусій. Лише за такого підходу ми зможемо побачити наших вихованців мудрими керівниками, технологами, високогуманними людьми.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Костюченко Т.М. Формування здоров'я збережувальної компетентності як провідна стратегія університетської освіти в транзитивному суспільстві. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія: Педагогічні науки. 2016. № 6 (303) жовтень, 2016. Ч. I. С. 30–37.

2. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования. *Народное образование*. 2013. № 2. С. 58–64.

УДК 338.43: 636.4.082 (477)

ХАХУЛА Б.В., аспірант

Білоцерківський національний аграрний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ СЕЛЕКЦІЙНО-ПЛЕМІННОЇ РОБОТИ В СВИНАРСТВІ УКРАЇНИ

У роботі розглядаються проблеми розвитку племінного свинарства в Україні як основи функціонування ефективного товарного виробництва. Встановлено, що ефективність селекційно-племінної роботи в свинарстві залежить від комплексної взаємодії ряду організаційно-економічних і технологічних чинників. Доведено, що з метою створення стійкої вітчизняної племінної бази, підвищення ефективності селекційно-племінної роботи в свинарстві необхідне вдосконалення системи державної підтримки племінного свинарства.

Ключові слова: племінне свинарство, селекційно-племінна робота, конкурентоспроможне виробництво, імпорт племінної продукції.

Нині свинарство є однією з галузей аграрного сектору, що найбільш динамічно розвивається. Тому сільськогосподарські підприємства – виробники продукції свинарства поряд з виробниками продукції птахівництва стали основними вітчизняними постачальниками м'яса на внутрішній ринок. У силу загострення зовнішньоекономічних чинників перед галуззю поставлено завдання подальшого збільшення виробництва продукції свинарства й зниження

залежності внутрішнього м'ясного ринку від імпорту продуктів забою сільськогосподарських тварин та птиці [2].

Ефективність селекційно-племінної роботи в свинарстві залежить від комплексної взаємодії ряду організаційно-економічних і технологічних чинників. У свою чергу використання досягнень сучасної селекції дозволяє істотно поліпшити репродуктивні здібності маточного стада й збільшити швидкість росту в одержуваного від них молодняку, тим самим значно скоротити виробничі площі свинокомплексів, знизити собівартість приростів свиней та збільшити випуск готової продукції. Тому цілеспрямоване використання генетичних ресурсів підприємства відповідно до плану племінної роботи, спрямоване на максимальну реалізацію продуктивного потенціалу тварин, приводить до підвищення рентабельності виробництва свинини, знижує термін окупності інвестиційних вкладень та робить галузь більш стійкою до прояву кризових явищ в економіці.

Вплив племінних господарств на підвищення продуктивності і якості тварин залежить від рівня племінної роботи та генетичного потенціалу продуктивності поголів'я безпосередньо в суб'єктах господарювання, обсягів продажу висококласного матеріалу в товарних господарствах, широкого використання виробників висококласних порід підприємствами зі штучного осіменіння, наявності стійких кооперативних та інтеграційних зв'язків. Значення мають економічні відносини при виробництві та реалізації племінної продукції [1, с. 14]: племінний завод–племінний репродуктор–підприємство зі штучного осіменіння–товарне господарство.

Основним завданням, яке успішно вирішує в усьому світі сучасна генетика, є отримання якомога більше високоякісної продукції з найменшими ресурсними витратами.

При наявності сучасної генетики й використанні її в найближчій перспективі (при забезпеченні виробництва всіма необхідними ресурсами) очікується наступний результат: знижується обсяг капітальних вкладень, особливо в будівництво і обладнання; знижується обсяг експлуатаційних витрат, кількість споживаних енергоресурсів; знижуються витрати на корми; знижуються витрати на засоби захисту тварин; знижуються витрати на утилізацію біологічних відходів (гній); збільшується обсяг виробленої продукції, в т.ч. на одиницю витрачених ресурсів; покращується якість виробленої продукції; знижується екологічне навантаження; значно підвищується загальна економічна ефективність виробництва продукції свинарства.

За останні кілька років на територію України було завезено чистопородне і гібридне поголів'я багатьох світових генетичних компаній, що позначилося на загальному поліпшенні виробничих показників вітчизняних підприємств – виробників продукції свинарства.

На нашу думку, створення системи переведення галузі вітчизняного свинарства на високопродуктивну генетику з виокремленням за структурної спеціалізації підприємств за племінними і товарними характеристиками

дозволить в стислі терміни вивести досліджувану галузь на інноваційний шлях розвитку.

При цьому доступ імпортової сучасної генетики на ринок вітчизняного свинарства має суворо контролюватися державними органами; дозвіл на імпорт племінної продукції має видаватися за умови, якщо племінна цінність імпортованої племінної продукції підтверджена визнанням в Україні племінним свідоцтвом від генетичних світових компаній, рекомендованих племінною інспекцією.

З метою вирішення завдань, виходячи з нинішньої складної ситуації, керівникам і фахівцям, що працюють у сфері племінного свинарства, необхідно зосередити увагу на виконання наступних заходів:

- проводити й удосконалювати селекційну роботу на «нуклеус» у напрямку тривалого (не менше п'яти поколінь) розведення свиней за принципом закритої популяції та створення спеціалізованих заводських ліній і типів без використання інбридингу;

- впровадити в практику селекційної роботи сучасні більш ефективні та інноваційні методи розведення і селекції з використанням генетичних, біотехнологічних та інформаційних методів. Їх можна використовувати не тільки для підтвердження достовірності походження і виявлення генетичних аномалій, але й здійснювати всеосяжний генетичний моніторинг стад, контролювати та направляти селекційні процеси;

- за рахунок належної роботи племінних репродукторів підвищити ефективність використання методу гібридизації в свинарстві. Підняти його рівень з міжпородної до міжлінійної і породно-лінійної гібридизації шляхом створення поєднаних на ефект гетерозису вітчизняних спеціалізованих ліній і порід та поширення генетичного матеріалу в промислових господарствах – виробників продукції свинарства;

- підвищити економічну ефективність свинарства за рахунок посилення селекції на життєздатність і стійкість до різних, в тому числі й інфекційних захворювань приплоду свиней і підсвинків;

- з метою створення стійкої вітчизняної племінної бази, підвищення ефективності селекційно-племінної роботи в свинарстві назріла необхідність вдосконалення системи державної підтримки племінного свинарства. Основним напрямом такого удосконалення має бути цільове використання фінансових коштів на конкретні селекційні заходи з урахуванням результатів їх виконання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Шпичак О. М., Боднар О. В., Пашко С. О. Цінова ситуація на ринках продукції тваринництва в Україні. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2017. 52 с.
2. Спільний проєкт технічної допомоги ФАО/ЄБРР: «Україна: пом'якшення ризику та покращення обізнаності про Африканську чуму свиней – фаза II придбання обладнання». URL:<http://www.asf.vet.ua/index.php/purpose-project/about-asf/198-vypadky-achs-v-ukraini-z-2012-roku>. (дата звернення: 7.04.2019).

УДК 94(477.6)

СВИНОУС І.В., д-р екон. наук

ХОМОВИЙ С.М., ГАВРИК О.Ю., кандидати екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

НЕФОРМАЛЬНІ ЗВ'ЯЗКИ ЯК ОСНОВА СТІЙКОСТІ СІЛЬСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА

Розглядається роль і місце неформальних взаємовідносин між домогосподарствами в забезпеченні стійкості сільського співтовариства в умовах прояву деструктивних явищ в суспільно-політичному житті країни. Особлива увага приділяється трактуванню поняття «моральний» борг. Охарактеризована важлива ознака сільського співтовариства як орієнтація на самозбереженість.

Ключові слова: сільські домогосподарства, міські домогосподарства, неформальна економіка, сільське співтовариство, неформальні зв'язки.

В умовах прояву деструктивних явищ, які спостерігаються в суспільно-політичному житті країни проявляється важлива ознака сільського співтовариства як неформальні зв'язки між сільськими домогосподарствами. В цих же умовах також спостерігається посилення подібних взаємозв'язків між сільськими і міськими домогосподарствами. Вони виникають в процесі виробництва та розподілу сільськогосподарської продукції в особистих селянських господарствах, догляді за дітьми та людьми похилого віку, тощо.

Необхідно зазначити, що дані відносини будують на принципі нееквівалентного натурального обміну продукцією, роботами та послугами між домогосподарствами та наявності між ними дружніх, родинних зв'язків. Незважаючи на соціальну значимість подібних взаємовідносин в сільському співтоваристві існує певний дефіцит емпіричних даних, які базуються на основі інформації Державної служби статистики України. Так, на основі бюджетного обстеження міських і сільських домогосподарств можемо констатувати, що витрати сільських домогосподарств на допомогу іншим продуктами харчування у вартісному виразі в 2017 р. становить 4,3 % сукупних витрат. В кризовий для держави 2014 р. значення даного показника становило 5,6 %. Отже сільськогосподарська продукція в сільських домогосподарствах є джерелом забезпечення продовольством інших суб'єктів неформальних відносин. В даному випадку проявляється важлива ознака сільського співтовариства як орієнтація на самозбереженість. Доречно згадати слова К. Победоносцева: «До тих пір, доки основна маса нашого селянського населення перебуває в такому стані, коли мова йде не про заощадження, а про можливість добути хліб насущний..... У такому стані тільки общинне господарство може захистити селянина від убогості й бездомності, або в самій убогості – віддалити небезпеку голодної смерті» [1, с. 24].

Саме за рахунок продовольчої допомоги від сільських домогосподарств покривають дефіцит в продуктах харчування жителі міст. Так, в 2017 р. в структурі сукупних ресурсів міських домогосподарств, допомога родичів

продуктами харчування у вартісному виразі становить близько 2 %. При цьому необхідно зазначити, що в 2014 р. даний показник становив у великих містах понад 5%, в сім'ях одинаків – близько 10 %. Дана обставина засвідчує, що в нинішніх кризових умовах саме за рахунок тісних неформальних взаємозв'язків між селом і містом виживають більшість членів міських домогосподарств, особливо з низьким рівнем доходів. Так, в 2017р. в міських домогосподарствах першої та другої децильної груп значення даного показника становить понад 6 % сукупних ресурсів.

Необхідно зазначити, що в основі даних взаємовідносин, що характерно для неформальної економіки лежить поняття «моральний борг» за надані в минулому послуги, продукти харчування членам домогосподарства на безоплатній основі. Його соціальна значимість залежить від визнання важливості домогосподарством такої допомоги, а також усвідомлення того що суб'єкт неформальних відносин здійснює певні матеріальні витрати надаючи певну матеріальну підтримку, яка оцінена по справедливій вартості.

Як свідчать результати спостережень за діяльністю сільських домогосподарств в мережі неформальних взаємовідносин «моральний борг» суттєво превалює над «фінансовим» та «матеріальним». Саме на цьому базується система самозбереження сільського співтовариства в умовах прояву деструктивних явищ в суспільно-політичному житті країни, а також формуються взаємоперетинаючі грошові, трудові та матеріальні потоки між домогосподарствами батьків та дітей. Саме моральна відповідальність перед батьками та іншими родичами, які в процесі становлення особи, як суб'єкта суспільних відносин здійснили значні моральні і матеріальні витрати вимагає відповідного виконання взятих на себе зобов'язань по їх догляду та забезпеченню функціонування їхнього домашнього господарства.

В даному випадку контроль за доглядом батьків чи близьких родичів здійснюють всі члени сільської громади. І їх оцінка, на нашу думку, об'єктивно відображає якість неформальних взаємовідносин між домогосподарствами батьків та дітей. В даному випадку доречними є слова дослідника сільського співтовариства Дж. Скотта, «тепер переоцінене минуле стало необхідним для оцінки лякаючого сьогодення. Фактично пам'ять допомагає як би усунути від реального життя, бо життя це дуже тяжке» [2].

Необхідно зазначити, що значення «морального боргу» як поняття неформальної економіки в зв'язку з посиленням процесу обособленості та фінансового розшарування міських домогосподарств втрачає свою актуальність, що ставить під сумнів прояв неформального інституту взаємодопомоги та дружніх відносин в містах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Победоносцев К.П. Великая ложь нашего времени. *Московский сборник*. Москва, 1996. 340 с.
2. Scott J.C. *The Art of Not Being Governed: An Anarchist History of Upland Southeast Asia*. Yale University Press. New Haven. 2009.

УДК 324.57

ПІДГОРНИЙ А.В., мол. наук. співробітник

НДІ «Укрпромагропродуктивність»

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ «ЕФЕКТИВНОСТІ» ПРОДУКЦІЇ СВИНАРСТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Розглядаються теоретичні підходи до трактування «ефективності» продукції свинарства в сільськогосподарських підприємствах. Встановлено, що при оцінці ефективності виробництва продукції свинарства сільськогосподарськими підприємствами, доцільно враховувати також й додаткові грошові потоки, які одержують товаровиробники від побічної продукції та забезпечити диверсифікацію товарного асортименту, наприклад, шляхом забою, виробництва біогазу, тощо.

Ключові слова: ефективність, сільськогосподарське підприємство, аграрна продукція, свинарство, оцінка.

Підвищення ефективності виробництва продукції тваринництва, у т.ч. свинарства пов'язано з тим, що за прогнозами у перспективі буде спостерігатися підвищений попит на м'ясо та м'ясопродукцію унаслідок глобального збільшення населення світу. Однак, підвищення споживчого попиту на м'ясо та інші продукти тваринного походження у перспективі вимагає створення стабільних умов для формування достатніх обсягів товарної пропозиції унаслідок впливу наступних чинників: викидів парникових газів, особливо у жуйних тварин; необхідність додержання стандартів біобезпеки та благополуччя сільськогосподарських тварин, особливо в умовах виробництва; висока потреба у використанні води; необхідність запровадження сучасних систем менеджменту побічної продукції (гною) та відходів виробництва, тощо [1].

Зазначимо, що світове виробництво свинини за останні 50 років збільшилося в чотири рази і, як очікується, продовжить зростати упродовж наступних тридцяти років, що може мати значні наслідки у розширенні площ земельних угідь для виробництва кормів та збільшення викидів азоту [2]. Очевидно, стійкість систем виробництва свиней на найближчі десятиліття буде ґрунтуватися не тільки на підвищенні ефективності за рахунок поліпшення порід тварин, а також й використанні альтернативних джерел кормів, які сприятимуть зниженню конкуренції з продуктами харчування людини, зменшенні вмісту сирого протеїну в раціонах годівлі, оптимального поєднання розвитку рослинництва та тваринництва у господарствах, формуванні культури споживання продукції свинарства.

В умовах концепції економіка замкнутого циклу або циркулярної економіки (англ. closed-loop economy, circulareconomy) ефективність свинарства доцільно розглядати в умовах раціонального споживання виробничих ресурсів та мінімізації негативного людського впливу на навколишнє середовище. Як переконують результати наукових досліджень зарубіжних науковців інтегрована модель свинарства, яка передбачає раціональне використання побічної продукції

та відходів на виробництво енергетичних ресурсів сприяє підвищенню загальної ефективності свинарства [3–4].

Саме тому, розглядаючи питання ефективності виробництва продукції свинарства сільськогосподарськими підприємствами, доцільно враховувати також й додаткові грошові потоки, які одержують товаровиробники від побічної продукції та забезпечити диверсифікацію товарного асортименту, наприклад, шляхом забою, виробництва біогазу, тощо.

Ефективність виробництва є загальноекономічною категорією, що характеризує кількісно та якісно рівні господарювання. Однак в умовах орієнтації розвитку сільського господарства на принципи сталого розвитку ефективність виробництва можна розглядати у широкому розумінні, як деяку соціально-еколого-економічну систему, яка характеризує економічні відносини щодо використання усіх факторів та умов суспільного виробництва і відтворення [5]. Отже, різнобічність підходів до визначення ефективності у різних сферах та на різних рівнях дозволяє виділити кілька підходів у класифікації видів ефективності виробництва. Відповідно до структури економіко-соціальних систем виділяють ефективності за підсистемами: технологічна ефективність характеризує наявність і використання складових ресурсного забезпечення; соціальна ефективність характеризує соціальний стан, рівень розвитку сільської території; екологічна ефективність характеризує здатність і рівень збереження навколишнього середовища, підвищення екологічності та зниження природомісткості виробленої продукції; економічна ефективність відображає рівень задоволення економічних інтересів суб'єктів ринку, рівень конкурентоспроможності та продуктивності підприємства і його продукції; організаційно-управлінська ефективність являє собою інтегральну ефективність, тобто характеризує умови функціонування технологічної, соціальної, екологічної та економічної ефективності. Ураховуючи, що функціонування підприємства розглядається як взаємозв'язок і взаємодію трьох ключових сфер діяльності (виробництво, збут, управління) доцільно виділити такі види ефективності: ефективність виробництва, ефективність маркетингу, ефективність менеджменту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Buller C., Maggs H., Campbell H. Livestock production in the UK in the 21st century: *A perfect storm averted. Animals*. Vol. 3, Issue 3. 2013. P. 574–583.
2. Future global pig production systems according to the Shared Socioeconomic Pathways/ L. Lassaletta et al. *Science of the Total Environment*. Vol. 665, 2019. P. 739–751.
3. Wang Y., Wu F., Peng X., Tong X. Analysis of economic efficiency and energy flow characteristics of a circular and integrated agriculture model in the Loess hilly region. *Transactions of the Chinese Society of Agricultural Engineering*. Vol. 32. 2016. P. 199–206.
4. Parralejo A., Royano L., González J., González J. Small scale biogas production with animal excrement and agricultural residues. *Industrial Crops and Products*. Vol. 131. 2019. P. 307–314.
5. Варченко О.М. Складові економічного механізму сталого розвитку сільського господарства. *Економіка та управління АПК*. 2012. С. 5–0.

ФУНКЦІЇ І ЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОГО СЕЛЯНСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В ПРОДОВОЛЬЧОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАСЕЛЕННЯ

Розглядаються зміст, функції та значення особистого селянського господарства в продовольчому забезпеченні населення. Особлива увага приділяється розкриттю економічної функції, зокрема в умовах прояву деструктивних явищ в суспільно-політичному житті країни. Виділено функції, що сприяють відтворенню робочої сили в ОСГ.

Ключові слова: особисте селянське господарство, споживання, функція, продовольче забезпечення, аграрний сектор.

Функції особистих селянських господарств визначаються місцем і роллю сільських домогосподарств в аграрному секторі економіки. На всіх етапах свого існування інститут особистого селянського господарства відігравав величезну роль у пом'якшенні наслідків економічних криз і численних реформ аграрного сектору, що призвели до дефіциту продуктів харчування і введення карткових систем їх розподілу. У більш широкому сенсі цю функцію можна охарактеризувати як антикризову. Значимість ОСГ як стабілізуючого фактора в процесі ринкових перетворень підкреслюється окремими дослідниками, зокрема М.М. Кропивко [1]. Основа антикризових властивостей особистих господарств полягає в тому, що вони забезпечують міцні гарантії економічної безпеки сільських жителів і покриття дефіциту в продуктах харчування в періоди економічної нестабільності.

Інтенсифікація виробництва в сільськогосподарських підприємствах призводить до скорочення значної кількості працюючих, що зумовлює зростання чисельності безробітних в сільській місцевості. За даними Державної служби зайнятості на кінець 2018 р. було зареєстровано 158,5 тис. осіб – жителів сільських населених пунктів. Особисте господарство створює реальну можливість використання значної її частини у виробництві сільськогосподарської продукції. В даному випадку ОСГ функціонує з метою самозабезпечення і стає необхідною умовою виживання для більшості сільських сімей. У структурі ресурсів сільських домогосподарств частка доходів від особистого підсобного господарства за 2017 р. становила 18 %. Значну роль у забезпеченні населення, особливо сільського, продуктами харчування традиційно продовжували відігравати особисті підсобні господарства. В них було вироблено дві третини спожитої в домогосподарствах картоплі, по 35 % – яєць та овочів і баштанних, 17 % – фруктів, ягід, горіхів, винограду, по 16 % – молока і молочних продуктів та м'яса і м'ясопродуктів. У сільських домогосподарствах було вироблено відповідно від 91 до 42 % зазначених спожитих продуктів та практично уся спожита картопля.

Підвищуючи зайнятість сільського населення, а разом з нею і його прибутковість, особисте сільське господарство пом'якшує в умовах економічної кризи соціальну напругу в регіонах, де переважає сільське населення, підвищуючи психологічну стійкість людини-трудівника і його сім'ї.

Досліджуючи проблему характерних функцій особистого селянського господарства необхідно зазначити, що вони відповідають запитам трьох складових сфер суспільного життя: соціальної, економічної, організаційної. У зв'язку з цим є підстави припустити, що функції ОСГ населення за своїм сутнісним наповненням подібні до функцій суб'єктів аграрного підприємства.

Аналіз наукових досліджень і практики генезису особистих підсобних господарств дає підстави припустити, що виконання перерахованих вище функцій не заперечує існування ще одного особливого виду функцій, наявність і реалізація яких формує підприємницький потенціал ОСГ [2]. До таких доцільно віднести: розвиток різних видів несільськогосподарської діяльності; комбінування основного і побічного виробництва; організація заготівельних пунктів по реалізації продукції і продовольства; активізація прямих зв'язків з постачальниками і переробниками продукції.

Головне значення економічних функцій ОСГ полягає у створенні більш сприятливих умов для відтворення робочої сили. Поряд з економічними воно виконує й важливі соціальні функції, сприяючи вихованню молодого покоління, більш повного прояву особистості, збереженню здоров'я сільського населення та забезпечує сталий розвиток сільських територій. Вважаємо, що з метою узагальнення практики забезпечення сталого розвитку сільського господарства та сільських територій доцільно звернутися до практики Європейського Союзу, де сформовано систему прямих та опосередкованих інструментів Спільної сільської політики, які підтримують, доповнюють та мають вирішальне значення у стимулювальних діях окремих держав-членів у реалізації сталого розвитку. Аналіз еволюції Спільної сільськогосподарської політики вказує на інтенсифікацію інструментів сталого розвитку сільського господарства та сільських районів, хоча прогрес у реалізації принципів сталості не відповідає соціальним очікуванням [3–4]. Посилення глобалізаційних процесів зумовлюють те, що при досягненні ефективності та конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва, сталості його розвитку, менеджмент та фермери дуже часто орієнтуються до мікроекономічних інтересів і поточних переваг. Особливе місце в сільському господарстві займають сільськогосподарські господарства, переважно сімейні ферми, які впливають на сталий розвиток сільського господарства та сільських територій, на основі їхньої економічної та соціокультурної ролі в управлінні фізичним простором – екосистемами.

Охарактеризовані функції ОСГ, розкриваючи його природу, показують значущість їх дії на сучасному етапі. Нині в особистому селянському господарстві, як складової неформального сектору аграрної економіки задіяно близько 2 млн осіб – жителів сільських населених пунктів. Однак слід застерегти від переоцінювання ролі цієї форми господарювання, залишаючи поза увагою її недоліки, які при більш успішному соціально-економічному розвитку країни неминуче призведуть до трансформації. Соціально-економічні функції

ОСГ не залишаються постійними, вони змінюються відповідно до економічної ситуації [5].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кропивко М.М. Класифікація господарств населення як форми малого сільськогосподарського підприємництва: збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2013. № 2(2). С. 135–142.
2. Коше Х. Господарства населення: зникаючий пережиток минулого чи шлях у майбутнє. *Економіка АПК*. 2018. № 4. С. 79–87.
3. Pargaru I., Stancioiu F., Ladaru R.G., Teodo C. Sustainable development in agriculture at the level of Romania and the European Union. Vol. 20, Issue. S2. 2019. P. 446–450.
4. Lampiris G., Karelakis C., Loizou E. Evaluation of the impacts of CAP policy measures on a local economy: The case of a Greek region. *Land Use Policy*. Vol. 77. 2018. P. 745–751.

УДК 334.722(477)

БИБА В. А., асистент

Білоцерківський національний аграрний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ НЕ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ

Досліджено несільськогосподарську діяльність підприємств, отриману від доходів розвитку несільськогосподарської діяльності, розвиваючого сільського туризму, а також з діяльності народних промислів, збирання грибів, лікарських трав, тощо.

Ключові слова: фермерські господарства, несільськогосподарська діяльність, туризм, державна підтримка.

Розвиток сільського туризму, як виду діяльності, передбачає організацію відпочинку на базі фермерського господарства. Від оренди сільського будинку він відрізняється тим, що всі турботи про своїх гостей – організацію проживання, харчування, дозвілля, а також обслуговування сім'я фермера бере на себе, це приймаюча родина.

Як свідчать результати опитування співробітників Департаменту агропромислового комплексу КОДА жителів міст обласного підпорядкування (міст Біла Церква, Переяслав-Хмельницький) та м. Києва, що із загальної кількості респондентів тільки близько 7 % висловилися негативно відносно сільського відпочинку, 93 % споживачів позитивно сприйняли ідею сільського туризму. Природно, що споживачами сільського туристичного продукту в області є міські жителі (91,88 % опитаних). Аналіз даних показав, що в більшості це сімейні люди в працездатному віці, які мають середньодушовий місячний дохід 10-12 тис. грн (37,5 % від загального числа респондентів). При цьому споживачів найбільше приваблює в сільському відпочинку не стільки його доступність, скільки можливість отримання послуг рекреаційного характеру:

«свіже повітря і тиша» (82,25 % респондентів), «використання в харчуванні натуральних продуктів» (43,25 % респондентів), а також можливість отримання таких послуг як збір ягід, грибів, прогулянки на човні по річці, відвідування лазні і т.д. (41,75 % респондентів). Позитивне ставлення до сільського туризму на базі фермерських господарств також відзначили 90 % власників господарств, які вже замислювалися про це як про джерело додаткового доходу. Однак достатнє уявлення про сільський туризм мають тільки 40 % власників ФГ, 50 % зауважило відсутність знань у цій сфері, а 10 % вагалися із відповіддю. Значна частина опитаних споживачів, а саме 62 % респондентів, вказала на дальність розташування об'єкта відпочинку від міста. Як важливу умову реалізації бажання відпочинку в сільській місцевості Київської області респонденти виділили «територіальне розташування», а також «природні особливості об'єктів відпочинку», тобто розташування поблизу лісу, річки, озера (58,25 %). Залежність від вартості відпочинку відзначили 45,75 % респондентів. Організація туризму завжди передбачає наявність основних (проживання та харчування) і додаткових послуг, тому важливо з'ясувати потреби туристів. Для всебічної підтримки ремісничої діяльності, як важливого напрямку самозайнятості членів фермерських господарств, необхідно передбачати заходи державної підтримки розвитку народних промислів і ремесел, в тому числі заходи з просування продукції на ринок, по розробці комплексу заходів державної підтримки ремісників, які здійснюють свою діяльність в сільській місцевості, а також організацію навчання, виставкової діяльності та т. п.

Отже, малі фермерські господарства відіграють важливу роль у виробництві сільськогосподарської продукції. Крім того, вони виконують ще ряд народногосподарських функцій: сприяють вирішенню соціальних проблем села, налагодження сталого розвитку сільських територій, забезпечення зайнятості та зростання доходів сільського населення; забезпечують збереження сільського розселення та сільського способу життя, соціального контролю над територіями, народних традицій, культурного розмаїття країни; значна їх роль в трудовому вихованні молоді, збереженні і передачі виробничого і соціального досвіду; вносять помітний внесок у збереження різноманітності біогеоценозів, забезпечення їх стійкості, поліпшення екологічної ситуації в сільській місцевості.

Для розвитку різних напрямів несільськогосподарської діяльності фермерських господарств доцільно передбачити комплексне, технологічне і фінансове сприяння з державних і місцевих органів самоврядування щодо розвитку сільського туризму, надання послуг населенню та розвитку народних промислів.

УДК 502.131.1

РИБАК Н.О., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ТЕРТИЧНА Л.І., канд. екон. наук

Національний університет харчових технологій

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Розглянуто основні аспекти концепції сталого розвитку та засади збалансованого розвитку суспільства. Звернено увагу на тісний взаємозв'язок і взаємозумовленість знань та навичок у студентів вищих навчальних закладів щодо стратегії сталого розвитку та якості соціально-економічного розвитку суспільства.

Ключові слова: сталий розвиток, цілі сталого розвитку, індикатори сталого розвитку, рамкова програма партнерства.

Виклики, з якими стикається Україна, в економічній, політичній, соціальній сферах, у сфері безпеки суттєво впливають на процес модернізації економічної системи в цілому та АПК зокрема. Криза, посилення нестабільності, інтеграція до європейського і світового співтовариства спричинили необхідність застосування нових й ефективних ресурсів, інструментів та новітніх концепцій господарювання, зокрема Цілей сталого розвитку (Sustainable Development Goals – SDG), затверджених на Саміті ООН зі сталого розвитку у 2015 р. [1].

Провідні країни світу уже сформуvalи засади збалансованого розвитку суспільства. В Україні також проводиться робота зі встановлення цілей сталого розвитку на 2016-2030 роки, відповідних завдань та показників для моніторингу досягнення цілей [2], зокрема в липні 2016 р. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Державні обласні адміністрації за підтримки системи ООН в Україні провели 10 регіональних консультацій з адаптації та локалізації порядку денного з питань розвитку до 2030 року та 17 Цілей Сталого Розвитку [3]. У листопаді 2017 року була підписана Рамкова програма партнерства між Урядом України та ООН (РПП) на 2018-2022 роки – загальна стратегічна програма партнерства між Урядом України й установами, фондами та програмами системи ООН на період 2018-2022 р. [4]. Співпраця з установами ООН сприятиме поширенню стандартів та досвіду, затверджених міжнародним консенсусом експертів.

У зв'язку із загрозами, які дедалі гостріше постають перед економікою України, нагальною є потреба з'ясування основних положень та цілей сталого розвитку суспільства. Їх розуміння сприятиме формуванню знань та навичок у студентів вищих навчальних закладів, підготовці відповідних документів для забезпечення сталого розвитку країни.

Проблеми сталого розвитку досліджували у своїх працях зарубіжні та вітчизняні науковці, серед яких Н. Е. Daly, Dennis L. і Donella H. Meadows [5], James E. Rauch, Sidney G. Winter, О. Г. Білорус, М. І. Долішній, С. В. Лазарева та ін.

Загострення проблем майбутнього змушують людство до пошуку реальних підходів щодо розв'язання складних завдань сьогодення. Конференція ООН з навколишнього середовища й розвитку, яка відбулася у Ріо-де-Жанейро (1992

р.), затвердила спільний програмний документ «Порядок денний на XXI століття». У ньому було зафіксовано, що лише сталий розвиток суспільства дозволить узгодити економічні та соціальні чинники розвитку, а також задовольняти потреби сучасності без загрози майбутнім поколінням.

В рамках підготовки Конференції ООН зі сталого розвитку Ріо+20 (2012 р.) розпочалася робота з формулювання нових цілей розвитку – Цілей сталого розвитку (SDG) – на наступні п'ятнадцять років – до 2030 року, які були затверджені на Саміті ООН зі сталого розвитку у 2015 році. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний розвитку у галузі сталого розвитку на період до 2030 року» визначає 17 цілей (SDG) та 169 завдань розвитку, зокрема забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх в будь-якому віці (SDG 3); сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх (SDG 8); створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям (SDG 9) [6].

Поняття «стійкий» («сталий») розвиток з'явилося у 80-х роках ХХ ст. У заключному документі Всесвітньої комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку під керівництвом прем'єр-міністра Норвегії Г. Х. Брутланд «Наше спільне майбутнє» (Our Common Future) (1987 р.) стійкий розвиток було визначено як «розвиток, який задовольняє потреби теперішнього часу, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби» [7]. Це поняття містить у собі дві ключові концепції: концепцію потреб, зокрема невід'ємних потреб найбільш бідної частини світу, яким слід надавати пріоритетного характеру та ідею накладання державних обмежень на технологічні та соціальні організації, що забезпечують потенціал доквілля для нинішнього і майбутніх поколінь. Сстійкий розвиток розглядається як тривалий економічний розвиток (як основа задоволення людських потреб), що ґрунтується на певних умовах і нормативах (індикаторах). У вужчому економічному значенні стійкий розвиток означає створення суспільних благ для багатьох поколінь та дотримання визначальних його передумов.

Таким чином, в Україні у процесі визначення Цілей сталого розвитку, відповідних завдань та показників на довгострокову перспективу необхідно враховувати глобальні орієнтири розвитку, принципи сталого розвитку та формувати суспільну думку, насамперед студентів щодо бачення майбутнього розвитку. Світовий досвід свідчить, що суспільний прогрес значною мірою залежить від підтримання балансу між цілями підтримки економічного зростання, конкурентоспроможності бізнесу, якості освіти, забезпечення екологічної безпеки та зменшення соціальної нерівності. Передумовами досягнення всіх без винятку цілей розвитку є якісне управління, викорінення корупції, суспільна підтримка.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Цілі Розвитку Тисячоліття: Україна: *Національні консультації Мінекономрозвитку*. Київ, липень 2016. URL: <http://www.un.org.ua/images/documents/3929/2016%20SDGs%20Ukraine%20expert%20opinion%20ukr.pdf>. (дата звернення: 10.04.2019).

2. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>. (дата звернення: 12.04.2019).

3. Матеріали до регіональних Консультацій з адаптації 17 Цілей Сталого Розвитку в Україні. URL: <http://www.un.org.ua/ua/publikatsii-ta-zvity/un-in-ukraine-publications/3918-materialy-do-rehionalnykh-konsultatsii-z-adaptatsii-17-tsilei-staloho-rozvytku-v-ukraini>. (дата звернення: 10.04.2019).

4. Рамкова програма партнерства між Урядом України та ООН на 2018-2022 роки. URL: <http://www.un.org.ua/ua/publikatsii-ta-zvity/un-in-ukraine-publications/4249-ramkova-prohrama-partnerstva-mizh-uriadom-ukrainy-ta-oon-na-2018-2022-roky/>. (дата звернення: 12.04.2019).

5. Meadows Donella H., Randers J., Dennis L. The Limits to Growth (Updated). The 30-year Update by Meadows, *Earthscan*. 2004. 362 p.

6. 17 Goals to Transform Our World. URL: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/>. (дата звернення: 12.04.2019).

7. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. URL: <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>. (дата звернення: 12.04.2019).

УДК 330.143.2:637.1

САТИР Л. М., д-р екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ВОВК Л. А., викладач економічних дисциплін

Технологічно-економічний коледж Білоцерківського національного аграрного університету

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЛАНЦЮГІВ СТВОРЕННЯ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

З'ясовані сучасні тенденції розвитку ринку молока та молочних продуктів та особливості економічної поведінки його суб'єктів-виробників молока, переробників молочної сировини та роздрібних торговців молочною продукцією. Досліджено ланцюгу створення доданої вартості молочної продукції переробними підприємствами.

Ключові слова: агропродовольчий ланцюг, додана вартість, інновації, молочна продукція, стратегія.

Успішний розвиток суб'єктів агропродовольчої діяльності неможливий без формування ефективних ланцюгів доданої вартості виробленої продукції. Зокрема, у ньому прихований потенціал нарощування рентабельності господарської діяльності виробників, переробників та роздрібних торговців на ринку молока та молочних продуктів.

На сучасному етапі додану вартість молочної продукції формують такі характеристики, як співвідношення «вища якість – нижча собівартість», споживчі цінності здоров'я та благополуччя, екологічність та глибина переробки молочної сировини, рівень раціонального та інноваційного використання ресурсів у ланцюгу створення доданої вартості, а також енергоефективність виробництва молочної продукції. Тобто, чим глибший рівень переробки молочної сировини, тим вища її додана вартість для кінцевого споживача та вища рентабельність молочної продукції для виробника.

Минулий 2018 рік продовжив процеси турбулентності на ринку молочної продукції. Загальний негативний тренд виробництва молока у світі, а отже, створення доданої вартості на рівні виробників молока, був спричинений торговими війнами між США та Китаєм, примхами погоди у всьому світі, а також скасуванням квот на виробництво молока в країнах Європейського Союзу. Водночас, світове споживання молочної продукції зберігає позитивний тренд через постійний приріст чисельності міського населення та покращення його добробуту, а також моду на здорове харчування. За прогнозами аналітиків компанії Deloitte, зростання споживчого попиту на молоко буде на рівні 2,5% станом на 2020 рік [2].

Якщо донедавна в ланцюгу створення доданої вартості молочної продукції безпосередні виробники були зацікавлені в реалізації незбираного молока великими партіями, то сьогодні відбувається їх співпраця з роздрібними торговцями та споживачами для адаптації молочних продуктів до цільової аудиторії та їх популяризації з метою оптимізації ланцюгів створення доданої вартості й отримання додаткових прибутків від молочної продукції, в тому числі для потреб фармацевтики та косметології. Окрім того, тенденціями розвитку ланцюгів створення доданої вартості молочної продукції є процеси автоматизації виробництва молока: використовуються високотехнологічні доїльні апарати, обладнання для годування, системи моніторингу за здоров'ям великої рогатої худоби та охолодження молока, які дозволяють здійснювати контроль процесів виробництва молока в режимі реального часу [1]. Через волатильність цін у ланцюзі створення доданої вартості молочної продукції першочерговою стає стратегія оптимізації затрат (в першу чергу – витрат на годування великої рогатої худоби) замість стратегії масштабування, що передбачає розширення виробництва молочної сировини. Наприклад, щоб задовольнити споживчі потреби населення країн, що розвиваються, у поживному продукті харчування з можливістю подальшої переробки, низькою собівартістю та тривалим терміном зберігання, виникла пропозиція сухого молочного порошку з вмістом рослинного жиру – замітника сухого збираного молока. Окрім того, внаслідок тиску органів регулювання, неприбуткових організацій та споживачів молочної продукції виробники та переробники керуються цільовими показниками викиду вуглекислого газу та утилізації харчових відходів, а також впроваджують технології зеленої енергетики з дотриманням агроекологічних вимог [4]. В ланцюгу створення доданої вартості молочної продукції переробниками враховується попит на органічні молочні продукти без вмісту ГМО, а також на рослинні аналоги питного молока тваринного походження – напої на основі кокосового, мигдалевого, соєвого, рисового молока [3]. З метою вирішення проблем формування ланцюга доданої вартості молочної продукції з урахуванням споживчих переваг місцевих молочних продуктів та турботи про довкілля, переробниками використовується технологія Blockchain, яка дозволяє відстежувати рух молочної продукції від місця її походження до доставки кінцевому споживачеві. Переробники та роздрібні торговці розвивають персоналізовані пропозиції молочної продукції, оскільки її споживачі все

частіше очікують на пропозиції, розроблені під їхні критерії. Так, зростання добробуту кінцевих споживачів молочної продукції дозволяє звертати більше уваги на здоров'я та умови утримання поголів'я молочних корів. Також через зростання соціальної значущості підтримки місцевої економіки роздрібні торговці пропонують передусім місцеві молочні продукти. Окрім того, розвиток мобільної та он-лайн торгівлі молочною продукцією зумовлений очікуваннями споживачів щодо можливостей здійснювати покупки в будь-який час та в будь-якому місці, а зростання кількості невеликих крамниць у форматі «поблизу дому» зумовило необхідність оперативного поповнення їх товарних запасів [4].

Отже, сучасними тенденціями розвитку ланцюгів створення доданої вартості молочної продукції є втілення стратегій автоматизації й екологізації її виробництва, адаптації суб'єктів ринку молока та молочних продуктів до нового типу споживача, розвитку багатоканальної торгівлі, а також впровадження високотехнологічних інновацій для максимізації прибутку від пропозиції молочної продукції з високою доданою вартістю.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Автоматизовані корівники : як працюють доїльні апарати зі штучним інтелектом. URL: <https://news.agro-center.com.ua/agri-machinery/avtomatizovani-korivniki-jak-pracujut-doilni-aparati-zi-shtuchnim-intelektom-foto.html#.XLbta-j7SM8> (дата звернення: 17.04.2019).
2. Аграрний 2018-й: ключові молочні тренди. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/agrarnij-2018-j-klucovi-molocni-trendi> (дата звернення: 10.05.2019).
3. Як розвивається ринок рослинних аналогів молока? URL: <http://milkua.info/uk/post/ak-rozvivaetsa-rinok-roslinnih-analogiv-moloka> (дата звернення: 17.04.2019).
4. Обзор рынка сельского хозяйства – 2018. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ru/Documents/research-center/obzor-rynka-selskogo-hozyajstva-milk.pdf> (дата обращения: 17.04.2019).

УДК 005.334:502.1

ЗАДОРОЖНА Р.П., канд. екон. наук

Білоцерківський національний економічний університет

ЕКОЛОГІЧНІ РИЗИКИ В СИСТЕМІ ГЛОБАЛЬНИХ ЗАГРОЗ

Розглянуто основні види глобальних ризиків та особливості екологічних загроз. Охарактеризовано тенденції складу ТОП-5 ризиків за ймовірністю настання та за силою впливу. Окреслено негативні наслідки зменшення біологічного різноманіття на макрорівні та на рівні окремих індивідів. Актуалізовано потребу консолідації зусиль світової спільноти задля реагування на екологічні загрози.

Ключові слова: екологічні ризики, екстремальні погодні умови, стихійні лиха, втрата біорізноманіття, глобальний звіт про ризики, індекс живої планети.

Питання екологічного забезпечення сталого розвитку загалом і сільського господарства зокрема виходять сьогодні на перші позиції в глобальному порядку денному.

Світовий економічний форум (World Economic Forum, WEF), досліджуючи загрози, з якими може зіткнутись людство в короткостроковій перспективі, виділяє п'ять видів ризиків (економічні, екологічні, геополітичні, соціальні та технологічні) та ранжує їх за двома ознаками: за ймовірністю настання та за силою впливу.

В Глобальному звіті про ризики за 2019 рік (Global Risks Perception Survey) WEF перш три позиції за ймовірністю настання займають саме ризики, пов'язані зі станом навколишнього середовища, а саме: екстремальні погодні умови, нездатність реагувати на зміни клімату та стихійні лиха. Слід зазначити, що екстремальні погодні умови, як є надзвичайно важливим чинником для забезпечення ефективності сільськогосподарського виробництва, тримають «пальму першості» уже три роки поспіль – з 2017 р. В 2014-2016 рр. ця загроза оцінювалась як друга за ймовірністю настання. Якщо в 2009-2010 рр. ризики, пов'язані з екологією, взагалі не потрапляли до ТОП-5, то починаючи з 2011 р. вони незмінно присутні в першій п'ятірці найбільш ймовірних загроз (2011 р. їх було чотири з п'яти – шторми та циклони, паводки, втрата біорізноманіття та зміни клімату); в 2017-2019 рр. – три з п'яти [1, с. 9].

Оцінювання екологічних ризиків за силою впливу вказує на посилення негативних їх наслідків: в 2017-2019 рр. також три з п'яти, тобто 60 % усіх найбільших загроз для цивілізації спричинені саме незадовільним станом навколишнього середовища.

Динаміка стану біологічного різноманіття Землі відслідковується за допомогою Індексу живої планети, що розраховується та публікується з 1998 р. Він дозволяє вимірювати чисельність близько 16700 популяцій ссавців, птахів, риб, плазунів та земноводних. За базовий рік при обчисленні індексу прийнято 1970 р., порівняно з яким в 2014 р. загальна чисельність популяцій хребетних скоротилась на 60 % [2, с. 18].

Втрата біорізноманіття має широкий спектр негативних наслідків як на макрорівні, так і для окремих людей, спричиняючи погіршення їх здоров'я, зниження добробуту, продуктивності та навіть загрожуючи регіональній безпеці. Сьогодні до 2 млрд. жителів Землі відчувають брак поживних елементів [1, с. 15], що зумовлено відсутністю доступу до продуктів харчування достатньої якості; незбалансованістю та одноманітністю раціону. Близько половини калорій, що отримуються з їжі рослинного походження, забезпечується трьома зерновими культурами: рисом, пшеницею та кукурудзою.

Ситуація ускладнюється в наслідок несприятливих кліматичних змін. Пов'язані з кліматом стихійні лиха в 2017 р. спричинили гостру продовольчу небезпеку для 39 млн. осіб в 23 країнах. Опосередкований негативний вплив на здоров'я людей має підвищення рівня двоокису вуглецю в атмосферному повітрі, - це викликає зміни в нутрієнтному складі таких основних продуктів харчування, як рис та пшениця. За оцінками дослідників, до 2050 р. це може мати наслідком дефіцит цинку у 175 млн. осіб, білку у 122 млн. осіб та заліза у 1 млрд. осіб [1, с. 15].

Загрозливий стан навколишнього середовища, різноманітність та потужність екологічних загроз потребують консолідації зусиль усієї світової спільноти як національних, так і на глобальному рівнях.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. World Economic Forum (2019). *The Global Risks Report*. 2019, Geneva. P. 9–16.
2. WWF. 2018. *Living Planet Report – 2018: Aiming Higher*. Grooten, M. And Almond, R.E.A.(Eds). WWF, Gland, Switzerland. P. 12–21.

УДК 332.2:021

ШУСТ О.А., д-р. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

БАБИЦЬКА О.О., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ЖМАЙЛОВА О.Г., канд. екон. наук

Сумський національний аграрний університет

ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Розглянуто переваги й недоліки функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення в країнах ЄС та описана практика їх функціонування. Обґрунтовано доцільність функціонування ринку землі в Україні з державним регулюванням та забезпечені економічних гарантій сільгоспвиробникам. Наведені основні ризиків відкриття ринку землі в Україні (відсутністю фінансових ресурсів у дрібних товаровиробників на придбання земельних ділянок, та надмірна концентрація земельних ресурсів в окремих суб'єктів господарювання.

Ключові слова: ринок, оцінка, власність, державне регулювання, ризики.

Зміна форми власності на землі сільськогосподарського призначення в Україні відбулася ще в 90-х роках минулого століття. З того часу неефективне та нераціональне використання такого виду земель характеризується їх низької віддачею при найвищій родючості ґрунтів у світі. Зважаючи на це, земельна реформа в Україні має бути завершена шляхом відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення, функціонування якого покликане знайти ефективного землевласника з одночасним вирішенням соціально-економічних та екологічних проблем.

В Україні питання соціально-економічного характеру залишаються досить гострими, де лише за 2000-2017 рр. чисельність сільського населення скоротилася з 16,1 до 13,0 млн. осіб, серед якого частка населення, у віці до 35 років, складає 45% від економічно активного. Більше того, у 2017 р. рівень зайнятості на селі становив лише 54,4% [1]. На противагу вищенаведеному, рівень зайнятості на сільських територіях у країнах ЄС становить до 80%, де сільське господарство, як трудомістка галузь, є головною сферою зайнятості [2, с. 178]. Це свідчить про те, що ринок завдяки перерозподілу земельних ресурсів

забезпечить, з одного боку, як рівноправний розвиток господарюючих суб'єктів різних форм власності, так і сприятиме скороченню безробіття, а з іншого – дозволить підвищити раціональне використання й охорону земель сільськогосподарського призначення.

Практика функціонування ринку сільськогосподарських земель у країнах-членах ЄС підтверджує, що приватна власність підвищує відповідальність землевласника у частині екологізації землекористування. Так, частка еродованих сільськогосподарських угідь в Україні становить понад 40% (близько 17 млн. га), у той час, як у країнах ЄС цей показник складає 5-10% [3, с. 87]. За даними Міністерства екології та природних ресурсів України збитки, що викликані недоотриманням сільськогосподарської продукції через деградацію ґрунтів, щорічно становлять понад 20 млрд. грн. [4].

Разом з тим, еволюція розвитку ринку землі у країнах Європи показала його неспроможність до ефективного функціонування. У зв'язку з цим, обравши європейський вектор розвитку економіки, Україні в частині запровадження вільного обігу сільськогосподарських земель доцільно спрямувати зусилля на: посиленні впливу держави (в Чехії передбачено отримання дозволу на придбання земельної ділянки, кількісне обмеження в землекористуванні та контроль за цільовим використанням землі існує в Литві та Болгарії); врегулюванні питання грошової оцінки землі (потенціал земельних ресурсів слід оцінювати не лише за ефективністю використання, а й за коливаннями кон'юнктури ринку, де в країнах ЄС замість нормативної оцінки покладено ринкову); активізації механізму орендних відносин (передбачити адміністративну відповідальність за погіршення стану землі (Бельгія, Німеччина, Франція) з встановленням реальної орендної плати); дотриманні заходів з охорони земель; розвитку ринкової інфраструктури з метою захисту конституційних прав власників земельних ділянок (Польща, Болгарія, Іспанія) [3, с. 89]. Утім, відкриття ринку землі неодмінно спричинить до виникнення двох основних ризиків відкриття ринку землі неодмінно спричинить до виникнення двох основних ризиків, один з яких пов'язаний з відсутністю фінансових ресурсів у дрібних товаровиробників на придбання земельних ділянок, а інший – з надмірною концентрацією земельних ресурсів в окремих суб'єктів господарювання, що підтверджує необхідність існування державних гарантій учасникам ринку у доступному кредитуванні та поєднанні нормативно-правового поля з елементами фінансово-економічного механізму ринкового середовища.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сайт Державної служби статистики України: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 11.04.2019).
2. Зоярна Н.М., Чиковська М.М. Безробіття на селі: причини та шляхи подолання. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21(3). С. 176-179.
3. Зінчук Т.О., Данкевич В.Є. Європейський досвід формування ринку сільськогосподарських земель. *Економіка АПК*. 2016. № 12. С. 84-92.
4. Сайт Міністерства екології та природних ресурсів України: веб-сайт. URL: <http://www.menr.gov.ua> (дата звернення: 12.04.2019).

УДК 338.436:005.34-048.34

НЕПОЧАТЕНКО А.В., канд. екон. наук

НЕПОЧАТЕНКО В.А., д-р фіз.-мат. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

АУТСОРСИНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ АГРОБІЗНЕСУ

Розглянуто сутність поняття «аутсорсинг», виділено переваги використання для сільськогосподарських товаровиробників та фактори які обмежують його поширення в агробізнесі. Обґрунтовано використання матриці аутсорсингу як інструмента визначення доцільності виведення бізнес-процесів на аутсорсинг.

Ключові слова: аутсорсинг, переваги аутсорсингу в сільському господарстві, оптимізація бізнес-процесів, матриця аутсорсингу.

Потреба аграріїв у постійному пошуку шляхів підвищення ефективності своєї діяльності приводить до появи нових, більш дієвих інструментів, використання яких дозволяє їм досягти поставленої мети. Серед сукупності цих інструментів, одним з найбільш популярних у світі на сьогодні є аутсорсинг (з англ. out – зовнішній, source – джерело) – передача підприємством (організацією) своїх певних бізнес-процесів або виробничих функцій на обслуговування іншій компанії, що спеціалізується у відповідній області [1]. Використання аутсорсингу дозволяє підприємству зосередитись на найбільш рентабельних видах діяльності, й за рахунок її оптимізації суттєво знизити свої витрати.

Впровадження аутсорсингу в агробізнесі дозволить: 1) отримати доступ до технологій та ресурсів недоступних усередині підприємств; 2) сконцентруватися аграрному товаровиробнику на основному виді діяльності; 3) створити необхідні умови для підвищення якості сільськогосподарської продукції за рахунок впровадження у виробничі процеси передових технологій; 4) оптимізувати свій штатний розклад й уникнути ряду проблем з персоналом (відсутність через хворобу, небезпека раптового звільнення провідних фахівців, надання відпусток, тощо); 5) мінімізувати капіталовкладення в обладнання та програмне забезпечення; 6) скоротити операційні витрати за рахунок ефективності прийнятих управлінських рішень; 7) збільшити інвестиційну привабливість агробізнесу, тощо [2].

Слід відмітити, що аграрії найбільш охоче передають в управління аутсорсинговим компаніям послуги, пов'язані з виконанням непрофільних функцій.

Результати проведених опитувань, серед керівників невеликих за розміром аграрних підприємств, свідчать, що вони схильні до варіантів передачі на аутсорсинг ветеринарії, зоотехнії, агрономії, юридичних та бухгалтерських функцій [3].

Натомість з іншого боку, нині великі сільськогосподарські підприємства все більш відчують потребу у складних та вузькоспеціалізованих операціях,

наприклад, у залученні зовнішньої керуючої фірми для реструктуризації свого бізнесу. Поступово починають формуватися спеціалізовані компанії в цій області, які добре обізнані із сучасними проблемами агрофірм й володіють необхідними компетенціями для надання такого роду послуг. Прикладом такої компанії може бути вітчизняне підприємство «Агро-Союз», у якого є досвід успішного обслуговування агрокомпаній в багатьох областях України [3].

Серед факторів які обмежують поширення аутсорсингу серед аграріїв виділяють: 1) неготовність та небажання сільськогосподарських товаровиробників відмовитися від самостійного виконання будь-яких процесів через невпевненість в достатній компетентності оператора; 2) фактичне небажання замовляти послуги зовнішніх виконавців, які необхідно буде сплачувати (хоча у кінцевому рахунку використання спеціалізованих операторів у більшості випадків обходиться замовнику дешевше, але з психологічного погляду для товаровиробника їх оплата виглядає дорожчою, ніж за умови використання власних «квазібезкоштовних» виробничих потужностей); 3)- відсутність у аграріїв об'єктивної потреби в послугах зовнішніх операторів (оскільки для поширення аутсорсингу необхідною умовою є достатній рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва, який дозволить аграрним товаровиробникам йти шляхом розширеного відтворення на основі широкого впровадження інновацій; натомість нині в сільському господарстві України – значна частина господарств фактично знаходяться на межі виживання й у них наразі відсутні необхідні організаційні та фінансові ресурси для впровадження сучасних методів управління витратами); 4) нестача операторів, які адаптують свої послуги під специфічні запити сільськогосподарського виробництва, яке є менш привабливим для аутсорсерів, порівняно із промисловістю, внаслідок його сезонності.

Перед аграрним товаровиробником постає питання які функції доцільно виконувати власними силами, а які слід віднести на аутсорсинг? Відповіді на це питання можна за допомогою використання матриці аутсорсингу, головною перевагою якої є її надійність та простота.

Матриця аутсорсингу будується на основі оцінок (висока, середня, низька) аналізованих елементів бізнесу. Аналіз при цьому проводять по двох осях: оцінюється стратегічна важливість для компанії даного елементу бізнесу і оцінка елементу бізнесу відносно зовнішнього ринку (тобто наскільки добре у порівнянні з ринком підприємство виконує роботу, наскільки відповідає чинному галузевому розвитку конкретний відділ, наскільки кваліфікований персонал, тощо).

Матриця аутсорсингу пропонує варіанти рішень по збереженню, розвитку, купівлі або виділенню в самостійний бізнес наявних підрозділів або процесів. При цьому практична методологія застосування матриці аутсорсингу включає рекомендації для кожного з 9-ти її полів (рис. 1.) [4].

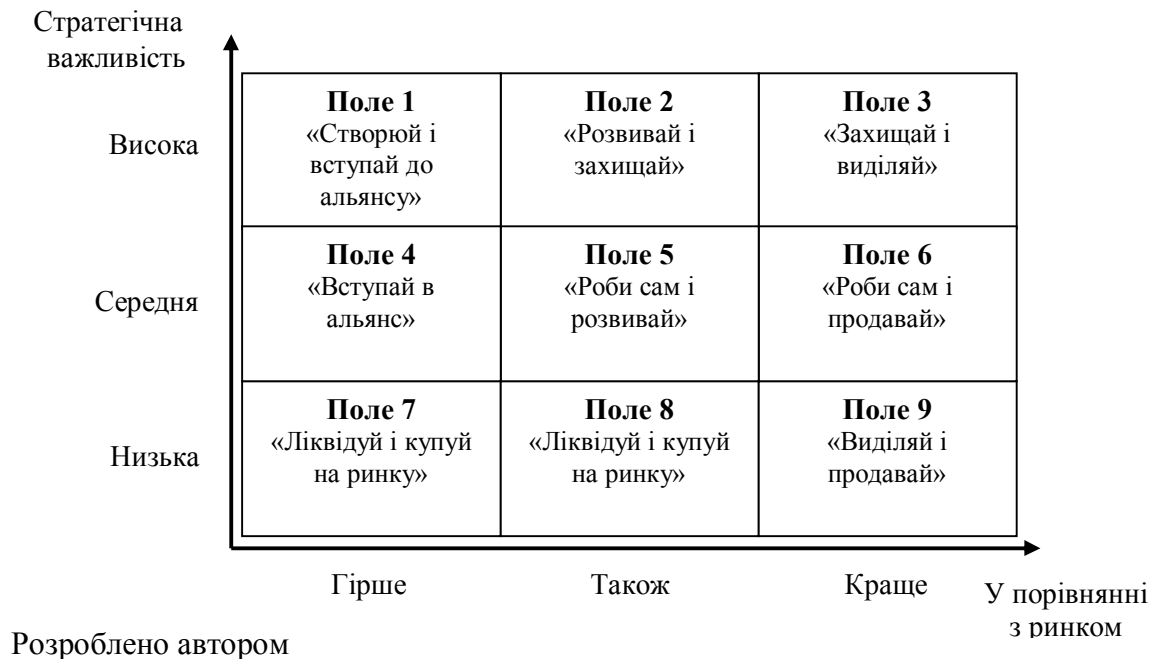

Рис. 1. Матриця аутсорсингу.

При розробці проекту аутсорсингу слід з усією відповідальністю підійти до порівняння розрахунку витрат, пов'язаних з виконанням процесу власними силами організації й витрат на оплату послуг аутсорсера, адже тільки в цьому випадку передача процесу на аутсорсинг дозволить оптимізувати виробничий процес на підприємстві, скоротити витрати та поліпшити якісні показники виготовленої продукції.

Для економічного обґрунтування використання стратегії аутсорсингу можуть застосовуватись різні показники, серед яких найбільш вживаними, як показує практика є: річний економічний ефект, період окупності проекту, чистий приведений (дисконтований) дохід, індекс рентабельності, внутрішня норма рентабельності, тощо.

Підводячи підсумок, відзначимо, що поширення аутсорсингу на селі дозволить з одного боку відкрити доступ аграрним підприємствам до нових виробничих й управлінських технологій – якщо вони виступають аутсорсер, а з іншого – забезпечить підвищення ефективності використання виробничих потужностей, в разі використання моделі, в якій агрофірма виступає аутсорсером.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Поливана Л.А. Ситуаційний підхід до визначення терміна «аутсорсинг». *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Економічні науки*. 2014. № 2. С. 139–145. URL: <http://journal.puet.edu.ua/index.php/nven/article/viewFile/800/848>. (дата звернення: 11.04.2019).
2. Соколов М.О., Колодка Я.В. Логістичний аутсорсинг в сільському господарстві: сучасна ситуація та аналіз перспектив. *Екзистенційні та комунікативні питання управління: матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції, 23-25 січня 2014 р. м. Суми: СумДУ, 2014. Ч.2. С. 40–42. URL: http://r250.sudu.edu.ua/bitstream/123456789/34572/1/Sokolov_logistics.pdf. (дата звернення: 15.04.2019).*
3. Шимширт Н.Д. Аутсорсинг в бизнесе и государственном (муниципальном) управлении: учеб. пособие. Томск : Изд-во Том. ун-та, 2015. 172 с. URL : <http://>

vital.lib.tsu.ru/vital/access/services/Download /vtls:000502080/SOURCE1. (дата звернення: 11.04.2019).

4. Мещерякова С.А. Применение матрицы аутсорсинга для оценки развития бизнеса. *Экономические науки*. 2017. №4 (149). С.60–63. URL: http://ecsn.ru/files/pdf/201704/201704_60.pdf. (дата звернення: 15.04.2019).

УДК 378.14.015.62

КАРПУК Л.М., д-р. с.-г. наук

ОЛЕШКО О.Г., канд. с.-г. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДНИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У СТУДЕНТІВ АГРОБІОТЕХНОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ БНАУ

Розглядається роль вищої освіти для сталого розвитку та шляхи імплементації його принципів в освітні програми. Представлений досвід формування професійних компетенцій на агробіотехнологічному факультеті БНАУ, що забезпечують у майбутніх фахівців сучасне розуміння концепцій сталого розвитку і здатність вирішувати сучасні проблеми сталого розвитку на професійному рівні.

Ключові слова: сталий розвиток, аграрна освіта, освітні програми, професійні компетенції, навчальні модулі.

Приєднання України до Болонської декларації передбачає модернізацію національної системи вищої освіти, щоб бути спроможною адекватно реагувати на глобальні виклики сучасності і закладати основи для практичної реалізації принципів сталого розвитку у суспільстві. Знакові міжнародні конференції «Стокгольм+40: Партнерство заради сталого розвитку» та «Ріо+20» підкреслили важливу роль освіти в реалізації ідеології сталого розвитку, що здатна формувати у студентів систему цінностей і знань та забезпечувати у перспективі позитивні зрушення у суспільстві на користь сталості. Ідеї реформування освіти в інтересах сталого розвитку активно впроваджуються на рівні країн, регіонів і окремих університетів. З 2005 р. діє регіональна програма – «Стратегія освіти у Великобританії, Швеції, Данії, Німеччині, США та ін.», в якій прийняті стратегічні документи, що формують інфраструктуру освіти сталого розвитку. У прийнятій в 2013 р. в Україні стратегії розвитку освіти на період до 2021 р. проголошена проблема екологізації системи освіти, поставлені завдання підготовки спеціалістів з новим екологічним мисленням, здатних усунути екологічні ризики на всіх рівнях управління [1].

В нормативних актах і останніх наукових публікаціях активно декларується роль вищих навчальних закладів у формуванні ментальних основ сталого розвитку [2, 3]. Найбільш поширеними є дисциплінарний і мультидисциплінарний підхід, який реалізується шляхом введення однієї або декількох дисциплін екологічного спрямування в навчальні плани неекологічних спеціальностей [4].

Позитивний досвід впровадження ідей сталого розвитку при підготовці фахівців аграрної галузі існує на агробіотехнологічному факультеті Білоцерківського національного аграрного університету. Перш за все, це

мультидисциплінарний підхід – наявність модулів і тем у дисциплінах професійного спрямування, що формують знання з ключових тем сталого розвитку сільського господарства: охорона довкілля; управління природними ресурсами; біологічне та ландшафтне різноманіття, розвиток сільських і міських районів; структури виробництва і споживання. Такий підхід сприяє розвитку критичного мислення і розуміння професійних задач через призму сталого розвитку у студентів спеціальностей «Агрономія», «Садово-паркове господарство», «Лісове господарство», «Геодезія та землеустрій». У освітні програми спеціальності «Агрономія» включені спеціальні дисципліни, спрямовані на поглиблене вивчення проблем сталого розвитку. Так, з 2009 році викладається магістерський курс «Сталий розвиток сільського господарства», що був розроблений міжнародною командою фахівців в рамках співробітництва за європейською програмою «Темпус» (Tempus). Програмою курсу передбачено розгляд таких питань як: історія виникнення, огляд основних подій та документів сталого розвитку; стале використання природних ресурсів; кращі практики із сталого сільського господарства. Навчання магістрів за цією програмою довело, що студенти виявляють активну зацікавленість до ідеології сталого розвитку, демонструють сучасний світогляд, активно вивчають методи екологізації аграрного сектору та швидко адаптуються до практичного розв'язання проблем на засадах сталості. Спеціальні дисципліни, такі як: «Адаптивне землеробство», «Біологічний захист рослин», «Енергетичні ресурси рослин», «Елементи технологій точного землеробства» та ін. забезпечують формування компетенцій з проектування та реалізації екологічно-безпечних, економічно-ефективних технологій виробництва продукції рослинництва, відтворення родючості ґрунтів, розроблення адаптивних систем землеробства для господарств, забезпечення екологічної безпечності агроландшафтів.

Подальшим рухом у напрямі реформування освітнього процесу відповідно до стратегії сталого розвитку на факультеті стало започаткування з 2017 р. підготовки майбутніх агрономів за освітньо-професійною програмою «Органічне землеробство» на магістерському рівні. Органічне землеробство узгоджується із світовою концепцією сталого розвитку, забезпечуючи збереження природних ресурсів та продовольчу безпеку [5].

З січня 2019 р. факультет став розробником «Проекту Змін» в рамках співпраці з Програмою Балтійського університету, що підтримує ключову роль університетів у забезпеченні сталого розвитку в європейському регіоні. Запровадження «Проекту змін» зорієнтовано на формування у студентів на бакалаврському рівні знань основ теорії сталості, сучасних проблем сталого розвитку і шляхів їх вирішення. В навчальний курс «Метеорологія» (для студентів 1 курсу спеціальності «Агрономія») включено додатковий навчальний модуль «Гідрометеорологічна безпека і сталий розвиток», що передбачає формування розуміння впливу кліматичних змін на екологічну і соціально-економічну безпеку, ролі гідрометеорології у вирішенні проблем загальнодержавного та регіонального розвитку. З метою формування компетенцій зі здатності зберігати та охороняти біологічне різноманіття на об'єктах садово-паркового господарства, підвищувати їх екологічний потенціал для студентів 4 курсу спеціальності «Садово-паркове господарство» введений навчальний модуль «Інтродукція малопоширених і рідкісних видів рослин в

контексті сталого розвитку культурних фітоценозів», що є складовою професійної дисципліни «Інтродукція і адаптація декоративних рослин».

Таким чином, факультет успішно рухається у напрямку забезпечення в освітньому процесі розширення знань студентів, розвитку відповідних професійних компетенцій, формування життєвих цінностей для підтримки сталого розвитку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року»: Указ Президента України від 25.06.2013, № 344/2013.
2. Швец В.Я. Имплементация идей устойчивого развития в учебные программы студентов экономических специальностей. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2014. № 2. С. 114–119.
3. Тамбовцева Т.Т. Образование для устойчивого развития: пример Латвии. Человеческий капитал и профессиональное образование. № 3 (3). 2012. С. 24–38.
4. Стратегия ЕЭК ООН для образования в интересах устойчивого развития. Сопровождение высокого уровня представителей министерств охраны окружающей среды и образования. Вильнюс, 2005. 246 с. URL: <http://CEP/AC.13/2005/3/Rev.1>. (дата звернення: 7.03.2019).
5. Шпак Г.М. Концептуальні основи органічного землекористування. Збалансоване природокористування. 2014. № 1. С.161–166.

УДК336.1:316.3(477)

НЕГОДА Ю.В., канд. екон. наук

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Проаналізовано сучасні фінансові інструменти підтримки соціально-економічного розвитку територій та визначено їх недоліки при використанні коштів Державного фонду регіонального розвитку, при використанні субвенції на формування інфраструктури ОТГ та використанні субвенції на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій.

Ключові слова: фінансування, соціально-економічний розвиток, децентралізація доходів, державна підтримка, субвенції.

Метою політики в сфері децентралізації є забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні.

Перший етап адміністративно-фінансової децентралізації засвідчив, що часто на тлі незаперечних позитивних результатів поза увагою залишаються проблеми, з якими стикаються територіальні громади та регіональні органи влади в процесі одержання нових повноважень, а також ризики як для їх функціонування, так і для соціально-економічного розвитку України загалом [1].

Станом на 1 квітня 2019 року в Україні створено 888 ОТГ (з них 82 очікують рішення ЦВК про призначення перших виборів (в тому числі 45 ОТГ, у яких вибори не відбулись у зв'язку з введенням воєнного стану) та 24 міста обласного значення, до яких приєдналися територіальні громади [2].

З початку фінансової децентралізації доходи місцевих бюджетів стрімко зростають, їх частка в зведеному бюджеті України в 2015 році становила 45,6 %, а в 2018 році вже 51,5 %. Так само зростають і власні доходи місцевих бюджетів, якщо у 2014 році їх обсяг становив 68,6 млрд грн, то в 2018 році вони склали 234,1 млрд грн.

Держава також збільшила обсяги надання бюджетної підтримки місцевим органам влади на розвиток громад та розбудову інфраструктури. Так, якщо у 2014 році було передбачено регіонам з державного бюджету на підтримку соціально-економічного розвитку лише 0,5 млрд грн, то в 2018 році обсяг коштів на реалізацію інфраструктурних проектів склав 19,37 млрд грн.

Показники виконання бюджетів відображають загальний соціально-економічний стан відповідної території та її потенціал до подальшого розвитку. Наявність достатніх ресурсів у місцевих бюджетах є індикатором того, що територіальна громада має можливість надавати більш якісні та більш різноманітні послуги своїм жителям, реалізовувати соціальні та інфраструктурні проекти, яких з 2016 до 2018 рр. було реалізовано 11407.

Аналізуючи механізми розподілу та використання коштів державного бюджету на фінансування заходів соціально-економічного розвитку виявили певні недоліки:

1) при використанні коштів Державного фонду регіонального розвитку:

- нестача в громадах кваліфікованих фахівців, які готують проектну документацію, низький рівень відповідальності органів місцевого самоврядування, які подають заявки на проект, за якість та повноту заявки;

- висока вартість розробки проектно-кошторисної документації для місцевого бюджету;

- переважання проектів соціальної спрямованості над економічними, що пригальмовує розвиток бази для наповнення бюджетів громад;

- вирішення за кошти Державного фонду регіонального розвитку нагальних локальних проблем, а не питань регіонального розвитку [1].

2) при використанні субвенції на формування інфраструктури ОТГ:

- щорічне зменшення передбачених для ОТГ сум субвенції;

- недосконалість формули розподілу субвенції;

- кошти субвенції використовувались, переважно, на капітальний ремонт та реконструкцію соціальної інфраструктури (заклади освіти, охорони здоров'я) та дорожнього господарства [3].

3) при використанні субвенції на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій:

- дублювання заходів, які фінансують за кошти субвенції, іншими інструментами державної підтримки розвитку регіонів;

- непрозорий механізм розподілу коштів;

- низький передбачений рівень співфінансування з місцевих бюджетів.

Підсумовуючи зазначимо, що необхідно удосконалити напрями державної фінансової підтримки розвитку ОТГ через підвищення частки проектів економічного спрямування, що фінансуються за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку; підвищити вимоги до співфінансування проектів, що фінансуються з коштів державного бюджету; проводити інформаційну та освітню роботу і передбачити кошти на проведення заходів з підвищення інвестиційної привабливості територіальних громад.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Децентралізація в Україні та її вплив на соціально-економічний розвиток територій: методичні підходи та результати оцінювання. Серія *Проблеми регіонального розвитку*. Львів: ІРД НАНУ, 2018. С. 144.
2. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування. URL: <https://decentralization.gov.ua> (дата звернення: 10.04.2019).
3. Стадник М. Аналіз розподілу субвенції на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад у 2016-2017 роках URL: <https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2015/11/2017-12-21-subvenciyi-infrastruktury-2016-2017.pdf> (дата звернення: 7.04.2019).

УДК 378.016:517

ДРОЗДЕНКО В.О., канд. фіз.-мат. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ЗАСТОСУВАННЯ ПСО MAPLE ПРИ ДОСЛІДЖЕННІ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ СТУДЕНТАМИ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Доповідь присвячена економіко-математичним моделям, аналіз яких потребує застосування інформаційно-комунікативних технологій. Обґрунтовується необхідність застосування пакетів символічних обчислень для інтенсифікації навчального процесу студентами, зокрема обґрунтовано використання одного з лідерів математичних програм, пакету символічних обчислень (ПСО) Maple.

Ключові слова: економіко-математична модель, пакет символічних обчислень, Maple, транспортна задача, simplex method, mini mize.

Математичні ідеї та методи почали проникати в економічну науку ще з середини XVIII століття (Франсуа Кене), в XIX ст. систематично використовують математичні методи у вивченні економіки французькі вчені А. Курно, Л. Вальрас.

У двадцяті роки XX ст. В. Леонтєвим, О. Конюсом, Г. Фельдманом закладаються основи макроекономічного моделювання: міжгалузевого (Леонтєв), моделей економічного росту (Леонтєв, Конюс, Фельдман).

Одним з творців теорії оптимального планування і управління народним господарством, та теорії оптимального використання сировинних ресурсів є лауреат Нобелівської премії з економіки Л.В. Канторович (1912–1986).

Значний вклад у використання економіко-математичних методів внесли: економіст Новожилов В.В. (1892–1970), економіст і статистик Немчинов В.С. (1894–1964), економіст Федоренко Н.П.

Відмінною особливістю сьогодення є повсюдне поширення нових інформаційних технологій, що інтенсифікують розв'язання економіко-математичних моделей, з використанням комп'ютерів.

Стосовно математичних та економічних потреб народного господарства, широкою є потреба використання прикладних програм Ахуом, Derive,

Macysma, Maple, Mathematica, Matcad, Matlab, R, Reduce, SAS, S-plus, SPSS, Statistica та інших.

Чинне місце серед них посідає пакет символьних обчислень Maple, який є одним із лідерів універсальних систем і забезпечує користувачу зручне інтелектуальне середовище для математичних досліджень.

Maple – цілий комплекс так званих пакетів (packages), кожен з яких спрямований на розв’язання різних задач лінійної алгебри, аналітичної геометрії, математичного аналізу, диференціальних рівнянь, математичної статистики, лінійного та нелінійного програмування і т. п.

Інформацію про основні принципи роботи з пакетом Maple можна знайти на численних сайтах, присвячених цій системі, зокрема на офіційному сайті компанії www.maplesoft.com.

Проілюструємо можливості пакету при розв’язанні традиційної економіко-математичної моделі – транспортної задачі. Skorистаємось пакетом simplex та його командами: cnsts; obj; minimize; eval.

Транспортна задача. Знайти оптимальний план транспортної задачі, якщо

матриця перевезень одиниці вантажу має вигляд $C = \begin{pmatrix} 5 & 4 & 6 & 7 \\ 3 & 8 & 9 & 10 \\ 8 & 11 & 7 & 12 \end{pmatrix}$, запаси

визначаються матрицею $A = (450 \ 300 \ 400)$, потреби – матрицею $B = (240 \ 300 \ 295 \ 245)$.

Відповідно до умови задачі маємо систему обмежень:

$$\left\{ \begin{array}{l} x_1 + y_1 + z_1 = 240; \\ x_2 + y_2 + z_2 = 300; \\ x_3 + y_3 + z_3 = 295; \\ x_4 + y_4 + z_4 = 245; \\ x_1 + x_2 + x_3 + x_4 \leq 450; \\ y_1 + y_2 + y_3 + y_4 \leq 300; \\ z_1 + z_2 + z_3 + z_4 \leq 400; \\ x_1 \geq 0; x_2 \geq 0; x_3 \geq 0; x_4 \geq 0; \\ y_1 \geq 0; y_2 \geq 0; y_3 \geq 0; y_4 \geq 0; \\ z_1 \geq 0; z_2 \geq 0; z_3 \geq 0; z_4 \geq 0. \end{array} \right.$$

При складанні системи були використані наступні позначення: x_1 – кількість одиниць вантажу, який буде перевезено з першого складу першому споживачу, x_2 – кількість одиниць вантажу, який буде перевезено з першого складу другому споживачу, x_3 – кількість одиниць вантажу, який буде перевезено з першого складу третьому споживачу, x_4 – кількість одиниць вантажу, який буде перевезено з першого складу четвертому споживачу; аналогічно y_1, y_2, y_3, y_4 – кількість одиниць вантажу перевезеного з другого складу, z_1, z_2, z_3, z_4 – кількість одиниць вантажу перевезеного з третього складу.

Вартість перевезень визначається функцією:

$$S = 5x_1 + 4x_2 + 6x_3 + 7x_4 + 3y_1 + 8y_2 + 9y_3 + 10y_4 + 8z_1 + 11z_2 + 7z_3 + 12z_4.$$

Знаходимо оптимальний план перевезень:

>with(simplex):

```
>cnsts:={x1+y1+z1=240,x2+y2+z2=300,x3+y3+z3=
295,x4+y4+z4=245,x1+x2+x3+x4<=450,
y1+y2+y3+y4<=300,z1+z2+z3+z4<=400,x1>=
0,x2>=0,x3>=0,x4>=0,y1>=0,y2>=0,y3>=0,y4>=0,z1>=
0,z2>=0,z3>=0,z4>=0};
```

```
>obj:=5*x1+4*x2+6*x3+7*x4+3*y1+8*y2+9*y3+10*y4+8*z1+11*z2+7*z3+12
*z4;
>minimize(obj,cnsts);
```

```
{ x1 = 0, x3 = 0, z1 = 0, y2 = 0, z2 = 0, y3 = 0, y1 = 240, z3 = 295, y4 = 60, x4 = 150,
z4 = 35, x2 = 300 }
```

Знаходимо мінімальне значення цільової функції:

```
>S:=eval(obj,[x1 = 0, x3 = 0, z1 = 0, y2 = 0, z2 = 0, y3 = 0, y1 = 240, z3 = 295,
y4 = 60,
x4 = 150, z4 = 35, x2 = 300]);
```

$S := 6055$

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дрозденко В.О. Maple в математиці: навч. посіб. Білоцерківський національний аграрний університет. Біла Церква, 2017. 331 с.
2. Дьяконов В.П. Maple 8 в математике, физике и образовании. Москва: СОЛОН-Пресс, 2003. 656 с.
3. Применение пакета Maple к решению экономико-математических задач: учеб. пособие / С.А. Нелюхин; Рязан. гос. радиотехн. ун-т. Рязань, 2010. 98 с.
4. Сараев П.В. Основы использования математического пакета Maple в моделировании: учеб. Пособие. Международный институт компьютерных технологий. Липецк, 2006. 119 с.
5. Сдвижков О.А. Математика на компьютере: Maple 8. Москва: СОЛОН-Пресс, 2003. 176 с.

УДК 338.22-029(477)

БАТАЖОК С.Г., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

МОЖЛИВОСТІ ТА ЛОКАЛІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Сьогодні соціальне підприємництво – це одна з нових гібридних організаційних форм, яка передбачає використання бізнес-методів для вирішення різноманітних соціальних

проблем. Новий тренд соціальне підприємництво проявляється різними формами: корпоративна соціальна відповідальність, венчурна філонтрапія, імпакт інвестування і т.д. Цей тренд стає все більш відомим як «четвертий сектор економіки».

Ключові слова: соціальне підприємництво, фінансова допомога, стартап, інкубатор, акселератор, економічний та соціальний ефект.

В Україні органи влади, громадські об'єднання, організації, навчальні заклади, підприємництво консолідується навколо тем сталого розвитку та соціальної відповідальності.

З 2015 року соціальне підприємництво в Україні стало розвиватися більш активно як вимушена реакція суспільства на погіршення соціально-економічної ситуації. Соціальне підприємництво набуває все більшого поширення в Україні завдяки своїй здатності вирішувати соціальні та економічні проблеми.

За своєю суттю соціальне підприємництво визначається як бізнес, покликаний розв'язувати соціальні проблеми у громадах. Метою якого є – досягнення економічного та соціального ефекту. Часто соціальне підприємництво позначають трьома літерами Р: Profit – прибуток (бізнес), People – люди (соціум), Planet – планета (довкілля), що вказує на самодостатність підприємства в ресурсах, які використовуються для власного реінвестування та для соціального інвестування. Міжнародний та вітчизняний досвід свідчить, що у розв'язанні соціальних проблем не має кращої альтернативи ніж підприємницька діяльність. Такий вид діяльності має подвійний ефект: прибуток підвищує якість життя людей і забезпечує життєздатність підприємства через зменшення потреби в постійній фінансовій допомозі. Соціальне підприємство відрізняється від інших підприємств тим, що для нього соціальний ефект є прямим цілеспрямованим результатом, а не побічним продуктом діяльності.

Соціальне підприємство можна визначити як підприємницьку діяльність, спрямовану на вирішення соціальних проблем за рахунок доходів, отриманих від власної діяльності.

Згідно з Каталогом соціальних підприємств у 2017 році найбільш поширеними за галузевою належністю сферами діяльності в Україні були: реабілітація вразливих категорій населення (18 %), сільськогосподарське виробництво та збут (15 %), продаж товарів (благодійні крамниці, он-лайн продажі, хенд-мейд) (14 %), харчова промисловість та заклади громадського харчування (12 %), швейне виробництво (8 %), освітні послуги (7 %), екологія (4 %), охорона здоров'я (4 %), туризм (3 %). Соціальні підприємства не обмежуються лише однією галуззю, а працюють як багатопрофільні чи комбіновані підприємства.

Важливою класифікаційною ознакою соціальних підприємств є їх соціальне призначення, що відрізняє їх від прибуткових підприємств та бізнес-проектів. Соціальні підприємства спрямовують свою діяльність на досягнення декількох цілей одночасно, проте найбільш активно соціальні підприємства працюють над працевлаштуванням соціально вразливих груп населення (61 %), формуванням прибутку для підтримки діяльності організації (53 %), формуванням прибутку для підтримки послуг для окремих груп населення (40 %), формуванням прибутку для фінансування окремих видів послуг (27 %).

За організаційно-правовою формою найбільш поширеними соціальними підприємствами є ТОВ (25 %), ФОП (15 %), ГО (13 %), сільськогосподарські кооперативи (11 %), спільні соціальні підприємства ГО/ФОП та ГО/ТОВ (14 %).

Для успішного розвитку соціальних підприємств дуже важливою є їх підтримка на етапі розробки бізнес-моделі та запуску стартапу. Саме таку підтримку надають інкубатори та акселератори. Інкубатор – організація, діяльність якої спрямована на надання соціальним підприємствам необхідних знань, навичок, інструментів для перетворення ідеї на бізнес-модель.

Акселератор – організація, яка має на меті підтримку соціальних стартапів та їх підготовку до отримання інвестицій на етапах зростання та масштабування. Головне завдання полягає в тому, щоб спільно з підприємцями-початківцями створити інвестиційно привабливий продукт чи послугу.

У світі більшість інкубаторів та акселераторів функціонує на базі інститутів та університетів, оскільки цікаві інноваційні проекти переважно ініціює студентська молодь. В Україні потенціал вищих навчальних закладів наразі використано неповною мірою. Існують на базі вищих навчальних закладів інкубаційні програми:

1. Центр Митрополита Андрея Шептицького Українського католицького університету, в якому розпочав свою роботу Центр підприємництва УКУ.

2. Polyteco – молодіжний ІТ бізнес-інкубатор, який функціонує на базі Наукового парку Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».

3. Start-up Business Incubator KNU – молодіжна бізнес-платформа на базі Київського національного університету імені Тараса Шевченка, що спеціалізується на створенні сприятливих умов для реалізації стартап-проектів молодих науковців та студентів КНУ.

Рекрутинг учасників програм інкубації/акселерації відбувається через оголошення конкурсу на офіційних інтернет-сайтах та соціальних медіаресурсах. Основними критеріями відбору учасників у програму є інноваційна ідея, мотивація її розвивати та масштабувати, наявність команди, професійність (технічні навички) і налаштованість на здійснення соціального впливу. Інкубатори та акселератори є важливою частиною соціального підприємництва в Україні. Від їх подальшого розвитку залежать якість та кількість соціальних підприємств.

Потенційними інкубаторами соціальних підприємств є вищі навчальні заклади. Передовий світовий досвід демонструє активну залученість студентської молоді до розробки інноваційних рішень у відповідь на соціальні виклики.

В Україні посилюється інституційна спроможність організацій громадянського суспільства, з'являються нові громадські ініціативи, а близькі за цінностями бізнеси консолідуються навколо тем сталого розвитку та соціальної відповідальності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Каталог соціальних підприємств України 2016–2017 рр. Київ: видавн. дім «Києво-Могилянська академія», 2017. URL: <http://www.socialbusiness.in.ua/index.php/sotsialni-pidpriemstva/katalog>. (дата звернення: 14.04.2019).

2. Посібник з планування соціального підприємництва / Фрір Спреклі, за підтримки Британської Ради, 2011. URL: <http://www.britishcouncil.org.ua> (дата звернення: 12.04.2019).

3. Долуда Л., Назарук В., Кірсанова Ю. Соціальне підприємництво. Бізнес-модель. Реєстрація. Оподаткування. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2017. 92 с.

УДК 330:343

ШЕЛУДЬКО Л.В., канд. екон. наук

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ВПЛИВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ КРАЇНИ

Досліджено вплив тіньової економіки на продовольчу безпеку. У нових умовах одним з головних чинників розвитку тіньового сектору економіки є корупція. Досліджуваний феномен має глибокі соціальні корені і фактори, що визначають його сучасне масштабне розростання. Розглянуто прояви та причини виникнення тіньової економіки в сільському господарстві.

Ключові слова: продовольча безпека, система господарювання, корупція, тіньова економіка, особисті підсобні господарства.

Для розвитку людської цивілізації необхідно забезпечити населення необхідною кількістю і відповідної якості продовольчих ресурсів. В сучасних умовах люди не змогли досягти постійного доступу до різного типу продовольчих запасів, в зв'язку з цим на нашій планеті мільйони людей вмирають від голоду. Продовольча безпека – здатність держави гарантувати задоволення потреб в продовольстві на рівні, при якому забезпечується нормальна життєдіяльність населення. Світова продовольча безпека визначається як виробництво необхідної кількості продовольства для задоволення зростаючих потреб людей.

Проблемою продовольчої безпеки в цілому займаються такі відомі науковці як В.І. Власов, О.І. Гойчук, В.М. Микитюк, Б.Й. Пасхавер, П.Т. Саблук, О.В. Скидан, О.М. Шпичак та інші [1–5]. Однак проблема впливу тіньової економіки на продовольчу безпеку досліджена недостатньою мірою.

В Україні продовольча криза розпочалась після розпаду СРСР, а саме в 1992 році, коли були скасовані діючі тоді талони (на масло, цукор, ковбасу і т.д.). Міські жителі зіткнулися з різким підвищенням цін на продукти харчування і значним погіршенням їх якості. Життя населення забезпечувалося тільки за рахунок продовольчої допомоги, здебільшого із США та виробництва продовольства у підсобних господарствах населення.

В аграрному секторі економіки тіньова його складова розвивається за тими ж обставинами що і в інших галузях, але водночас має свої особливості, що обумовлено, наприклад, двоїтим характером сільськогосподарського виробництва в особистих підсобних господарствах населення. У господарствах населення сільськогосподарська продукція виробляється для особистого споживання (натуральне господарство) і продажу надлишків продовольства на ринку, однак ця діяльність не підлягає обов'язковій реєстрації та збитків державі через несплату податків від ринкового товарообігу не завдається.

Тіньова економіка чинить значний вплив на соціально-економічні процеси в агропродовольчій сфері. Вона охоплює всю систему господарювання – від домашніх господарств до великих агропромислових підприємств, проникаючи в усі стадії відтворення в аграрному секторі економіки. Виступаючи деструктивним фактором продовольчої безпеки, тіньова економіка зумовлює деформацію економічних відносин, їх криміналізацію і тим самим завдає шкоди аграрній економіці країни. Складність ситуації пояснюється і тим, що корупційна складова цих процесів прирікає на ще більші втрати і труднощі в протидії тіньовим процесам в агропродовольчій сфері.

У нових умовах одним з головних чинників розвитку тіньового сектору економіки є корупція. Досліджуваний феномен має глибокі соціальні корені і фактори, що визначають його сучасне масштабне розростання. Вона постійно змінюється, пристосовується до нових обставин.

У сільських районах по ряду причин залежність господарюючих суб'єктів від адміністративно-управлінських структур традиційно сильніше, ніж в місті. Відповідно, корупційні зв'язки мають сприятливий ґрунт для свого розвитку. Особливо вони отримують свій розвиток в ході реалізації державних проектів та програм розвитку сільського господарства.

Особливу загрозу економічній та продовольчій безпеці представляють корупційні злочини, які визначені в Кримінальному кодексі. За ним можна конкретно визначити якість суспільної шкідливості корупційного діяння, обсяг збитку економіці і ступінь загрози безпеці країни.

Зміст сучасної тіньової економіки змінюється в бік підвищення її організації. Вона має системний характер, що обумовлено не тільки її усепроникаючим характером, але і інституціональним оформленням кримінальних інтересів і створенням спеціалізованих механізмів, активно відтворюють цю частину економіки. Саме тіньова економіка є живильним середовищем і економічною основою організованої злочинності економічної спрямованості.

Таким чином, підвищення рівня продовольчої безпеки багато в чому пов'язано з протидією тіньовим процесам та тіньової економіки, економічної злочинності та корупції в агропродовольчій сфері, що обумовлює необхідність вивчення цієї проблеми в системі економічної безпеки країни. Такий методологічний підхід обумовлений процесами модернізації сільськогосподарського виробництва за державної підтримки, пов'язаний з розвитком фінансово-кредитних відносин в АПК, з розвитком відтворювальних процесів у сільському господарстві.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Саблук П.Т., Білорус О.Г., Власов В.І. Продовольча безпека України. *Економіка АПК*. 2009. № 10. С. 3–7.
2. Гойчук О. І. Продовольча безпека: монографія. Житомир: Полісся, 2004. 375 с.
3. Микитюк В.М., Скидан О.В. Формування продовольчої безпеки в Україні: регіональний аспект: монографія. Житомир: ДАЕУ, 2005. 247 с.
4. Пасхавер Б.Й. Сучасний стан продовольчої безпеки. *Економіка АПК*. 2014. № 4. С. 5–12.

5. Шпичак О. М. Економічні проблеми виробництва біопалива та продовольча безпека України. *Економіка АПК*. 2009. № 8. С. 11–19.

УДК 339.92:005.21

АРБУЗОВА Т.В., ЛОБУНЕЦЬ В.І., кандидати екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТРЕНДІВ НА РОЗРОБКУ СТРАТЕГІЇ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ КОМПАНІЇ

Стратегії зовнішньоекономічної діяльності українських агробізнесових компаній мають розроблятися з урахуванням впливу зовнішнього середовища, якому властива висока динаміка мінливості. Доведено, що для створення адекватних сучасності бізнес-моделей і стратегій компаній, здатних ефективно пристосовуватися до зовнішніх впливів, життєво важливим є усвідомлення глобальних економічних трендів та інструментів, які для цього варто використовувати.

Ключові слова: стратегія міжнародного бізнесу, бізнес-модель, зовнішнє середовище, глобальна конкуренція, економічні тренди.

Сучасний міжнародний бізнес розвивається під динамічним впливом ряду факторів: ускладнення економічної діяльності, підвищення рівня невизначеності, наростання швидкості змін, різкі, часті й несподівані зрушення в ринковій кон'юнктурі тощо. Оскільки українські ринки є відкритими, вони схильні до впливу цих чинників. До сучасних трендів, передусім, належать технологічні, що виявляються в інформаційних комунікаціях. Загальна мобільність стала властивістю повсякденного життя і є результатом онлайн-революції. У 2018 році Інтернет-мережею користувалися 25,59 млн українців – 58 % населення [1]. Дистанційний доступ до інформаційних джерел в режимі «the twenty-four/seven» дав можливість багатьом компаніям створити віртуальні офіси, персонал яких може перебувати в будь-якій точці світу та здійснювати віддалене адміністрування і керування в реальному часі. Будь-яка компанія через Інтернет може офертувати свою продукцію, роботи, послуги по всьому світу, беручи участь у глобальній конкуренції. Відповідно, змінилися потреби й поведінка споживачів – стали більш інформованими і вибагливими, що підвищує їх запити щодо якості товарів і послуг. Завдяки поширенню соціальних мереж відбувається взаємопов'язання споживачів, що спонукає швидко реагувати на нові можливості, вдаватися до колективних покупок (наприклад, реалізація членам клубу), отримувати суттєві знижки. Нові способи платежу, зокрема, WebMoney, PayPal, є свідченням широких можливостей глобальної присутності.

Характеризуючи ринкові тренди, згадаємо Хвильову концепцію розвитку суспільства Е. Тоффлера, відповідно до якої українська економіка перебуває на другій економічній хвилі – індустріальній, де завдяки сировинному забезпеченню промислове виробництво переважає над пропозицією послуг/сервісу. При цьому, використовуючи періодизацію Дж. Б. Пайна II, Дж. Х. Гілмора, провідні країни світу вже опинилися на четвертій економічній хвилі

– в «економіці вражень» [2], тобто в креативній економіці, для якої елементом ціннісної пропозиції є не лише продукт (послуга), а й емоція, яка його супроводжує. Періодом переходу до третьої економічної хвилі – сервісної економіки – прийнято вважати середину ХХ століття, отже, українці відстали безнадійно.

У 80-ті роки ХХ ст. домінувала стратегія конкуренції М. Портера на засадах формалізації та оптимізації послідовних бізнес-процесів як відповідної системи (механізму), розподілу функцій (стратегічний, операційний менеджмент). Перехід до стадії креативної економіки спонукав зміну ролі персоналу та інтелектуалізацію капіталу компанії, формування в практиці та теорії управління «моделі організації» (візіонарний менеджмент). Інтелектуальний капітал включає управлінські та експертні знання і компетенції усередині компанії. Нині конкуренція здійснюється не на рівні традиційних стратегій, розроблених одиночними індивідами. Це конкуренція спільної синергії управлінських команд, здатних оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища і швидко адаптувати під них стратегію, бізнес-модель, процеси, структури компанії [3]. Отже, головним акцентом у конкурентоспроможності й розвитку компаній стає формування і підтримання управлінської команди. Під впливом зовнішнього середовища сучасні правила гри в міжнародному бізнесі вимагають відмови від використання нещодавно домінуючої ідеології формування стратегій та бізнес-моделей, що спиралися на планування від досягнутого, розробку деталізованого об'ємного плану, поступову довгострокову реалізацію незмінної стратегії. Як зберегти надбане? – тактичне питання. Нині стратегічне планування має ґрунтуватися на проривних ідеях з урахуванням аналізу мінливого зовнішнього середовища та глобальних трендів. Конкурентоспроможна стратегія, за якої операційна діяльність налаштована на реалізацію глобальної бізнес-моделі, надає персоналу навігацію на пряму руху компанії, зміст цілей спрямування дій, критерії співвідношення управлінських рішень і спільного досягнення цілей.

Поширеними інструментами дослідження зовнішнього макросередовища є PEST (STEP)-, PESTLE (STEPLE)-, SWOT-аналізи. Для вивчення мікросередовища вдаються до використання моделі п'яти сил М. Портера. Їх застосування має ряд недоліків, пов'язаних, зокрема, із труднощами отримання достовірної інформації, тривалим часом її обробки та недостатньо чітким розумінням, як бізнес має змінитися від впливом змін зовнішнього середовища та як використовувати результати аналізу для розвитку компанії у майбутньому. Бізнес потребує нових мобільних та доступних управлінській команді інструментів аналізу, аби відповідати на сучасні виклики зовнішнього середовища, усвідомлювати його вплив, реформувати стратегію, бізнес-модель, процеси. До таких інструментів, зокрема, відносять візуальні регламенти стратегічного аналізу трендів зовнішнього середовища і формування інноваційної концепції ведення бізнесу та методики стратегічного планування з їх використанням.

В методології бізнес-моделі інноваційного розвитку підприємства аналіз контексту (context analysis) є методом аналізу трендів зовнішнього бізнес-середовища, їх впливу на ведення господарської діяльності компанії, отримання відповіді на запит щодо того, як має змінюватися бізнес як реакція на поточні та, головним чином, майбутні зміни зовнішнього середовища. Вплив тренду аналогічний морській хвилі – з’являється на горизонті, набирає силу, досягає піку, накриває, відкочується назад, зникає. Кожен фактор зовнішнього середовища перебуває у відповідному стані, потрібно визначити силу його впливу, що дозволяє управлінській команді «зазирнути» в майбутнє і збагнути, які зміни бізнес-моделі є пріоритетними для виживання і розвитку компанії на мінливому і максимально глобалізованому ринку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Digital in 2018 : We are social. URL: <https://digitalreport.wearesocial.com> (дата звернення: 15.04.2019).
2. Джозеф Пайн II Б., Джеймс Х. Гилмор. Экономика впечатлений. Работа – это театр, а каждый бизнес – сцена. Москва : ИД «Вильямс», 2005. 304 с.
3. Черненко М. Как определить правильный вектор развития компании. URL: <http://forbes.net.ua/opinions/1415913-kak-opredelit-pravilnyj-vektor-razvitiya-kompanii> (дата звернення: 14.03.2019).

УДК 330.322

КОВАЛЬ Н.В., СТАРИЧЕНКО М.А., кандидати екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

АКТИВНА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА – ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Проаналізовано виконання окремих документів регіонального рівня у сфері інвестиційної діяльності, показники результативності регіональної інвестиційної політики в Київській області. Зроблено висновок, що досягти сталого розвитку регіону можливо лише за умови реалізації активної регіональної інвестиційної політики.

Ключові слова: регіон, інвестиційна політика, інвестиційна діяльність, результативність інвестиційної політики, сталий розвиток регіону.

Розвиток економіки країни та її регіонів, підвищення життєвого рівня населення значною мірою визначається обсягами та ефективністю інвестицій. Імпульс інвестиційній діяльності дає ефективна інвестиційна політика.

Аналіз показників результативності регіональної інвестиційної політики в Київській області дає можливість зробити висновок про те, що державні, регіональні та місцеві органи влади і управління протягом 2014–2017 рр. проводили в цілому пасивну регіональну інвестиційну політику. Про це свідчать дані Державної служби статистики України. Так, обсяг капітальних інвестицій у Київській області у поточних цінах зріс у 2017 р. порівняно з 2013 р. на 66,7 % з 20697 млн грн до 34494 млн грн відповідно. Проте використання індексного методу розрахунків дає можливість визначити зміну даного показника протягом досліджуваного періоду у порівняльних цінах: у 2017 р. порівняно з 2013 р.

обсяг капітальних інвестицій Київської області в порівняльних цінах зменшився на 7 %. Частка регіону в загальнодержавному обсязі капітальних інвестицій коливалася в межах 7,7–9,3 %. Обсяг прямих іноземних інвестицій у 2017 р. зменшився порівняно з 2013 р. на 20 % з 1951,5 до 1565,1 млн дол. США. Частка регіону в загальнодержавному обсязі ПІ коливалась в межах 3,6–4,4 %. Валовий регіональний продукт у фактичних цінах зріс у 2017 р. порівняно з 2013 р. в 2,28 рази, проте аналіз індексів фізичного обсягу ВРП (у цінах попереднього року) дає можливість визначити зміну ВРП у порівняльних цінах: у 2017 р. реальний ВРП зріс порівняно з 2013 р. на 3,3 %. Кількість прибуткових підприємств зросла з 68,3 % від загальної кількості підприємств у 2013 р. до 75,4 % у 2017 р. Рівень безробіття (за даними МОП) хоча і був суттєво нижчим, ніж в цілому по Україні (6,5 % порівняно з 9,5 %), проте протягом досліджуваного періоду зріс з 6,1 % у 2013 р. до 6,5 % у 2017 р. Наявний дохід у розрахунку на одну особу зріс у 2017 р. порівняно з 2013 р. на 83,71 % з 27390,6 грн до 50320,5 грн (тоді як середній наявний дохід по Україні становив 26719,4 грн та 45762,7 грн відповідно). Проте реальний наявний дохід зменшився у 2017 р. порівняно з 2013 р. на 15 %.

Зрозуміло, що інвестиційні процеси в конкретному регіоні тісно пов'язані із загальнодержавними тенденціями інвестування. Проте в умовах, що склалися, регіональні та місцеві органи влади повинні, в першу чергу, зосередитись на підвищенні ефективності інформаційно-комунікаційної діяльності, щоб надати потенційному інвестору максимум інформації про переваги інвестування саме в даний регіон.

Розпорядженням Київської обласної державної адміністрації від 29 жовтня 2018 р. схвалений проект Програми залучення інвестицій та поліпшення інвестиційного клімату в Київській області на 2019-2021 роки. Проте він не затверджений рішенням Київської обласної ради.

Що стосується «Програми залучення інвестицій та поліпшення інвестиційного клімату в Київській області на 2016-2018 роки», затвердженої рішенням Київської обласної ради від 07.06.2016 р. №141-05-VII, яка була розроблена з метою конкретизації завдань і пріоритетів Стратегії розвитку Київської області до 2020 р., затвердженої рішенням Київської обласної ради від 04.12.2014 р. №856-44-VI, окремі її положення так і залишились невиконаними. Зокрема, не створений Інвестиційний портал Київської області, не забезпечено щорічне оновлення та видання Інвестиційного паспорта та каталогу інвестиційних пропозицій Київської області. Лише в середині 2018 р. створена Агенція регіонального розвитку Київської області, яка ще не почала повноцінно виконувати свої функції.

Досягти активізації інвестиційної діяльності та, як результат, сталого розвитку регіону можливо лише за умови реалізації активної регіональної інвестиційної політики, яка передбачає: концентрацію зусиль на пріоритетних напрямках розвитку регіону; впровадження державно-приватного партнерства та стимулювання залучення приватних інвестицій у реальний сектор економіки; спрямування коштів регіонального та місцевих бюджетів на інвестування в непривабливі для приватного інвестора, але стратегічно важливі для регіону інфраструктурні об'єкти та проекти, які забезпечують екологічну безпеку регіону; активізацію інформаційно-комунікаційної діяльності, метою якої є створення позитивного іміджу регіону в очах потенційного інвестора та надання

йому максимально повної інформації щодо інвестиційних пропозицій та переваг інвестування в даний регіон.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Статистичний збірник «Регіони України» 2018. Ч.1. / за ред. І. Є. Вернера. Київ: Державна служба статистики України, 2018. 315 с.
2. Статистичний збірник «Регіони України» 2018. Ч.2. / за ред. І. Є. Вернера. Київ: Державна служба статистики України, 2018. 682 с.

УДК: 338.42

ШПОРТЮК Н.Л.

Дніпровський державний аграрний університет

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Окреслено проблемні моменти щодо підвищення інноваційної активності в сільському господарстві. Виділено першочергові завдання щодо модернізації сільського господарства. Значення інноваційної активності для підвищення техніко-економічного рівня виробництва і поліпшення інвестиційного клімату.

Ключові слова: інновації, розвиток, сільське господарство, проблеми, модернізація.

Підвищенню інноваційної активності в сільському господарстві перешкоджає ряд факторів:

1. Невідповідність наявного науково-технічного та технологічного потенціалу сільського господарства новим економічним і виробничим вимогам. Спад виробництва сільськогосподарської продукції, слабка підтримка з боку держави і висока вартість нововведень не дозволяють розвивати інноваційну діяльність.

2. Зберігається нееквівалентність обміну сільського господарства з іншими галузями економіки, що призводить до деградації його матеріально-технічної бази. Істотно погіршують ситуацію зростаючі ціни на енергоносії, що позбавляє вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників їх природної переваги.

3. Основною причиною є несприятлива інвестиційна ситуація для сільського господарства і низька прибутковість більшості сільськогосподарських товаровиробників. Незважаючи на те, що в останні роки в сільському господарстві помітно активізувався інвестиційний процес, його частка у видатковій частині бюджету є дуже малою. Економіка більшості сільськогосподарських товаровиробників така, що не дозволяє їм здійснювати не тільки розширене, а й просте відтворення, використовувати економічні стимули, що надаються державою. Ресурси для інноваційної діяльності значно менші, ніж це потрібно для розвитку сільського господарства. До того ж за останні п'ять років значно зменшилася частка власних коштів сільськогосподарських організацій, які направляються на інвестиції в основний капітал, що є не тільки стримуючим фактором інноваційного розвитку сільського господарства, а й створює загрозу повернення отриманих кредитів.

Серед першочергових завдань з модернізації сільського господарства необхідно виділити наступні:

- підвищення інвестиційної привабливості галузі для приватних інвесторів, у тому числі для зарубіжних;
- підвищення темпів зростання технічного переоснащення сільськогосподарських товаровиробників;
- розвиток соціальної інфраструктури в сільській місцевості сприяє притоку кваліфікованих кадрів;
- освоєння нових технологічних процесів на інноваційній основі [1].

Тільки постійний науково-технічний прогрес може забезпечити динамічний розвиток сучасного суспільства. Головними його умовами є безперервне оновлення технологій і широке використання новітніх наукових розробок.

Сьогодні українська наукова громадськість єдина в думці, що найбільш вірним шляхом виходу сільського господарства з кризового стану є розвиток його інноваційної основи. Підвищення інноваційної активності не тільки дозволить підвищити техніко-економічний рівень виробництва, але й істотно поліпшити інвестиційний клімат [2].

Тільки спільними зусиллями держави, науки і підприємств агропромислового виробництва можна в перспективі підвищити інноваційну активність в сільському господарстві країни. Це дозволить не тільки підвищити ефективність виробництва, але і його конкурентоспроможність на міжнародному продовольчому ринку [3].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Білінська В.Ю. Сучасні інноваційні технології в сільському господарстві: основна характеристика та перспективи впровадження. Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія «Економіка», 2015. № 7(172). С. 74–80.
2. Воронюк Т.А., Банар В.Ф. Сучасний стан та перспективи розвитку сільського господарства в Україні. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=20350>.
3. Жидяк О.Р. Сучасні проблеми інноваційного розвитку в аграрній сфері. Науковий вісник. Серія: Економічні науки. Львів, 2011. С. 265–268.

УДК 005.591.452:658.114/115

ШЕМИГОН О.І., канд. с.-г. наук

ВИХОР М.В., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО: ОСНОВИ, РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Розглянуто питання державно-приватного партнерства та приватного бізнесу, можливої співпраці у світлі сучасних викликів. Досліджено основні принципи здійснення державно-приватного партнерства. Проаналізовано механізми державно-приватного партнерства та переваги застосування державно-приватного партнерства в агропромисловому комплексі.

Ключові слова: партнерство, держава, бізнес, ефективність, зміни, довіра, взаємодія.

Налагодження прийнятних і дієвих відносин між державою і приватним бізнесом є дуже важливим у розвитку кожної країни і Україна не є виключенням. Зволікання у вирішенні цих питань гальмує розв'язання стратегічних завдань економічного та соціального розвитку країни, стримує розкриття потенціалу підприємництва і підприємців і, що найгірше, сприяє відтоку останніх у пошуках рівноправного партнерства.

Згідно з чинним законодавством – державно-приватне партнерство це співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами-підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору та відповідає ознакам державно-приватного партнерства (ст. 1. Закону України «Про державно-приватне партнерство») [1].

Законом визначені основні принципи здійснення державно-приватного партнерства, зокрема:

- рівність перед законом державних та приватних партнерів;
- заборона будь-якої дискримінації прав державних чи приватних партнерів;
- узгодження інтересів державних та приватних партнерів з метою отримання взаємної вигоди;
- забезпечення вищої ефективності діяльності, ніж у разі здійснення такої діяльності державним партнером без залучення приватного партнера;
- незмінність протягом усього строку дії договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства, цільового призначення та форми власності об'єктів, що перебувають у державній або комунальній власності чи належать Автономній Республіці Крим, переданих приватному партнеру;
- визнання державними та приватними партнерами прав і обов'язків, передбачених законодавством України та визначених умовами договору, укладеного у рамках державно-приватного партнерства;
- справедливий розподіл між державним та приватним партнерами ризиків, пов'язаних з виконанням договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства;
- визначення приватного партнера на конкурсних засадах.

Аналізуючи останні публікації з піднятої проблеми варто, на наш погляд, зосередити увагу на наступному.

В. Голян вказує на необхідність внесення суттєвих змін в згаданий вище Закон України «Про державно-приватне партнерство». Ці зміни, на його думку, і ми з ним погоджуємось, зумовлені тим, що суттєво змінюється роль і місце територіальних громад у процесах перерозподілу предметів державної та комунальної власності. За нових умов розподілу прав і повноважень між центральною владою та територіями громада стає одним з головних суб'єктів і тому виникає потреба в удосконаленні інституціонального переходу та зростання реальної бази розширеного відображення людського, інфраструктурного та ресурсного запасу, в тому числі і через отримання перспектив входити в корпоративні утворення із фірмами та укладати угоди на предмет передачі у тимчасове використання спеціалізованим бізнесовим структурам предметів і об'єктів природоохоронної та природно-господарської інфраструктури [2].

І. Косач зауважує, що застосування державно-приватного партнерства, зокрема в агропромисловому комплексі, має наступні переваги:

- допомагає успішно здійснювати великі інвестиційні (інфраструктурні) проекти, оскільки в силу сформованого фінансового стану більшість сільгоспвиробників не може їх реалізувати з різних причин: обмеженість джерел фінансування проекту, недостатня компетенція управлінських кадрів, відсутність підтримки з боку держави та ін., при цьому маючи необхідний потенціал – наприклад земельні та трудові ресурси;

- сприяє ефективному використанню і модернізації інфраструктурних об'єктів. На сьогодні відбувається значне старіння і знос інфраструктурних об'єктів як в містах, так і в сільській місцевості, причому для АПК цей фактор відіграє важливу роль [3].

Взаємовідносини з органами державної влади стали таким самим об'єктом корпоративного менеджменту, як планування та реалізація ділових операцій, наголошує Ф. Узунов [4]. Бізнес неупинно шукає нові можливості для вибудовування своїх відносин з державними структурами. Проте існують основні перешкоди, що заважають створенню й продуктивному функціонуванню партнерств. І, як зазначає далі автор, основними перешкодами для створення й результативної діяльності партнерства є:

- недосконалість законодавчої бази для створення державно-приватного партнерства, приміром щодо проведення відкритого конкурсу для добору кваліфікованого та умотивованого приватного компаньйона;

- мінливість регуляторної сфери, в якій чиниться державно-приватне партнерство та інші.

Аналіз світової школи використання механізмів державно-приватного партнерства, як зазначає І. Біла, дав змогу виявити такі аспекти, що забезпечують успішність його реалізації:

- розвиненість ринкового крамарства та паритетність у взаємостосунках держави і бізнесу;

- реалізація державно-приватного партнерства в інфраструктурній царині та сферах, що спершу були державними: загальній освіті, охороні здоров'я, водопостачанні, будівництві доріг тощо;

- створення спеціальних інституційних організацій, які були б відповідальні за дотримання всіх регламентованих у контрактах умов державно-приватного партнерства, у тому числі за цільове використання інвестиційних коштів тощо [5].

Зауважимо, що державно-приватне партнерство має бути рівноправним і взаємовигідним. Лише у цьому випадку воно може бути довготривалим і формувати взаємну довіру його суб'єктів. Вітчизняна практика свідчить, що часто вигоду намагається отримати лише одна із сторін державно-приватного партнерства за рахунок іншої. Зрозуміло, що такий варіант взаємодії важко назвати партнерством.

Так, нещодавно Сергій Верланов, голова ДПС назвав серйозним викликом для економіки країни те, що майже весь малий і середній бізнес прямо, чи опосередковано пов'язаний з ФОПами і юридичними особами, що працюють за спрощеною системою оподаткування. Також він зазначив, що 98,5 % податку на прибуток сплачують в Україні лише 5 тис. підприємств, а зареєстровано їх

близько 500 тис. «Ми бачимо, що у нас фактично немає цього консолідованого середнього бізнесу. Він де-факто є, але де-юре його немає», – сказав він [6].

Тому, якщо ми говоримо про партнерство, то воно має бути не спрямоване на створення різних схем ошукування одного із партнерів іншими, а взаємовигідним. Лише при чесному, відкритому і взаємовигідному партнерстві може відбуватися залучення інвестицій, що позитивно відіб'ється на соціальному і економічному розвитку країни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.
2. Голян В. Державно-приватне партнерство як базова інституціональна передумова капіталізації природних ресурсів в умовах децентралізації. ЕКОНОМІСТ. №9. ВЕРЕСЕНЬ, 2015. С.4–7
3. Косач І. А. Інтеграційні підприємницькі агропромислові формування на засадах державно-приватного партнерства: системний підхід. Чернігівський науковий часопис. Серія 1. Економіка і управління № 1 (7). 2016. С.15–18.
4. Узунов В.Ф. Класифікація форм державно приватного партнерства. Інвестиції: практика та досвід № 17/2013. С. 113–115.
5. Біла І.С. Світовий досвід державно-приватного партнерства. Економіка та управління національним господарством. Вип. 21. 2018. С.126–129.
6. Глава Податкової Верланов розповів, як боротиметься з використанням великим бізнесом схем з ФОПами. URL: [//bis.nv.ua/ukr/econom](http://bis.nv.ua/ukr/econom)

УДК 658.5.005.21

ТКАЧЕНКО М.В., канд. с.-г. наук

ШЕВЧЕНКО А.О., канд. екон. наук

ТКАЧЕНКО С.В., канд. біол. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

БЕНЧМАРКІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто сутність та види бенчмаркінгу як невід'ємної складової стратегічного управління, випадки доцільності використання бенчмаркінгу, визначено показники здійснення порівняльного аналізу, озвучено значення генезису розвитку бренду та реклами в боротьбі за підвищення конкурентоспроможності українських компаній.

Ключові слова: бенчмаркінг, конкурентоспроможність, оцінка якості, конкурентна розвідка, загальне управління якістю.

Вперше в Україні про бенчмаркінг заговорили близько 20 років тому, коли в результаті масштабних соціально-економічних перетворень значна частина підприємств розорилася і припинила своє існування, а інша частина, яка вистояла в період перебудови, зіткнулася з необхідністю постійного підвищення якості створюваної продукції і вдосконалення технологій управління.

В умовах сьогодення бенчмаркінг є важливою складовою стратегічного управління підприємством та сприяє підвищенню його конкурен-

тоспроможності. Очевидно, що функціонування та активна діяльність будь-якої організації можлива тільки в тому випадку, якщо середовище, в якому вона існує дозволяє її здійснення. Саме тому, для збереження тенденцій конкурентного розвитку компанії в умовах ринкової економіки необхідно своєчасно та адекватно реагувати на вже існуючі і майбутні зміни зовнішнього середовища.

Запозичивши управлінський досвід роботи передових підприємств компанія має дослідити сильні та слабкі сторони своєї діяльності і бути готовою в будь-який момент часу запропонувати своїм клієнтам продукцію покращеної якості, за більш вигідними умовами та доступними цінами, щоб мати можливість в майбутньому використати їх в якості додаткових конкурентних переваг.

У цьому сенсі поняття «бенчмаркінг» досить тісно стикається з поняттями «конкурентна розвідка» і «маркетингова розвідка», які намагаються отримати інформацію про стан на ринку, поведінку споживачів, перспективи розвитку, конкурентну ситуацію та ін. [1].

Стратегічний бенчмаркінг, як сучасна технологія управління та планування може допомогти компанії виявити негативні сторони в організації її роботи, встановити перевитрати ресурсів, запропонувати напрями щодо їх усунення, стабілізації позиції на ринку і, як результат, максимізації прибутку та досягнення стійких конкурентних переваг. Саме тому, в умовах глобалізації та інтенсифікації конкуренції, для учасників українського ринку актуальним стає здійснення порівняння з кращими підприємствами країни і світу для переймання позитивного досвіду управління.

При цьому компаніям не варто обмежуватися лише рамками своєї галузі, оскільки практично будь-які передові та ефективні підходи до управління можуть бути взяті на озброєння і адаптовані до специфіки підприємства і умов його функціонування.

Можливо стверджувати, що українські компанії вдаються до використання бенчмаркінгу в трьох випадках:

1. Якщо керівництво компанії вважає, що вона ідеально функціонує, не потребує змін та прогресивного реформування, то це дуже швидко може призвести до кризи, з якої вийти без сторонньої допомоги (наприклад, з боку консалтингових фірм в сфері управління) буде дуже складно.

2. В сучасних умовах підвищеної конкуренції постійно існує необхідність в удосконаленні діяльності на основі впровадження передового досвіду в сфері управління. За приклад може слугувати поступовий перехід багатьох українських компаній на систему TQM (Total Quality Management).

3. Для підтримання своєї конкурентоспроможності на високому рівні менеджмент компанії має систематично знаходити інформацію про передовий досвід та переваги підприємств-конкурентів, щоб адаптувати його для використання на власному підприємстві. Всі зазначені вище проблеми можуть бути вирішені за допомогою бенчмаркінгу [5].

Можливо виділити чотири типи бенчмаркінгу на українських підприємствах (про конкурентний бенчмаркінг вже говорилося вище):

- функціональний бенчмаркінг застосовується для порівняння ефективності розподільних і логістичних функцій різних компаній;

- загальний бенчмаркінг може стосуватися інноваційних і технологічних процесів, а також питань загального управління підприємством;

- внутрішній бенчмаркінг використовується для порівняння ефективності діяльності різних підрозділів підприємства.

Таким чином, система бенчмаркінгу має включати комплекс заходів по вивченню ефективності підприємства в зазначених вище сферах [4].

Бенчмаркінговий процес, як було сказано раніше, базується на зборі інформації. Найбільшу зацікавленість представляють кількісні дані, які найбільш наочні і прості в обробці. Для співставлення підприємств необхідно визначити своє місцезнаходження відносно інших учасників ринку та окреслити систему показників, за якими буде проводитися порівняння. Як еталони можуть виступати частка ринку, розмір клієнтської бази, прибуток та ін. [2].

Проте, коло застосування та кількість показників може бути обмеженою, що обумовлено складністю порівняння двох компаній, які можуть мати різні масштаби виробництва, географічне розташування, асортимент і т.д. Крім того, навіть якщо активи двох підприємств приблизно однакові, одне з них може мати власні виробничі та офісні будівлі, а інше – їх орендувати.

Отже, очевидним є той факт, що порівняння необхідно проводити не лише за кількісними, а й за якісними показниками. Таке зіставлення дозволить використовувати в якості еталонів підприємства з різних галузей економіки, виділяючи при цьому в кожному з них щось краще, що може бути використано в діяльності компанії. Показниками можуть виступати система роботи з персоналом (наприклад, методи морального стимулювання), методи спілкування з особливими клієнтами, техніка продажів, методики проведення досліджень та ін. Відомо, що для кваліфікованих фахівців у своїй сфері завжди є цікавими підходи до організації діяльності аналогічного підрозділу в іншій компанії. Не вдаючись до промислового шпигунства, фахівець завжди може визначити, які саме підходи можуть бути перейняті і впроваджені на його підприємстві.

Також, важливо згадати такі бенчмаркінгові показники як імідж і бренд, які в Україні хоч і широко відомі, але покищо не всіма компаніями сприймаються як цінний актив [3]. Як відомо, коли йдеться про брендінг, то дуже багато, незалежно від сфери економіки, згадують, що Соса-Сола є найдорожчим світовим брендом. Але лише деякі замислюються про те, що компанії, які почали грамотно «будувати» свій бренд на основі аналізу генезису розвитку бренду Соса-Сола, пішли саме по шляху впровадження бенчмаркінгових процесів.

Аналогічним чином, дослідження діяльності конкурентів у галузі реклами дає можливість компанії змінити свою стратегію просування та рекламні бюджети, щоб уникнути прикрих помилок і марної трати ресурсів. Крім того, необхідно розуміти, що слід співставляти показники діяльності, що були взяті як еталонні, з метою і стратегією компанії в умовах сьогодення та в майбутньому. Для реалізації генеральної мети (отримання і максимізація прибутку) компанії можуть йти різними шляхами залежно від своєї місії, бачення і перспектив розвитку, як ринку в цілому, так і компанії.

Таким чином, в ході бенчмаркінгового процесу зіставлення доцільно проводити за такими напрямками: з середньоринковим рівнем; з кращим підприємством галузі; а для великих компаній – порівняння з світовим рівнем. Доцільно перед початком порівняння організації провести комплексну самооцінку, яка стане базою для порівняння, що дозволить виявити сильні і слабкі сторони підприємства.

Очевидно, що виявлені найбільші відхилення в певних сферах функціонування підприємства, що були отримані в процесі порівняльного дослідження, мають лягти в основу розробки програми щодо вдосконалення його діяльності. Така програма може включати розробку рекомендацій щодо підвищення лояльності споживачів, вдосконалення якості обслуговування, розширення асортименту та ін.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Новітній маркетинг: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 420 с.
2. Кэмп Роберт С. Легальный промышленный шпионаж. Бенчмаркинг бизнес-процессов: технологии поиска и внедрения лучших методов работы ваших конкурентов. Москва: Баланс-Клуб, 2004. 450 с.
3. Маслов Д., Белокоровин Д. Особенности применения бенчмаркинга на малых и средних предприятиях. Методы менеджмента качества. Москва: Баланс-Клуб, 2004. № 8. 450 с.
4. Прищепа В. А. Применение метода бенчмаркинга для совершенствования систем менеджмента качества испытательных центров и лабораторий. Актуальні проблеми економіки. Київ: Знання, 2005. № 3(45). С. 110–116.
5. Francis Buttle., Stan Maklan. Customer Relationship Management: Concepts and Technologies. Textbook. Routledge, 2015. 400 p. (ISBN 1138789828, 9781138789821)

УДК 332.05:63:36

ЖИТНИК Т.П., ГУРА А.М., кандидати екон. наук,
Білоцерківський національний аграрний університет

СУЧАСНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД І УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Обґрунтовано прикладні засади сталого розвитку сільських територій як складової державного регулювання економікою України. Виявлено перспективні напрями подальших досліджень державного регулювання соціально-економічним розвитком сіл. Охарактеризовано основні чинники розвитку соціально орієнтованої ринкової економіки.

Ключові слова: сталий розвиток, сільські території, державне регулювання, європейський досвід.

Прагнення України до інтеграції у європейське співтовариство потребує розробки заходів і механізмів сталого розвитку українського села та якнайскорішого прийняття рішень у цій сфері розвитку людського потенціалу нашої держави. Без подолання негативних тенденцій у розвитку сільських територій, на яких проживає майже третина населення України, наша країна не зможе ефективно конкурувати з іншими країнами. Низький рівень життя сільського населення загрожує впливом найбільш активної та працездатної його частини до міст, активізує зовнішню трудову міграцію, що посилює занепад сільських територій.

Нинішні умови потребують дієвих механізмів створення позитивних умов для комплексного розвитку сільських територій, вискоєфективного конкурентоспроможного як на внутрішньому, так і зовнішньому ринку

аграрного сектору, розв'язання соціальних проблем села, гарантування продовольчої безпеки держави, збереження селянства як носія української культури і духовності. Однак, вирішення вказаних проблем пов'язано насамперед із розробленням системи формування потенціалу ефективного економічного розвитку сільських територій [1].

Одним із основних чинників розвитку соціально орієнтованої ринкової економіки є підприємництво. Створення сприятливих умов для розвитку урізноманітнення господарської діяльності на селі має стати основним завданням державної, регіональної та місцевої влади. Акцентування традиційним селом нових, неаграрних функцій через розвиток підприємництва сприятиме самозайнятості населення, збільшенню його доходів і підвищенню рівня життя у сільській місцевості в цілому. Туристсько-рекреаційна функція може стати однією з найважливіших неаграрних функцій села, яка реалізується через функціонування підприємницьких структур різного типу у сфері сільського туризму [2, с. 80].

Для української економіки, в контексті європейської інтеграції, на наш погляд, особливо корисним може стати досвід країн ЄС, де приділяється велика увага розвитку сільських територій. Насамперед, Європейський досвід регулювання розвитку аграрного сектору засвідчує високу якість регуляторної політики держави, яка проявляється як у послабленому оподаткуванні суб'єктів господарювання, так і у розвиненій і диверсифікованій системі дотацій, субсидій і відшкодування затрат на страхування діяльності в аграрному секторі економіки.

Розвинуті країни світу також надають субсидії у сільське господарство задля продовольчої безпеки і зменшення загрози міграції селян у міста і за кордон тощо. Обсяг таких субсидій в країнах ЄС може перевищувати 50 % від вартості сільськогосподарської продукції. За існуючими оцінками, майже на дві третини величини продукції сільського господарства, що продається на внутрішньому ринку ЄС, а також набувають поширення державні заходи підтримки [3].

У деяких економічно розвинених країнах ЄС (Норвегія, Австрія) частка державних витрат на підтримку національного сільськогосподарського виробництва наближається або навіть може перевищувати частку результатів сільськогосподарського виробництва у ВВП. Такий значний рівень державної підтримки сільгоспвиробництва в країнах ЄС безпосередньо пов'язаний із забезпеченням умов для агроформувань витримувати конкурентний тиск, впроваджувати інноваційні технології, вирощувати екологічно чисту продукцію.

Для ефективного макроекономічного розвитку держави і розвитку аграрного ринку необхідно забезпечити належні умови. Зокрема, створити здорову конкуренцію серед сільгоспвиробників, забезпечити розвиненість мережі спеціалізованих об'єктів ефективного розвитку сільських територій ЄС, визначити орієнтири на екологічну та соціально-економічну стабільність. Вважаємо, що цьому сприятиме врахування Україною принципу передбачуваності цінової політики ЄС.

Водночас позитивним для агросектору ЄС є система сільськогосподарського кредитування та страхування. В основу її функціонування покладено діяльність різних фінансових інститутів: кооперативні і земельні банки, установи з кредитування фермерів тощо. В

країнах ЄС досить поширена практика державного фінансування придбання сільськогосподарських засобів виробництва. На особливу увагу заслуговує система компенсацій з державного бюджету, яка страхує фермерів у випадку несприятливих погодно-природних умов. Поряд з цим існують бюджетні платежі, які надають фермерам можливість вести сільськогосподарське виробництво на в зонах окремих регіонів з несприятливими погодними умовами.

Аналізуючи вище викладене, можна зробити такі висновки:

1. Аналіз рівня соціальної інфраструктури села вказує на наявність реальних передумов погіршення соціально-демографічної ситуації. Вирішення цих проблем потребує безпосереднього втручання держави через фінансування конкретних цільових програм соціального розвитку сільських територій.

2. В країнах Європи стійкий економічний розвиток сільських територій є головним аспектом програми розвитку ЄС, фундаментальним принципом усієї економічної політики розвитку сільських територій. В країнах Європейського Союзу з бюджету щорічно виділяється понад 30 млрд. євро на структурні економічні перетворення недостатньо розвинених регіонів, більшість з яких є сільськими територіями. Цю суму можна порівняти з витратами на сільське господарство, що вказує на пріоритетність економічного розвитку сільських територій.

3. Досвід країн ЄС є доцільним для України з точки зору вдосконалення інфраструктури аграрного ринку і організації товаро-потоків, досягнення паритету цін в АПК, визначення ролі державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників тощо. Після вступу в ЄС сусідніх країн для України членство в ЄС стало реальною пріоритетною перспективою, прискорити яку можуть економічні реформи і зростання рівня економічного розвитку нашої країни.

Отже, основною проблемою сучасної політики розвитку сільських територій України є відсутність послідовного й безперервного контролю та належного рівня відповідальності за прорахунки й невиконання намічених зобов'язань. Тому, на наш погляд, для України важливо врахувати зарубіжні навики формування сталого розвитку сільських територій, проаналізувати їхні закономірності та виявити тенденції розвитку. Саме тому досвід країн Європейського Союзу в контексті європейської інтеграції вважаємо особливо корисним для української економіки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ключник А.В. Формування і розвиток економічного потенціалу сільських територій України: монографія. Миколаїв: Дизайн та поліграфія, 2011. 468 с.

2. Іртищева І.О., Сохнич А.Я. Інноваційний розвиток сільських територій: адаптація міжнародного досвіду в національних реаліях: монографія. Миколаїв: Дизайн та поліграфія, 2012. 172 с.

3. Потапенко О.М. Європейський досвід економічного розвитку сільських територій: проблеми адаптації. Економічна безпека держави і науково-технологічні аспекти її забезпечення. Черкаси, 2017. 197 с.

УДК334.722/.724.6:338.22 (1-22)

СТАДНІК Л.І., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПАРТНЕРСТВО ДЕРЖАВИ І БІЗНЕСОВИХ СТРУКТУР У РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СЕЛІ

Розглянуто проблеми розвитку сільських територій. Розкрито роль держави і бізнесу у сприянні розвитку підприємництва на селі, створенні робочих місць і нормальних умов життєдіяльності сільського населення. Охарактеризовано значення корпоративних підприємств, які займаються індустріальним товарним сільськогосподарським виробництвом.

Ключові слова: сільське господарство, корпоратизація сільсько-господарського виробництва, холдингові компанії, агрокорпорації, підприємництво в сільському господарстві.

На сучасному етапі державна аграрна політика значно знизила свою ефективність, втратила важливі пріоритети. А тому постає необхідність відповідного коригування тактики й стратегії, спрямованих на відродження села і сільськогосподарського виробництва.

Дослідженням стратегічних напрямів розвитку сільського господарства в Україні займалися такі вчені як П.Т. Саблук, Б.Й. Пасхавер, Ю.О. Лупенко, В.Я. Месель-Веселяк та ін.

Здобувши незалежність і взявши курс на ринкові перетворення, держава своїми правовими актами зробила колишніх працівників сільськогосподарських підприємств власниками земельних і майнових паїв. Але, перетворити пайовиків на фермерів так і не вдалося. Адже, щоб стати успішним підприємцем в аграрному секторі, крім земельної ділянки необхідні знання, хист до підприємництва, а також власний капітал і кредитні ресурси. Тому індивідуальне підприємництво в сільському господарстві, яке б виробляло товарну продукцію і створювало додану вартість, не набрало бажаного розвитку.

На початку 2000-х років, в Україні розпочалася інтенсивна корпоратизація сільськогосподарського виробництва. Водночас, малі та сімейні фермерські господарства через відсутність належного доступу до зовнішніх ринків сільськогосподарської продукції та недорогих кредитних ресурсів почали поступово втрачати конкурентоспроможність. Таким чином, в аграрному секторі економіки впевнено зростає питома вага корпоративних підприємств, які займаються індустріальним товарним сільсько-господарським виробництвом. Якщо все залишити як є, то вже у найближчі десятиріччя малі та середні господарства можуть практично зникнути, а сільське господарство стане вотчиною агрокорпорацій [1].

Сільське господарство потребує сьогодні ефективного державного регулювання, яке б поклало кінець деградації, до якої його дедалі більше штовхає олігархічна модель господарювання на селі. Переслідуючи мету високоефективного індустріалізованого виробництва, на задній план відходить соціальний розвиток села, а за ним – існування сільського населення. Адже, згідно з проведеними науковцями дослідженнями, щороку з карти України зникає понад двадцять сіл.

Корпоратизація сільського господарства України призводить до щорічної втрати робочих місць у сільській місцевості. Якщо ж Україна надалі

рухатиметься шляхом агрохолдингізації сільського господарства, то через 10 років майже все населення сільських територій залишиться без роботи.

Відсутність стабільного на протязі року сільськогосподарського виробництва, а разом з тим і робочих місць та соціальних умов, призводить до того, що молоді та освічені люди залишають постійні місця проживання і мігрують до великих міст і за кордон. У селах залишаються в основному пенсіонери та хворі люди. Результати даних процесів є дуже негативними.

Для того щоб зупинити вимирання села, держава має вирішити два основних питання: економічне і соціальне. Економічне – це сприяння у створенні робочих місць, а соціальне – це прожиткова зарплата, якісні дороги та транспортне сполучення.

Для відновлення українського села необхідно розпочати оновлення сільськогосподарського виробництва, створювати умови для утворення нових малих виробничих підрозділів, фермерських об'єднань, які будуть продавати свої продукти на ринку.

Агрохолдинги, як бізнесові структури, займаються виробництвом в основному продукції рослинництва, яке має сезонний характер, а продукція тваринництва – низьку трудомісткість і високу рентабельність. Створення робочих місць на сільських територіях може дати лише комплексний розвиток галузі рослинництва і тваринництва, які сприятимуть виникненню і функціонуванню допоміжних та підсобних виробництв.

Нажаль, поголів'я худоби, включаючи корів, а також свиней, овець і кіз, за перші два місяці 2019 року зменшилася в Україні в порівнянні з аналогічним періодом 2018-го. Вся справа в тому, що в сільських господарствах скорочують чисельність поголів'я, а великий бізнес відмовляється займатися тваринництвом.

Традиційні підходи держави до політики сільського розвитку практикувались субсидуванням аграрного виробництва, аби підняти доходи фермерів не за рахунок ринкових інструментів, а допомогою від держави. Часто така субсидія розраховувалась на один гектар угідь/ріллі або на одну умовну голову тварин для сільськогосподарського товаровиробника. Субсидування на гектар ріллі з роками породило використання таких субсидій не за призначенням [2].

Щоб зберегти та відновити галузь тваринництва, на територіях неперспективних сіл необхідно на певний період часу зняти оподаткування доходів від виробництва і реалізації продукції цієї галузі або запровадити пільгове оподаткування.

Сьогодні дрібні та середні товаровиробники сільськогосподарської продукції потерпають від нестачі коштів для інвестування в основні і оборотні виробничі засоби, все більше загострюється проблема пошуку джерел інвестування. А тому доцільним було б залучення агрохолдингів до інвестування у галузь тваринництва на територіях сільської громади де орендуються ними земельні паї.

Аграрні формування на селі мають розвиватися не завдяки державним субсидіям, а за рахунок доступних банківських кредитів, лізингу, інвестування приватних структур, страхування. Всі ці заходи сприятимуть появленню робочих місць і соціальному розвитку села.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Розвиток села чи високоефективне виробництво? URL: <https://zsu.org.ua/publikatsii-smi/13329-rozvytok-sela-chy-vysokoefektyvne-yrobnytstvo> (дата звернення 18.04.2019 р.)
2. Нові підходи розвитку сільських територій в умовах децентралізації та змін у державній регіональній політиці. Інститут громадського суспільства. URL: <https://www.csi.org.ua/articles/novi-pidhody-rozvytku-silskyh-terytorij-v-umovah-detsentralizatsiyi-ta-zmin-u-derzhavnij-regionalnij-politytsi>

УДК 519.22:159.955

РЕВИЦЬКА У.С., канд. фіз. мат. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ФОРМУВАННЯ ЙМОВІРНІСНО-СТАТИСТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ АГРОБІОТЕХНОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

На сучасному етапі розвитку науки математичні методи, зокрема методи теорії ймовірностей, все частіше застосовуються у прикладних дослідженнях в агрономії. Вони спрямовані на вивчення факторів життя рослин і взаємозв'язків між рослиною і середовищем, на створення перспективних сортів і гібридів. Також неможливо обійти досягнення математики у фундаментальних дослідженнях, які спрямовані на відкриття і вивчення нових явищ і законів природи. Приклади – вивчення процесу фотосинтезу, біологічної фіксації азоту з повітря, таємниці спадковості, розшифровка молекул ДНК, РНК, тощо.

Ключові слова: математична модель, якість інсектициду, ефект від використання спеціальної сівалки, селекція гороху, ймовірність.

Наукові дослідження у біології, агрономії, сільському господарстві тісно пов'язані з застосуванням методів математичної статистики. Для їх вивчення і практичного застосування необхідно розглянути якомога більше прикладів і задач. Вміння вибрати відповідну математичну модель, метод розв'язування задачі; обґрунтувати вибір, дати інтерпретацію одержаних результатів є ознакою освіченого дослідника.

В роботі наведено прикладні задачі, які дозволяють застосовувати теоретичні засади математичної статистики і набувати навички роботи з статистичним матеріалом.

1. Якість інсектициду. Фахівця з математичною підготовкою запрошують проаналізувати результати дослідницької роботи, пов'язаної з виробництвом інсектицидів. Якість інсектициду визначається відсотком ураження – відсотком комах, які гинуть у групі, обробленій інсектицидом. Кращий з наявних інсектицидів має відсоток ураження 92. В лабораторії створено новий інсектицид ІНС. Виникає запитання: чи є він якіснішим? [1].

Щоб з'ясувати це, пропонується обробити новим інсектицидом 100 комах і підрахувати кількість тих, що вижили. Якщо кількість таких комах менша від деякого числа, то ІНС якісніший, в противному разі – ні.

Автори нового інсектициду стверджують, що відсоток ураження нового препарату не менший 98, і хочуть, щоб ця його властивість проявлялася з

ймовірністю, не нижчою 0,94. Інсектицид ІНС дорожчий за наявні в продажу препарати, і споживач, природно, відмовляється купувати ІНС, якщо його відсоток ураження 92, наполягаючи при цьому, щоб останнє проявлялося з ймовірністю 0,95.

Чи можна за кількістю комах, які вижили (зі 100), зробити висновок про якість інсектициду ІНС, забезпечивши перелічені вище умови? Якщо 100 комах у досліді замало, то якою має бути мінімальна кількість комах в оброблюваній групі, щоб можна було відповісти на поставлене запитання?

2. Ефект від використання спеціальної сівалки. Для того щоб дослідити ефект від використання спеціальної сівалки, 10 ділянок землі засіяли за допомогою звичайної сівалки і 10 ділянок – за допомогою спеціальної, а потім порівняли одержані урожаї. 20 ділянок однакової площі були поділені попарно, причому пару становили суміжні ділянки. Таблиця з різницею врожаїв. Чи можна за наведеними даними зробити висновок про наявність ефекту спеціальної сівалки, інакше кажучи, чи дає вона надбавку урожаю? [2].

3. Селекція гороху Г. Менделем. В експериментах із селекцією гороху Г. Мендель спостерігав частоти появи різних видів насіння (частота – кількість насіння певного виду), що виходять при схрещенні рослин із круглим жовтим і зморшкуватим зеленим насінням. Чи узгоджуються ймовірності, знайдені відповідно до теорії Менделя, з наведеними експериментальними даними? [3].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Турчин В. М. Математична статистика: навч. посіб. Київ: Видавничий центр «Академія», 1999. 240 с.
2. Єщенко В. О., Копитко П. Г., Опришко В. П., Костогриз П. В. Основи наукових досліджень в агрономії: підручник. Київ: Дія, 2005. 288 с.
3. Личковський Е. І. Вища математика. Теорія наукових досліджень у фармації та медицині: підручник. Л.: Знання, 2012. 476 с.

УДК 338.27

ЗАМКЕВИЧ Б.М., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

УНІВЕРСИТЕТ – АБІТУРІЄНТ В УМОВАХ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Представлено індексну методику оцінки вступної кампаї університетів. Апробація запропонованої методики здійснена на прикладі економічного і агробіотехнологічного факультетів одного із аграрних університетів України. Виявлено дві головних проблеми набору мотивованих до навчання абітурієнтів: низький освітній рівень абітурієнтів та низький рівень державного замовлення в країні з високим рівнем бідного населення.

Ключові слова: вступна кампанія, освітні послуги, університет, робоче місце, стимул навчання.

Наука і освіта – це найважливіші інструменти ефективного управління, обґрунтованого прийняття рішень, розвитку демократії, що є передумовою досягнення збалансованого (сталого) розвитку (англ. “sustainable development”) суспільства. Освіта для збалансованого розвитку – освіта, спрямована на набуття знань і навичок, що сприяють формуванню нових світогляду, позицій, цінностей, формуванню нового екологічно свідомого суспільства, яке є соціально бажаним, економічно життєздатним і екологічно збалансованим. Особливо велика роль освіти у забезпеченні економічного зростання країни.

Головним поштовхом для вирішення проблем і впровадження якісної нової системи освіти на засадах збалансованого розвитку є відбір грамотної і глибоко мотивованої до навчання молоді на першому етапі її самостійного життя – вступ до університету. Лише абітурієнт з достатньо хорошим рівнем знань може стати студентом здатним до комплексного засвоєння профільних, соціальних, екологічних, економічних питань із врахуванням місцевих, національних й регіональних умов у контексті глобальних проблем.

Стратегічне завдання університетів – відібрати абітурієнтів з хорошим рівнем знань і виконати завдання держави щодо підготовки потрібної кількості фахівців, що фіксується даними ліцензійного набору. Важливим компонентом вирішення такого завдання є підготовка і проведення вступної кампанії в університети з метою відібрати мотивованих до навчання і з достатнім рівнем знань випускників середньої школи в умовах високої конкуренції серед великої кількості університетів в сучасній Україні. Труднощі забезпечення ліцензійного і водночас якісного набору абітурієнтів мають об’єктивні і суб’єктивні причини. Зменшення кількості потенціальних здобувачів освіти в університетах є одним із наслідків негативної демографічної ситуації в Україні – зменшення населення, яке розпочалося ще у минулому столітті. При цьому кількість учнів у 10-11 класах зменшилась на 7 % [1, 2]. До цього ще додається негативна для вітчизняних університетів тенденція зростання кількості випускників середньої школи, що надають перевагу отримання освітніх послуг за кордоном. У 2018 році 146 тис. школярів бажали стати бакалаврами, а приблизно 15 тис./рік у 2015-2016 навчальному році уже навчалися за кордоном [3].

Аналіз динаміки таких проблем досліджено на прикладі економічного і агробіотехнологічного факультетів (як факультетів з різними показниками державного замовлення) одного із аграрних університетів України. Результати обробки даних організації прийому абітурієнтів одного із аграрних університетів України показані в таблиці 1.

Таблиця. 1. Динаміка показників набору студентів в університет *

<i>Субіндекс</i>	<i>Економічний факультет</i>			<i>Агробіотехнологічний факультет</i>		
	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>
В – середній бал	138,10	138,10	142,30	136,50	146,80	144,40
Ікп – якість знань	0,38	0,38	0,42	0,37	0,47	0,44
Ір – надання першого пріоритету	0,15	0,17	0,16	0,18	0,19	0,22

Ips – зарах. за першим пріоритетом	0,36	0,44	0,65	0,66	0,71	0,84
Ib – зарах. за держ. замовл.	0,50	0,30	0,09	1,00	0,59	0,40
II – зарах. за ліценз. замов.	0,26	0,34	0,12	0,64	0,45	0,49
Ik – зарах. за контрактом	0,92	0,97	0,97	0,26	0,47	0,59
I – індекс набору	0,36	0,38	0,28	0,44	0,45	0,46

*Показники в таблиці розраховані автором за даними Інформаційної системи Конкурс [4].

З метою забезпечення кількісного і якісного набору абітурієнтів в університет доцільно:

- гарантувати (сприяти) забезпечення випускників першим робочим місцем;
- запровадити надання університетом обмеженій кількості студентів навчання за кошт університету;
- показати, що отримання диплому університету – це гарантії самостійного працевлаштування та кар'єрного зростання;
- проводити мотиваційні бесіди в засобах масової інформації і в середніх навчальних закладах, серед молоді стосовно перспективи отримання якісної вищої освіти в університеті;
- залучати молодь Малої академії та середніх освітніх закладів до науково-дослідної роботи університету;
- розробити та впровадити тренінг-курси для здобувачів освіти, державних структур, викладачів освітніх установ, неурядових громадських організацій з основ інформаційних технологій з управління, збалансованого розвитку підприємств;
- брати участь в розробленні місцевих перспективних планів дій на XXI століття.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. УКРАЇНА 2050: Перспективи демографічного розвитку – публікація документів Государственной Службы Статистики Украины. URL: https://ukrstat.org/Noviny/new2006/zmist_novin/demogr/rozv.htm.
2. Державна служба статистики України. УКРАЇНА у цифрах у 2017 році. Статистичний збірник за редакцією Вернера Ігоря Євгенійовича. Відповідальний за випуск Вишневська Олена Антонівна. КИЇВ, 2018.
3. Цього року 146 тис. випускників шкіл вирішили вступити на бакалавра, подавши понад 900 тис. заяву Міністерство освіти і науки. України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/cogo-roku-146-tis-vipusknikiv-shkil-virishili-vstupiti-na-bakalavra-podavshi-ponad-900-tis-zayav>.
4. Інформаційна система Конкурс. Вступна кампанія (архів), Міністерство освіти і науки України, ГО «Центр освітньої політики» (2016, 2017, 2018). URL: <http://www.vstup.info/2016/i2016o27.html>

УДК 334.716.009.12

ПОНЕДІЛЬЧУК Т.В., канд. екон. наук

ЛІЧЕНКО В.С., магістр

Білоцерківський національний аграрний університет

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто проблеми конкурентоспроможності підприємств в сучасних умовах ведення бізнесу та запропоновано напрями підвищення. Охарактеризовано фактори, котрі впливають на конкурентоспроможність підприємства. Досліджено поняття «управління конкурентоспроможністю» як важливої складової в системі управління підприємством.

Ключові слова: конкурентоспроможність, підприємство, напрями, ефективність, розвиток.

Практика розвитку сучасного бізнесу доводить, що без впровадження ефективної системи управління конкурентоспроможністю підприємства неможливо досягти успіху в боротьбі за виживання, досягнення провідних ринкових позицій та довгострокового ефективного функціонування в динамічних умовах конкурентного середовища.

Проблема конкурентоспроможності підприємств не є новою для економічної науки, оскільки конкуренція завжди була та є невід'ємною складовою економічного буття всіх без винятку країн ринкової економічної системи.

Отже, забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства є невід'ємною частиною стратегії його ефективного розвитку.

Підтримка високого рівня конкурентоспроможності означає, що всі ресурси підприємства використовуються настільки ефективно, що вони виявляються більш прибутковими, ніж у його конкурентів. Це одночасно передбачає, що продукція даного підприємства займає міцне положення на ринку товарів і послуг і його продукція користується постійним попитом [1]. Але в житті цей стан не є незмінним, економіка знаходиться в постійному русі та розвитку. Розвиток залежить від змін в умовах виробництва товару та його реалізації.

Ці зміни проявляються в:

- появі нових технологій виробництва товарів та надання послуг;
- появі нових конкурентів на ринку;
- зміні в попиті на товар, який виробляє підприємство;
- зміні вподобань і смаків споживачів продукції та послуг;
- зміні економічних умов розвитку виробництва та реалізації товару;
- зміні політичних умов та інше.

Всі ці зміни відбуваються під впливом суб'єктивних та об'єктивних причин розвитку економіки країни, регіону і підприємства.

Всі фактори, котрі впливають на конкурентоспроможність підприємства поділяють на дві великі групи – зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх факторів належать ті фактори на які керівництво підприємства вплинути не може, і в своїй політиці має сприймати як дещо незмінне.

До зовнішніх факторів відносять:

- державна політика країни (як приклад фіскальна та грошово-кредитна політика, законодавство);
- господарська кон'юнктура на ринку ресурсів та матеріалів, ринку праці, ринку фінансових ресурсів та на ринку засобів виробництва;
- розвиток підтримуючих та споріднених галузей;
- попит на ринку [2].

До внутрішніх факторів відносять ті фактори на які підприємство має прямий безпосередній вплив за рахунок прийняття тих чи інших рішень та впроваджених заходів.

До внутрішніх факторів відносять:

- діяльність управлінського апарату підприємства;
- технічна оснащеність виробничого процесу на підприємстві;
- сировина, матеріали та напівфабрикати (якість, вартість та величина відходів тощо);
- збут продукції підприємства (цей фактор чинить значний вплив на конкурентоспроможність підприємства: можливо виробляти продукцію високої якості і відносно невеликої собівартості, але це все буде марно при неефективній збутовій політиці) [3].

Тому керівництво підприємством повинно вміти відстежувати всі зміни, які відбуваються в умовах господарювання і відповідно до цього впроваджувати відповідні заходи в політиці ведення економіки підприємства для того щоб не втратити досягнені конкурентні переваги на ринку, також керівництво підприємства повинно аналізувати слабкі та сильні сторони конкурентів і порівнювати зі своїми для виявлення потенційних можливостей конкурента та забезпечити свої позиції на ринку.

З вищенаведеного можна запропонувати такі заходи щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства:

- 1) зміни в товарній політиці;
- 2) впровадження на виробництві нових технологій;
- 3) диверсифікація виробництва;
- 4) організаційно-правові зміни в структурі підприємства;
- 5) модернізація та пошук нових ринків збуту товарів і послуг;
- 6) кооперація з іншими підприємствами та інше.

Отже, управління конкурентоспроможністю – це важливіша складова в системі управління підприємством, оскільки вона дає можливість вдало сформулювати загальну стратегію та передбачити й прорахувати перспективні напрями розвитку підприємства.

Для того щоб задовольнити споживчий попит краще, ніж конкуренти потрібно: покращувати якість продукції, впроваджувати інновації та модернізувати техніку, скорочувати витрати на виробництво, удосконалювати свою організаційну систему більш швидкого реагування на зміну смаків споживачів.

Інакше кажучи, потрібно створювати власні конкурентні переваги для конкурентоспроможності підприємства в умовах макросередовища.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Журба І. О. Сутність і значення конкурентоспроможності підприємства. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua>.
2. Довбенко В.І. Чинники підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств за умов глобалізації. Зовнішня торгівля: право та економіка, 2007. № 6 (35). С. 29–35.
3. Гудзь О.Є., Степасюк О.С. Сучасний вимір конкурентоспроможності аграрної сфери: виклики та перспективи. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія Економіка, аграрний менеджмент та бізнес / Редкол.: Д.О. Мельничук (відп. ред.) та ін. Київ: ВЦ НУБіПУ, 2010. Вип. 154. Частина 2. С. 81–87.

УДК 338.27:336.74

НОВІКОВА В.В., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПОШУК ОПТИМАЛЬНОГО ШЛЯХУ ДЛЯ ОБЧИСЛЕННЯ ПРОГНОЗОВАНОГО МАКРОПАРАМЕТРУ В АГРАРНОМУ БІЗНЕСІ

Для реального зменшення часу прийняття рішення потрібно застосовувати спеціальні паралельні обчислювальні алгоритми, що враховують архітектурні особливості багатопроцесорних систем. У зв'язку з тим, що рішення в прикладних областях зводяться до ряду відомих задач дискретної математики, великий практичний інтерес становлять послідовні та паралельні алгоритми їх вирішення.

Ключові слова: експертна оцінка, ранги об'єктів, нечітка логіка, підтримка прийняття рішень.

Для управління складними об'єктами часто доводиться приймати рішення, покладаючись не тільки на значення показників, а й на досвід і знання в суміжних областях, інтуїцію. Таке використання неформалізованих знань характерно для стратегічного і тактичного управління, що прийнятне для задачі, наприклад визначення важливості впливу факторів на рівень інфляції або пошук оптимального шляху в аграрному бізнесі [1, с. 17].

Передбачається, що думка групи експертів надійніша, ніж думка окремого експерта. Існує багато методів експертної оцінки. Доцільність застосування кожного з них визначається характером інформації, що аналізується. Якщо якісні оцінки зручні, то використовуються методи ранжування, парного і множинного порівняння.

Наприклад, досить складно визначити, який вплив на показник ВВП на душу населення є більшим – інвестиційної чи антимонопольної політики. Причому таких невизначеностей може бути безліч у дереві рішень [2, с. 117].

Розглянемо більш детально метод ранжування, який є процедурою упорядкування об'єктів, що виконується експертом. На основі знань і досвіду експерт має в своєму розпорядженні об'єкти в порядку переваги, керуючись

одним або кількома обраними показниками порівняння. Залежно від виду відносин між об'єктами можливі різні варіанти їх впорядкування, які розглянемо нижче.

Нехай серед об'єктів немає однакових за порівнюваними показниками, тобто еквівалентних об'єктів. У цьому разі між об'єктами існують тільки відносини суворого порядку.

У результаті порівняння всіх об'єктів за відносинами суворого порядку складається упорядкована послідовність $a_1 > a_2 > \dots > a_n$, де об'єкт з першим номером є найбільш переважним з усіх об'єктів, об'єкт з другим номером менш переважний, ніж перший об'єкт, але краще всіх інших об'єктів і т.д. Одержана система об'єктів із відносинами суворого порядку за умови порівнянності всіх об'єктів з цього відношення утворює повний суворий порядок. Для цього відношення доведено існування числової системи, елементами якої є дійсні числа, пов'язані між собою відношенням нерівності. Це означає, що впорядкування об'єктів відповідає впорядкуванню чисел $x_1 > \dots > x_n$, де $x_i = \varphi(a_i)$. Можлива і зворотна послідовність $x_i < \dots < x_n$, в якій найбільш переважному об'єкту приписується найменше число і в міру зменшення переваги об'єктам приписуються великі числа.

Відповідність перерахованих послідовностей, тобто їх гомоморфізм, можна здійснити, вибираючи будь-які числові подання. Єдиним обмеженням є монотонність перетворення. Отже, допустиме перетворення при переході від одного числового представлення до іншого повинно мати властивість монотонності. Такою властивістю допустимого перетворення володіє шкала порядків, тому ранжування об'єктів, тобто їх зміна в порядковій шкалі. У практиці ранжування найчастіше застосовується числове подання послідовності у вигляді натуральних чисел: $x_1 = \varphi(a_1) = 1, x_2 = \varphi(a_2), \dots, x_n = \varphi(a_n)$, тобто використовується числова послідовність. Числа x_1, x_2, \dots, x_n в цьому випадку називаються рангами і зазвичай позначаються літерами r_1, r_2, \dots, r_n . Застосування суворих чисельних відносин «більше», «менше» або «дорівнює» не завжди дозволяє встановити порядок між об'єктами. Тому поряд з ними використовуються відносини для визначення більшої чи меншої міри деякої якісної ознаки (частковий порядок, наприклад корисність), тип «більш переважно», «менш переважно», «рівноцінно» або «байдуже».

Для несуворого лінійного порядку доведено існування числової системи з нерівності та рівності між числами, що описують властивості об'єктів. Будь-які дві числові системи для несуворого лінійного порядку пов'язані між собою монотонним перетворенням. Отже, ранжування за умови наявності еквівалентних об'єктів є вимірюванням також у порядковій шкалі.

На практиці ранжування об'єктів, між якими допускається взаємодія як суворого порядку, так і еквівалентності, числове подання вибирається так: найбільш переважному об'єкту присвоюється ранг, що дорівнює одиниці, другому за перевагою – ранг, що дорівнює двом, і т.д. Для еквівалентних об'єктів зручно з погляду технології подальшої обробки експертних оцінок присвоїти однакові ранги, які дорівнюють середньоарифметичному значенню

рангів однакових об'єктів. Такі ранги називають пов'язаними рангами і вони можуть виявитися дробовими числами. Зручність використання пов'язаних рангів полягає в тому, що сума рангів N об'єктів дорівнює сумі натуральних чисел від одиниці до N . При цьому будь-які комбінації пов'язаних рангів не змінюють цю суму. Дана обставина істотно спрощує обробку результатів ранжування при груповій експертній оцінці. При груповому ранжуванні кожний S -й експерт привласнює кожному r -му об'єкту ранг r_{is} . У результаті проведення експертизи одержують матрицю рангів $|r_{is}|$ розмірності N_k , де k – кількість експертів; N – кількість об'єктів; $S = 1 \dots k$; $i = 1 \dots N$. Результати групового експертного ранжування зручно подати у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1. Результати групового ранжування

Об'єкт	E1	E2	En
Інвестиційна політика	r11	r12	r1k
Антимонопольна політика	r21	r22	r2k
.....
Тінізація економіки	rn1	rn2		rnk

Джерело: складено автором.

Аналогічний вигляд має таблиця, якщо здійснюється ранжування об'єктів одним експертом за кількома показниками порівняння. При цьому в таблиці замість експертів у відповідних графах наводять показники.

Зауважимо, що ранги об'єктів визначають лише порядок їх розташування за показниками порівняння. Ранги як числа не дають можливості зробити висновок про те, наскільки чи у скільки разів кращий один об'єкт порівняно з іншим.

Перевага ранжування як методу експертного виміру – простота процедур, що не потребує трудомісткого навчання експертів. Недоліком ранжування є практична неможливість впорядкування великої кількості об'єктів. Як показує досвід, якщо об'єктів більше за 10-15, експерту складно здійснити ранжування. Це пояснюється тим, що у процесі ранжування експерт має встановити взаємозв'язок між усіма об'єктами, розглядаючи їх як сукупність. Із збільшенням кількості об'єктів збільшується кількість зв'язків між ними, росте пропорційно квадрату кількості об'єктів. Збереження в пам'яті та аналіз великої сукупності взаємозв'язків між об'єктами обмежені психологічними можливостями людини.

Зростання обчислювальної потужності комп'ютерних систем, поява сучасних суперкомп'ютерів, кластерів робочих станцій зробили можливим розв'язання багатьох задач дискретної математики, що потребують виконання великих обсягів обчислень за прийнятний розрахунковий час.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Беллман Р. Принятие решений в расплывчатых условиях. Москва: Мир, 1976. 46 с.
2. Новікова В. В. Концепція моделювання інфляційних процесів на основі нечіткого дерева рішень. Сталій Розвиток Економіки – Всеукраїнський науково-виробничий журнал №11, 2012. С.113–120 .

УДК:681.3:339.138

САВЧУК О.В., здобувач

Білоцерківський національний аграрний університет

НАПРЯМ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ

Електронна комерція у світі набирає обертів з кожним роком, тому дуже важливо, з огляду на світовий досвід, окреслити основні віхи розвитку електронної торгівлі в Україні, та причини, що спонукають зробити еволюційний крок до побудови інформаційного суспільства. Проаналізовано досвід провідних країн в розбудові цифрового ринку, доведено переваги електронної комерції для України.

Ключові слова: електронна комерція, інтернет-магазин, інформатизація, бренд, маркетинг, цифрова економіка.

Технології та інновації продовжують змінювати життя навколо нас, вони проникають в усі галузі, перетворюючи їх на більш наукоємні та цифрові. Ресурсна економіка дещо поступається значущістю цифровій, яка змінює форми ведення бізнесу, організації продажів, систем управління та маркетингу. Електронна комерція, як складова цифрової економіки наочно це доводить. За даними провідних статистичних компаній, таких як eMarketer Inc, Internet World Stats, Eurostat statistic з кожним роком збільшується як число користувачів мережі Internet, так і частка тих, хто здійснював покупку засобом Інтернет. Станом на березень 2019 року у світі нараховується більше 4 млрд користувачів Internet, що складає 56,3 % від населення Землі, з їх числа 1,8 млрд купують товари через Інтернет. Світові продажі електронної комерції в секторі B2C склали \$2,8 трлн [1]. Найбільший відсоток проникнення Internet в Північній Америці та Європі – 89,1 % та 86,6 % відповідно [2]. Не зважаючи на те, що країни Азії забезпечені доступом до Інтернет лише на 51,7 % розвиток електронної комерції в Китаї зростає швидкими темпами та випереджає США. За даними Національного бюро статистики Китаю, в 2018 р. оборот онлайн продажів зріс на 23,9 % і склав близько \$1,33 трлн, в той час як у США ця цифра досягла \$528 млн [3].

Прогнозується, що й надалі галузь електронної комерції у світі буде лише зростати і не лише завдяки збільшенню купівельної спроможності споживачів, а й завдяки залученню нових споживачів з невеликих міст і сіл та розширенню діапазону категорій товарів. Для України, яка має величезний потенціал розбудови цифрового ринку важливо аналізувати досвід провідних країн в цій галузі і вибудовувати для себе розуміння як потрібно діяти, які напрями підсилювати, як взаємодіяти зі споживачем.

Розвиток електронної комерції в Китаї співпав з ростом доходу та споживання населення, в результаті чого електронна комерція стала такою ж звичною формою обміну, як і традиційна роздрібна торгівля. На сьогодні на просторах китайського онлайн, в секторі B2C представлено великий спектр категорій товарів, починаючи від їжі до дорогих брендovих речей, в результаті чого з'явилися такі потужні електронні торгові платформи як Таобао, Tmall,

Alibaba. Здешевлення та подальше проникнення мобільного зв'язку дозволило здійснювати покупки через смартфон. Прогнозується, що до 2020 року мобільна комерція досягне 74 % від загальної електронної комерції Китаю, в порівнянні з 46 % в США.

Окремої уваги заслуговує аналіз взаємодії суб'єктів електронної комерції Китаю та США зі споживачами. Американську модель ми можемо спостерігати на прикладі найпотужнішого гіганта електронної комерції Amazon, сильними сторонами якого є великий вибір товарів, низькі ціни, відгуки клієнтів, швидка доставка, якісне обслуговування, орієнтація на споживача. Спочатку Amazon створювався як Інтернет магазин, наразі це потужна транс-технологічна компанія, що має власні виробничі та логістичні відділи в багатьох країнах світу. Китайська компанія Alibaba, на відміну від Amazon не займається продажами, а є осередком взаємодії між компаніями та споживачами, забезпечуючи їх для цього усіма необхідними інструментами та послугами. Alibaba є одночасно торговим центром, площиною для розваг, провідником нових тенденцій в соціумі, позиціонуванням брендів, тощо.

Аналітика має важливе значення для обох цих компаній, але її акценти дещо відрізняються. Amazon, аналізуючи покупки споживачів, прогнозує виробництво продуктів та послуг, що матимуть попит. Alibaba вивчає поведінку самого споживача, щоб вчасно передбачити його потреби та забезпечити йому персоналізоване обслуговування.

На сьогодні найбільш поширеними категоріями товарів роздрібної торгівлі, що добре продаються через Інтернет є книги, фільми, електронні товари, одяг, побутова техніка. Особливе значення має також сектор B2B електронної комерції. Для України, як аграрної країни, важливо забезпечити аграріїв онлайн сервісами для збуту аграрної продукції, та забезпечення інформацією, яку б вони могли отримати з інтегрованих баз даних та координувати свою діяльність. Прикладом такого сервісу у США є створення аналітичної платформи Farmers Business Network (FBN) посередництвом якої фермери обмінюються інформацією про ціни, технології, домовляються з постачальниками, використовують дані, що надходять з різноманітних джерел, навіть технічних, таких як супутники, старт-датчики, мобільні додатки. FBN також об'єднує фермерів з багатьма потенційними покупцями, які готові купити потрібний їм товар, вирощений в певних умовах, що є актуальним в умовах популяризації органічних біопродуктів.

Висновок. Провідні компанії електронної комерції США і Китаю дають необхідний досвід для країн, де електронна комерція знаходиться на початковому етапі розвитку. Для України важливо розробити та прийняти таку модель, яка б дозволила інтегрувати переваги електронної комерції в традиційний бізнес, що дозволить залучити більше число споживачів, розкриє більше можливостей в області маркетингу, інновацій, логістики та адаптуватися до постійних змін в поведінці і потребах споживачів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Світова електронна комерція – статистика і факти. URL:[https://www. statista.com/topics/871/online-shopping/](https://www.statista.com/topics/871/online-shopping/)
2. Статистика Інтернет користувачів у світі. URL:[https://www. internetworldstats.com/stats.htm](https://www.internetworldstats.com/stats.htm)
3. Звіт електронної комерції: США. URL: [https:// www. ecommercefoundation.org/free-reports](https://www.ecommercefoundation.org/free-reports)

УДК 519.86

МЕЛЬНИЧЕНКО О.П., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ВИКОРИСТАННЯ ГОТОВИХ МАТЕМАТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ

Побудова математичних моделей та подальше прогнозування є досить складним процесом, що потребує від студента глибоких математичних знань та високого рівня розвитку інтелектуальних умінь. У роботі представлено використання математичних моделей для прогнозування процесів в сільському господарстві.

Ключові слова: математичне моделювання, математична модель, сільське господарство, прогнозування, вища математика.

Однією з умов виходу українського сільського господарства на рівень високорозвинених країн світу є підготовка висококваліфікованих фахівців, які здатні творчо вирішувати складні завдання сьогодення. Вимоги ринку праці до професійної підготовки фахівців аграрної сфери стрімко зростають відповідно до темпів оновлення агротехнічних культур, видів продукції, обладнання і технологічних процесів, інтенсифікації та інформатизації виробництва, передових досягнень науки і техніки. Фахівці-аграрії мають бути здатними творчо вирішувати нагальні проблеми агропромислового комплексу, передбачати результати інтелектуальної та практичної діяльності, брати на себе відповідальність за прийняті рішення, знаходити вихід із складних ситуацій тощо [1].

Математика є потужним засобом для розв'язування багатьох професійних задач. У межах своєї спеціальності випускник вищого аграрного навчального закладу повинен уміти застосовувати математичні методи у професійній діяльності та наукових дослідженнях. Також вивчення математики сприяє підвищенню культури мислення, формує абстрактне, творче мислення, виховує точність, логічність аргументації, розвиває уяву, інтуїцію, тобто формує сучасне наукове мислення.

Проблема навчання вищої математики аграріїв розглядалась лише у деяких аспектах, а саме:

-формування вмінь розв'язувати прикладні задачі в процесі вивчення математики студентами аграрного університету [2];

-професійно-спрямоване навчання вищої математики студентів аграрного коледжу [3];

-методичне забезпечення моніторингу навчальних досягнень із математики студентів вищих аграрних навчальних закладів [4].

Від рівня розвитку творчих умінь у випускника аграрного університету буде залежати успішність майбутньої професійної діяльності. Наприклад, методи моделювання та прогнозування стану довкілля включають постановку задачі згідно з обраною метою, ідентифікацію досліджуваних структур, вибір ефективного методу моделювання, побудову моделі і доведення її адекватності досліджуваному процесу, варіантну реалізацію моделювання, прогноз розвитку подій та контроль за здобутими результатами [5].

Будь-яка математична модель виконує, в першу чергу, прогностичну функцію. Саме тому студенти спочатку мають засвоїти уміння моделювання, а вже потім прогнозування.

У процесі навчання вищої математики математичне моделювання відіграє наступну роль:

- підвищує базовий рівень математичних знань;
- озброює студентів методологічною основою проведення наукових досліджень та їх практичним застосуванням у професійній діяльності;
- надає можливість кожному студенту відчувати себе суб'єктом рівнопартнерського навчального співробітництва у розв'язуванні навчальних, навчально-пошукових, дослідницьких завдань;
- реалізовує прикладну спрямованість навчання математики.

Навчаючись моделювати та прогнозувати на прикладі математичних задач, студенти відкривають нові знання й оволодівають процесом наукового пошуку, що забезпечує їм певний досвід у майбутній діяльності за фахом.

Щоденно у професійній діяльності аграрія виникають задачі, що стосуються реальних об'єктів або процесів, тобто прикладні задачі, які вимагають переформулювання їх мовою математики. Студенти аграрних вищів постійно працюють із математичними моделями росту рослин, економічною ефективністю вирощування певних сільськогосподарських культур, продуктивністю польових сівозмін, обсягу внесення добрив тощо. Тому вони мають навчитись використовувати готові математичні моделі, досліджувати їх засобами математики та здійснювати на основі створеної моделі прогноз.

На етапі діагностики наявного рівня сформованості інтелектуальних умінь моделювання та прогнозування пропонуємо студентам завдання з реальними даними. Наприклад, використовуючи рисунок 1 вони мають скласти прогноз зміни рівня рентабельності від збільшення посівних площ.

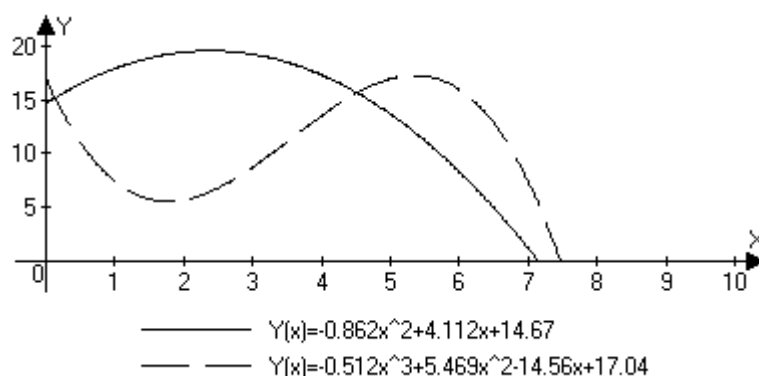

Рис. 1. Зміна рівня рентабельності від збільшення посівних площ.

Якість математичної та професійної підготовки фахівця аграрного сектору багато в чому залежить від рівня вмотивованості до розширення знань та розвитку умінь.

Застосування міжпредметних зв'язків під час навчання математики дозволяє демонструвати студентам різні галузі її використання, тим самим впливати на підвищення мотивації в процесі навчання математики у ВНЗ. Розуміння ролі вищої математики у професійній діяльності підвищує інтерес до її вивчення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Силенок Г.А. Особистісно орієнтоване навчання математики майбутніх фахівців аграріїв. *Особистісно орієнтоване навчання математики: сьогодні і перспективи*: матеріали IV Всеукраїнської наук.-практ. конф. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2013. С.110–111.
2. Новицька Л.І. Формування вмінь розв'язувати прикладні задачі в процесі вивчення математики студентами аграрного університету: дис. канд. наук: 13.00.02 / Вінницький національний аграрний університет, 2008. 217 с.
3. Дрозденко О.Л. Професійно-спрямоване навчання вищої математики студентів аграрного коледжу: дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2013. 254 с.
4. Горда І.М. Методичне забезпечення моніторингу навчальних досягнень з математики студентів вищих аграрних навчальних закладів: дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2014. 267 с.
5. Михалевська Т.В., Ісаєнко В.М., Гроза В.А., Криворотько В.М. Моделювання і прогнозування стану довкілля: підручник у 2 ч./ Київ: Книжкове вид-во НАУ, 2006. Ч1. 212 с.

УДК 336.115:330.32

БОНДАР О.С., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАБРУДНЕННЯ НА ЕКОНОМІКУ РЕГІОНУ

Досліджено природну екологічну систему з позиції фундаментальних понять фізичних систем. Доведено, що математична модель впливу екологічного забруднення на економіку регіону в широкому спектрі різних ситуацій повинна максимально відповідати принципам

фізичних систем (збереження маси, енергії та імпульсу). Розглянуто розвиток регіональної економіки залежно від екологічних факторів. Надані рекомендації, що у випадку моделювання забруднення повітря потрібно враховувати принцип збереження маси, а у випадку моделювання водного балансу використовувати рівняння маси та імпульсу.

Ключові слова: екологічна система, економічна система, фізична система, забруднювальний фактор, критерій оптимальності.

Природна екологічна система регіону є одним з ресурсів, які критично впливають на підтримку економічного життя населення на території регіону. Екологічно чисті регіони мають різноманітні переваги, а саме: чисту товарну продукцію, фармацевтичні препарати, рекреаційні можливості та інші.

Регіональні екосистеми за своєю суттю є складною для математичного моделювання і прогнозування. В моделі потрібно враховувати вплив різноманітних факторів, дія яких є невизначеною. Ця невизначеність обмежує здатність мінімізувати наслідки екологічного забруднення на економіку регіону, як екосистеми. Щоб максимізувати власний потенціал природи для адаптації до зміни навколишнього середовища потрібно дотримуватися економічної стратегії збереження біологічного різноманіття та захисту природних систем.

Для визначення критеріїв оптимізації в економіко-математичній моделі, яка описує стан регіону враховуючи соціально-екологічні параметри навколишнього середовища, можна використати такі ключові показники, як обсяг природного ресурсу, абсолютні викиди забруднювальних речовин та їх концентрації в навколишньому середовищі.

Зазвичай математична модель управління охороною навколишнього середовища включає наступні етапи:

- 1) сприйняття потреб покращення навколишнього середовища;
- 2) визначення проблеми та формування мети;
- 3) аналіз і моделювання проблем;
- 4) моделювання для перевірки альтернативних стратегій;
- 5) оцінка альтернатив;
- 6) вибір стратегії впровадження та моніторингу.

Для оцінки впливу екологічного забруднення на економіку регіону моделювання відіграє важливу роль у процесі прийняття рішень. Однак результати є невизначеними, оскільки концептуальний аналіз є неповним і суб'єктивним, а математичні відносини є репрезентативними. Будь-яка форма взаємозв'язку між результативним показником і факторами впливу може бути представлена лінійними або нелінійними функціями, модель може включати невизначеності різних типів.

За основу математичної моделі візьмемо фундаментальні поняття фізичних систем. Фізична система описується декількома вимірюваними змінними, які мають чітко визначені межі. Моделювання середовища вимагає пошуку аналітичних зв'язків між змінними, що змінюються під дією різних впливів на факторні ознаки. Дану модель можна представити як обернену задачу (Karplus 1983), яка вирішується різноманітними математичними відносинами. Простий алгебраїчний режим, відомий як чорний ящик, може представляти відповідь системи для дуже конкретних додатків. Якщо модель буде використовуватися в широкому спектрі різних ситуацій, вона повинна максимально відповідати принципам фізичних систем (збереження маси, енергії та імпульсу).

У випадку моделювання забруднення повітря потрібно враховувати принцип збереження маси. У моделюванні водного балансу використовується рівняння маси та імпульсу, що спрощує припущення щодо просторового представлення та перехідний стан системи. Забруднення повітря та екологічне моделювання знаходяться на межі між чистими механістичними моделями (білими моделями) і моделями з неповністю відомими факторами (моделі з чорним ящиком).

Математичну модель впливу екологічного забруднення на економіку регіону можна використовувати для комплексної оцінки наслідків стану, якості, безпеки та стійкості природного оточення певної території.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Karplus Kevin., Strong Alex. Digital Syn the sis of Plucked String and Drum Timbres. Computer Music Journal. 1983. MIT Press. Vol.7(2). P. 43–55. DOI:10.2307/3680062
2. Обиход Г. О. Методичні підходи щодо оцінки рівня екологічної небезпеки регіонів України. *Ефективна економіка*: URL:<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1429>.
3. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL:<http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Сухоруков А.І., Харазішвілі Ю.М. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України: монографія. Київ: НІСД, 2012.

УДК 338.439:330.341

ВАРЧЕНКО О.О., аспірантка

Білоцерківський національний аграрний університет

1207olia@gmail.com

АГРОПРОДОВОЛЬЧІ ЛАНЦЮГИ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ

Вивчення наукових основ та практичних підходів до створення та розвитку агропродовольчих ланцюгів у нинішніх умовах української економіки є актуальним унаслідок посилення конкуренції та глобалізаційних процесів, із динамічним розвитком горизонтальних і вертикальних зв'язків у розвитку сільського господарства, продовольчої сфери та об'єктів логістичної інфраструктури.

Перелічені процеси створюють нові можливості для удосконалення взаємодії учасників ланцюга поставок на основі оптимізації виробничої діяльності, досягнення умов задоволення економічних інтересів кожної ланки ланцюга, підвищення конкурентоспроможності агропродовольства та сталого розвитку сільських територій. За таких умов посилюється актуальність розвитку агропродовольчих ланцюгів на принципах сталості та інноваційності з метою створення доданої цінності для кінцевих споживачів, учасників ланцюга, сільської території та держави в цілому. Ураховуючи специфіку виробництва та споживання агропродовольства виникає необхідність у обґрунтуванні великого числа альтернативних ланцюгів поставок з метою більш ефективного задоволення потреб кінцевих споживачів та посилення ринкових позицій.

Функціонування агропродовольчих ланцюгів перебуває під впливом численних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, що вимагає розробки обґрунтованих інструментів адаптаційного механізму на основі використання сучасних логістичних методів та концепцій. З метою своєчасного та адекватного реагування на зміни агропродовольчого ринку, учасникам ланцюгів поставок необхідно систематизувати теоретичні основи та принципи створення ланцюгів, специфіку їх створення та складові бізнес-процесів і потоків у них. Систематизація наукових засад формування та функціонування агропродовольчих ланцюгів дозволить сформувати чітку та логічну структуру їх побудови, розуміння наслідків впливу зовнішніх та внутрішніх чинників, а також виділити основні їх

Проведене дослідження базується на теорії ланцюгового підходу як методу наукового пізнання, фундаментальні розробки якого були проведені відомими західними науковцями М. Портером [1], Г. Джереффі, [2]. М. Морріса та Р. Каплінські [3]. Методологія цього дослідження базувалася на узагальненні наукових праць згаданих науковців, а також узагальненні думок зарубіжних та українських експертів у області функціонування агропродовольчих ланцюгів поставок та включала систематизацію тенденцій змін факторів зовнішнього та внутрішнього середовища їх функціонування, а також обґрунтування наслідків цих змін та напрямів адаптації до них. Для дослідження нами використано наукові публікації провідних зарубіжних і вітчизняних науковців, власні спостереження автора щодо створення та забезпечення конкурентоспроможності агропродовольчих ланцюгів поставок.

Концепція «ланцюга поставок» є поширеною у науковій літературі, і найчастіше розглядається через сукупність компаній, які доводять продукцію (послуги) до споживача [4], логістичних складів, оптовиків, роздрібних продавців, інших посередників і покупців. Подібної думки дотримуються автори, які вважають, ланцюг поставок складається із усіх операторів, які безпосередньо або опосередковано беруть участь у задоволенні вимог та потреб потенційних та реальних споживачів товару [5]. Окрім цього в окремих наукових джерелах знаходимо, що ланцюг поставок це сукупність трьох та більше організацій, які безпосередньо пов'язані між собою та переміщують між собою вверх і вниз потоки товарів, послуг, фінансів та інформації від джерел придбання до кінцевого клієнта [6].

Подібний підхід знаходимо у визначенні, що ланцюг поставок – це мережа організацій, що беруть участь як у верхніх, так і нижніх ланках та процесах, а також види діяльності, у процесі яких здійснюється створення цінності у формі продуктів та послуг до кінцевого споживача [7].

У зарубіжній науковій літературі виділяють, що існує три традиційні етапи ланцюга поставок у будь-якому виробничо-збутовому процесі: закупівля, виробництво та розподіл [8]. Доцільно виділити такі види ланцюгів залежно від ступеня складності здійснення поставок: «прямий ланцюг поставок», який складається із підприємства-виробника та його постачальників, а також споживачів; «розширений ланцюг поставок», що включає постачальників та підприємство-виробника, споживача та клієнтів безпосереднього споживача; «кінцевий ланцюг поставок» включає усі організації, які беруть участь у всіх потоках продуктів, послуг, фінансів та інформації від кінцевих постачальників до кінцевих споживачів. Окрім того, кінцевий ланцюг поставок охоплює

функціональних посередників, таких як фірми з дослідження ринку, постачальників фінансових та логістичних послуг. Ланцюг поставок може мати різний ступінь складності, що пов'язано із кількістю учасників і різнобічністю бізнес-процесів, однак у ланцюзі завжди виділяється центральна організація, яка здійснює менеджмент усього ланцюга поставок або впливає на його стійкість.

Більш широким є підхід науковців, які вважають, що ланцюг поставок включає фізичні, інформаційні, фінансові потоки, а також знання та досвід менеджменту, метою яких є задоволення вимог кінцевих споживачів товарів та послуг [9].

Отже, згідно з даним визначенням, ланцюг поставок охоплює процеси, які включають широкий спектр діяльності, зокрема бізнес-процеси постачання, виробництва, транспортування та продажу товарів і послуг. Окрім цього, ними виділяється такий елемент ланцюга поставок як підтримка продукції після продажу. При цьому інтегрована модель ланцюга поставок може містити три взаємопов'язані потоки: матеріальні потоки (які включають – закупівля, трансформація та розподіл), інформаційні потоки (електронний обмін даними або сформовані зв'язки) та фінансові потоки, які включають оплату поставленої продукції та наданих послуг постачальникам, субпідрядникам товарів і послуг, а також оплата споживачем придбаного продукту у організаціях торгівлі [10]. Очевидно, що фізичний розподіл є важливою частиною ланцюга поставок, а інформаційні та фінансові компоненти так само важливі, як фізичний потік. Окрім того, автор наголошує на важливій ролі вхідних знань та досвіду у процесі ланцюга поставок, наприклад, особливо поставок для нових продуктів.

Водночас, напрями потоків у ланцюгу поставок можуть здійснюватися не лише вперед, від першого постачальника до кінцевого споживача, а й назад, у виконанні таких операцій як обслуговування або ремонт, відновлення, утилізація. На сьогодні, особливо важливими у концепції ланцюга поставок є напрями діяльності, що пов'язані із підвищенням рівня задоволення потреб споживачів, утилізацією та охороною навколишнього середовища. Зазначимо, що зворотня логістика відноситься до програм або компетенцій, спрямованих на переміщення продуктів у зворотному напрямі в ланцюзі поставок (тобто від споживача до виробника), а відповідні заходи можуть включати в себе повернення продукції, утилізацію, повторне використання матеріалів, утилізацію відходів, відновлення [11].

Доведено, що посилення глобалізаційних процесів впливає на формування ланцюга поставок, як у кількісному вираженні учасників на кожній стадії ланцюга, так і їх географічному розміщенні. Зокрема науковцями систематизовано чинники, а саме специфіка продукту та його виробництва, особливості організації процесів зберігання, транспортування, споживання та ін., ланцюги поставок можуть бути короткими і простими, а інші – довгими і складними [12].

Слід зазначити, що окремі науковці пропонують розглядати ланцюги поставок за об'єктним та процесним підходами. Так, ланцюг поставок за об'єктним підходом – це сукупність організацій-підприємств виробників, логістичних операторів, переробних підприємств, організацій оптової та роздрібної торгівлі, які взаємодіють у матеріальних, фінансових та інформаційних потоках, а також потоках послуг від джерел вихідної сировини до кінцевого споживача. Водночас, за процесного підходу ланцюг поставок – це

сукупність потоків та відповідних їм коопераційних та координаційних процесів між різними учасниками ланцюга створення вартості для задоволення вимог споживачів у товарах та послугах [13].

На основі вищезазначеного поняття «ланцюг поставок» нами розглядається як сукупність усіх видів діяльності та процесів, пов'язаних із потоком товарів та інформації від стадії виробництва сировини до кінцевого споживача продукту/послуги, а його цілеспрямований розвиток здійснюється на основі організації, планування, контролю та регулювання товарного потоку, з метою створення доданої вартості та найбільш повного задоволення потреб споживачів.

Вважаємо, що поняття ланцюги попиту не є тотожним розумінню ланцюга поставок, оскільки це лише частина ланцюга створення вартості, яка характеризує процес маркетингового забезпечення, продажів, сервісного обслуговування, що безпосередньо пов'язані із вибором споживачем продуктів та послуг на конкурентному ринку, і таким чином, формує попит. Щодо ланцюга створення вартості, то це насамперед поєднання ланцюгів поставок та ланцюгів попиту, яке спрямоване на перетворення сировини у якості вхідних даних за допомогою різних процесів, які підвищують цінність, та продажу готової продукції споживачам із максимальною цінністю при найменшій загальній вартості.

Вважаємо, що найбільш точно враховує вплив сучасної тенденції до сталого розвитку сільського господарства на дефініцію поняття агропродовольчий ланцюг підхід ФАО (Продовольчої й сільськогосподарської організації ООН) як сукупність сільськогосподарських товаровиробників та організацій (або акторів), які послідовно, скоординовано забезпечують створення доданої вартості з виробництва конкретних видів сільськогосподарської продукції та її переробки з метою одержання харчових продуктів, які продаються кінцевому споживачеві і після споживання направляються у відходи, із забезпеченням прибутковості на кожному етапі, створенням широких вигід для суспільства без перманентного виснаження природних ресурсів [14].

Ми поділяємо погляд, що концепція сталого функціонування агропродовольчих ланцюгів забезпечується за умови: агропродовольчі ланцюги – це динамічні ринкові системи, де основними елементами їх ефективного управління є: вертикальне управління; концепція сталих агропродовольчих ланцюгів охоплює різні рівні (регіон, галузь, країна); точними й багатовимірними показниками ефективності їх функціонування в інтегральному (комплексному) значенні є додана вартість та сталість.

Очевидно, що специфіка створення та функціонування агропродовольчих ланцюгів визначається наступними умовами: стратегічно важливою є їх роль у забезпеченні національної та глобальної продовольчої безпеки, а в аграрних країнах, де значна частина населення є задіяною у агропромисловому виробництві, забезпечують також і економічну безпеку; якість та безпечність продовольства забезпечує здоров'я нації, окрім цього ланцюги перебувають під впливом національних традицій, звичок у харчуванні та інших чинників; процес виробництва сільськогосподарської продукції тісно пов'язаний із природним середовищем – ґрунтами, водоймами, повітрям, біологічними чинниками – рослинами і тваринами.

Одним із важливих індикаторів ефективності функціонування агропродовольчих ланцюгів є рівень задоволення потреб кінцевих споживачів

агропродовольства. Це вимагає налагодження систематичного контролю якості та безпечності продукції на усіх етапах їх товароруку що сприятиме формуванню у споживачів довіри до неї. Зміна споживчих переваг та навколишнього природного середовища відіграють вирішальну роль у забезпеченні стійкості та ефективності агропродовольчих ланцюгів, оскільки якість та обсяги сільськогосподарської продукції істотно залежать від погодних умов. Ми поділяємо думку науковців, що підвищення ефективності функціонування агропродовольчих ланцюгів можливе за умови дотримання таких ключових принципів як: висока прозорість, гігієнічна безпечність, чітка простежуваність та якість агрохарчової продукції [15].

Нинішні умови ефективного функціонування агропродовольчих ланцюгів забезпечуються на основі їх масштабу, широті охоплення, а також гнучкого пристосування до кліматичних змін. Агропродовольчі ланцюги охоплюють дуже ємкий і складний ринок, який поширюється від постачальників матеріально-технічних ресурсів (насіння та засоби захисту рослин, добрива, генетичні ресурси, живі тварини, технічні ресурси та ін.) до сільськогосподарських товаровиробників, а виготовлена сільгоспсировина спрямовується до логістичних операторів та переробку з метою виробництва продовольства, а потім до організацій оптової і роздрібної торгівлі та доведення до споживача. Очевидно, що зовнішнє середовище вимагає використання інструментів щодо адаптації усіх учасників агропродовольчих ланцюгів до його вимог з метою мінімізації та нейтралізації ризиків.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Портер М. Конкурентное преимущество: как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость. пер. сангл. 2-еизд. М. : Альпина Бизнес Букс, 2006. 715 с.
2. Gereffi G., Fernandez-Stark K. Global Value Chain Analysis: A Primer. Durham : Center on Globalization, Governance & Competitiveness, Duke University, 2011. 40 p.
3. Kaplinsky R., Morris M. Handbook for Value Chain Research. IDS, 2003.
4. Lambert D.M., Stock J.R., Ellram L.M. Fundamentals of Logistics Management. Homewood, IL, New York.: Irwin, McGraw-Hill, 1998.
5. Chopra S., Meindl P. Supply chain management: Strategy, Planning and the Implications for Purchasing and Logistics Strategy. The International Journal of Logistics Management, 2007. 4(2). P. 13–24 (с.3).
6. Mentzer J. Defining supply chain management. Journal of Business Logistics. 2001. Vol. 22(2). P. 1–25.
7. Кристофер, М. Логистика и управление цепочками поставок / под общей ред. В. С. Лукинського. Санкт-Петербург: Питер, 2004. 316 с.
8. Matthew A. Walle., Stanley E. Fawcett. The SCM Knowledge Supply Chain: Intergrating World Views to Advance the Discipline. Journal of Business Logistics, 2014. Vol. 35(4). P. 277–280.
9. Ayers James B. Supply chain project management : a structured collaborative and. 2 nded. p. Taylor and Francis Group, LLC. P. 17–18.
10. Waller D.L. Operations management: a supply chain approach. 2 en edition, Lodon: Thomson Learning, 2003. 928 p.
11. Moise M. The importance of reverse logistics for retail activity, Amfiteatru Economic. 2008. No. 24. P. 192–209. p.198.
12. Seifbarghy M., Gilkalayeh A.P. Supply Chain Integration under Vendor Managed Inventory Mode of Operation Considering Stockout. Economic Computation and Economic Cybernetics Studies and Research – ECECSR. 2012. Vol. 46 (1). P.197–219.

13. Даниленко А.С. Логістика: теорія і практика: навч. Посібник. Київ: Хай-Тек Прес, 2010.
14. FAO (2014). Developing sustainable food value chains – Guiding principles. Rome. Retrieved from <http://www.fao.org/3/a-i3953e.pdf>.
15. Sustainability and competitiveness principles of agro-food chains in Ukraine / O. Varchenko and at. International Journal of Management and Business Research. 2018. Vol. 8 (1). P.160–172.

УДК 338.43(671.1)

ЧІТЧУЇ ТУМЕНІ АРМАНД АНАСІЄ., PhD студент

Білоцерківський національний аграрний університет

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО КАМЕРУНУ: РЕАЛІЇ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ

Сільське господарство Камеруну є однією із провідних галузей, оскільки більш ніж 70 % працездатного населення задіяно у цій галузі. Враховуючи ту обставину, що близько 80 % робочої сили, що задіяна в аграрному секторі, працює у сільському господарстві, ця галузь виробляє приблизно 45 % валового внутрішнього продукту (ВВП) Камеруну. Окрім того, сільськогосподарський сектор несе відповідальність за забезпечення продовольчої безпеки як для сільського, так і міського населення Камеруну через місцеве виробництво. Незважаючи на те, що зі прискореним збільшенням чисельності населення, спостерігається підвищений тиск на природні ресурси. Згідно з науковими дослідженнями, низький рівень вкладення капіталу та переважаючий низький рівень державних субсидій (наприклад, у придбання якісного насіння, добрив та гербіцидів) призвели до того, що виробництво сільськогосподарської продукції та продуктів харчування на душу населення скоротилися на 22,9 % та 12,8 % внаслідок збільшення населення [1].

Як наслідок, за такої тенденції слід очікувати труднощі щодо продовольчого забезпечення населення країни, чисельність якого на сьогодні становить понад 23 млн чоловік. Погіршення ситуації щодо продовольчої безпеки країни може слід очікувати в найближчій перспективі, оскільки спостерігається негативний вплив зміни клімату на сільське господарство на сьогодні і в майбутньому. За попередніми оцінками експертів з питань зміни клімату, передбачається високий рівень засухи в Камеруні, яка може мати руйнівні ефекти. Очевидно, що такі глобалізаційні зміни клімату у країні посилять ризики щодо забезпечення довгострокової продовольчої безпеки.

Еволюція концепції продовольчої безпеки, що орієнтується на збільшення обсягів виробництва якісної сільськогосподарської продукції та продовольства, а також розширення продовольчого асортименту, на сьогодні враховує численні проблеми харчування населення, а саме: кількість, якість, доступність, ідентичність, стабільність тощо). Ця проблема є актуальною й для Камеруну. Результати наукових досліджень наголошують, що орієнтація країни до «продуктової концепції», за якою продовольча безпека вимагає більшої

доступності і, отже, вимагає підвищення продуктивності та ефективності агропродовольчого виробництва. Зазначений підхід з'явився під час фінансової кризи 2008 р. у формі, яка передбачала активізацію інноваційного забезпечення виробничого потенціалу, однак обмежений екологічними та соціальними зовнішніми факторами. Наступний підхід ґрунтується на багатовимірному розумінні продовольчої безпеки, що сприяє екологізації виробничих функцій у харчовій галузі. Цей підхід базується на мобілізації місцевих ресурсів і передбачає зміну інноваційної моделі виробничої бази сільського господарства та продовольства із урахуванням обмежувальних екологічних параметрів, що дозволить реалізувати потенційні можливості агросистем для забезпечення продовольчої безпеки [2].

Водночас, при розгляді питання продовольчої безпеки африканських країн, у т.ч. Камеруну у переважній більшості його пов'язують із політичними аспектами. Водночас, більшість дослідників зазначеної проблеми пов'язують її із розумінням Олів'є де Шуттера, спеціального доповідача ООН з питань права людини на продовольство, який наголошує на фізичній та економічній доступності продовольства, а також його адекватності. При цьому науковці зазначають, що стейкхолдерами у забезпеченні продовольчої безпеки є: безпосередні підприємства-виробники, групи громадянського суспільства, уряди, багатосторонні та двосторонні партнери, які повинні мати подібність підходів щодо розуміння продовольчої безпеки [3].

Одним із важливих індикаторів економічної доступності продовольства є рівень цін на продукти харчування. Очевидно, що волатильність цін на продукти харчування часто виступає як одна з фундаментальних характеристик сільськогосподарських ринків. Результати окремих досліджень доводять, що волатильність цін на продукти харчування на агропродовольчих ринках Камеруну є результатом впливу внутрішніх факторів, а також зовнішніх, що надходять із світового ринку. Підтверджено, що існує загальна тенденція стверджувати посилення волатильності цін на продукти харчування, це пояснюється тим, що в країні імпорту зернових культур перебуває під впливом наявності їх потенційних заміників. Окрім цього, волатильність цін на продукти харчування в Камеруні визначається коливаннями цін на інші сільськогосподарські та несільськогосподарські продукти, а не зовнішніми факторами, такими як нестабільність цін на нафту, зернові культури, тощо [4].

Отже, важливими інструментами забезпечення стабільності продовольчої безпеки країни, тобто мінімізація впливу нестабільності цін на продукти харчування, є: розробка та удосконалення існуючих стратегічних програм розвитку сільського господарства і харчової промисловості, сприяння у реалізації інвестиційних проектів, що підтримують місцеве виробництво продуктів харчування, які сприятимуть імпортозаміщенню продовольства, та розвиток транспортної інфраструктури у сільських регіонах. Отже, актуальність вивчення сучасних тенденцій у розвитку сільського господарства Камеруну та обґрунтування стратегічних підходів до поліпшення сільськогосподарської практики для забезпечення сталого розвитку сільського господарства, а також нарощення виробничих потужностей харчової промисловості, що сприятиме підвищенню продовольчої безпеки країни.

Для сільського господарства Камеруну на нинішньому етапі розвитку важливим питанням є розробка інструментів гнучкого пристосування до

глобалізаційних змін клімату. Науковці зазначають, питання щодо накопичення води як стратегії адаптації до поточної мінливості зовнішнього середовища функціонування галузі та змін клімату дійсно активно не вивчалися, особливо у північних регіонах країни. У цьому регіоні відчувається дефіцит води та мінливість клімату, що потребує запровадження дієвих заходів щодо збирання води для забезпечення водної безпеки як для внутрішніх, так і сільськогосподарських цілей. Автори доводять, що температура у досліджуваному регіоні залишається незмінною, але кількість опадів зменшилася; однак кількість опадів є значно більшою в порівнянні з іншими регіонами з незначною або зовсім відсутньою проблемою з водою [5].

Зазначимо, що у Камеруні посилюються процеси урбанізації за останні кілька десятиліть, що актуалізує питання щодо поліпшення потреб та послуг у сфері охорони здоров'я, освітньої інфраструктури та диверсифікації життєдіяльності, однак спостерігається виснаження лісових та сільськогосподарських земель. За прогнозами до 2030 р. два із трьох камерунців проживатимуть у містах, що викликає нову динаміку у сфері забезпечення продовольчої безпеки. Водночас, у країні простежуються сезонні коливання кількості, доступності та різноманітності харчових продуктів у розрізі сільського та міського населення, доступ до продовольства для міських домогосподарств був значно вищим [6].

Специфікою сільськогосподарського виробництва у Камеруні є те, що середній рівень технічного забезпечення становить 67 %, це свідчить про можливість суттєвого нарощення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та продовольства. У дослідженнях встановлено, що внесення гною у сільськогосподарському виробництві є фактором із найвищою віддачею, а потім вже технічні ресурси та робоча сила. Позитивним у розвитку сільськогосподарського виробництва є те, що зі збільшенням середнього розміру ферм спостерігається їх технічне забезпечення [7].

Більшість сільськогосподарських товаровиробників складають дрібні фермери. Найбільш важливими сільськогосподарськими культурами, що виробляються, є банани, маніока, кукурудза, картопля, просо і цукрова тростина. Ці культури культивуються в сільськогосподарських системах, у поєднанні із вирощуванням великої рогатої худоби.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Africa Climate Change: Impacts, Adaptation and Vulnerability; Contribution of Working Group II to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change/ M. I. Boko et al. Cambridge University Press, Cambridge UK. 2007. Vol. 7. P. 433–467.
2. Temple L., Touzard J.M., Kwa M., Boyer J. Comparison of innovation paths for food security in countries of the South. *Biotechnology, Agronomy and Society and Environment*. Vol. 19. Issue 1. 2015. P. 53–61.
3. Sneyd A., Legwegoh A.F., Sneyd L.Q. Food politics: Perspectives on food security in Central Africa. *Journal of Contemporary African Studies*. Vol. 33. Issue 1. 2015. P. 141–161.
DOI: 10.1080/02589001.2015.1021212

4. Kane G.Q., Piot-Lepetit I., Ambagna J.J., Tene G.L.M. Fondo S. Determinants of food price volatility in Cameroon. *Cameroon in the 21st Century: Challenges and Prospects*. Vol.1: Governance and Businesses1 January 2017. P. 101–152.

5. Cheo A.E., Amankwah E., Techoro P.S. Water Harvesting: A Potential Means for Water Security in the Far North Region of Cameroon. *Agricultural Research*. Vol. 3. Issue 4. 2014. P. 331–338. DOI: 10.1007/s40003-014-0133-7.

6. Household perceptions with respect to food security: Evidence from the rural-urban continuum in Cameroon/ J. Bidogeza et al. *Journal of Integrative Agriculture*. Vol.16. Issue 8. August 2017. P. 1865–1873.

7. Ajapnwa A., Bidogeza J.C., Minkoua N.J.R., Afari-Sefa V. Efficiency and productivity analysis of vegetable farming within root and tuber-based systems in the humid tropics of Cameroon. *Journal of Integrative Agriculture*. Vol. 16. Issue 8. August 2017. P. 1865–1873. DOI: 10.1016/S2095-3119(17)6166

UDC 338.436

WU PENGPENG, Master Degree Student

Scientific Supervisor –**NAZARENKO I.M.**, Dr. of Economic Sciences

Sumy National Agrarian University

APPLICATION OF INFORMATION MANAGEMENT PLATFORM IN AGRICULTURAL ENTERPRISES

It has been substantiated that breakthrough in development of science and techniques had led to the increasing of informatization level in different branches of economics including industrial one. The necessity of informatization was improved that influences future direction of agriculture development as well and can be a factor of revolution technological innovation in agriculture. The use of management information platform had been substantiated including production, supply, sale and management of agrarian enterprises.

Key words: informatization, information management, technological innovations, development, agriculture.

The rapid development of science and technology has brought about a significant increase in the level of informatization and has been widely used in various industries. In 2013, Germany proposed the concept of “Industry 4.0”, emphasizing the importance of informatization in industrial development [1].

With the development of information technology, industry has gradually entered "4.0", and the "Agriculture 4.0" era has also been proposed, which shows the impact of informatization on the future direction of agricultural development and also indicates the information technology. It will bring revolutionary technological innovation to modern agricultural production.

At present, there are many important researches on information management in agricultural production in the world. In general, the information management platform involves the production, supply, sales and management of agricultural enterprises (Fig. 1) [2].

Most and foremost, many bottlenecks have arisen in the development and management of modern agricultural production, and many problems have arisen as well.

Consequently, agricultural economics and management as well used to focus on the traditional increase production of agricultural products, but sometimes are failed to establish a diversified management.

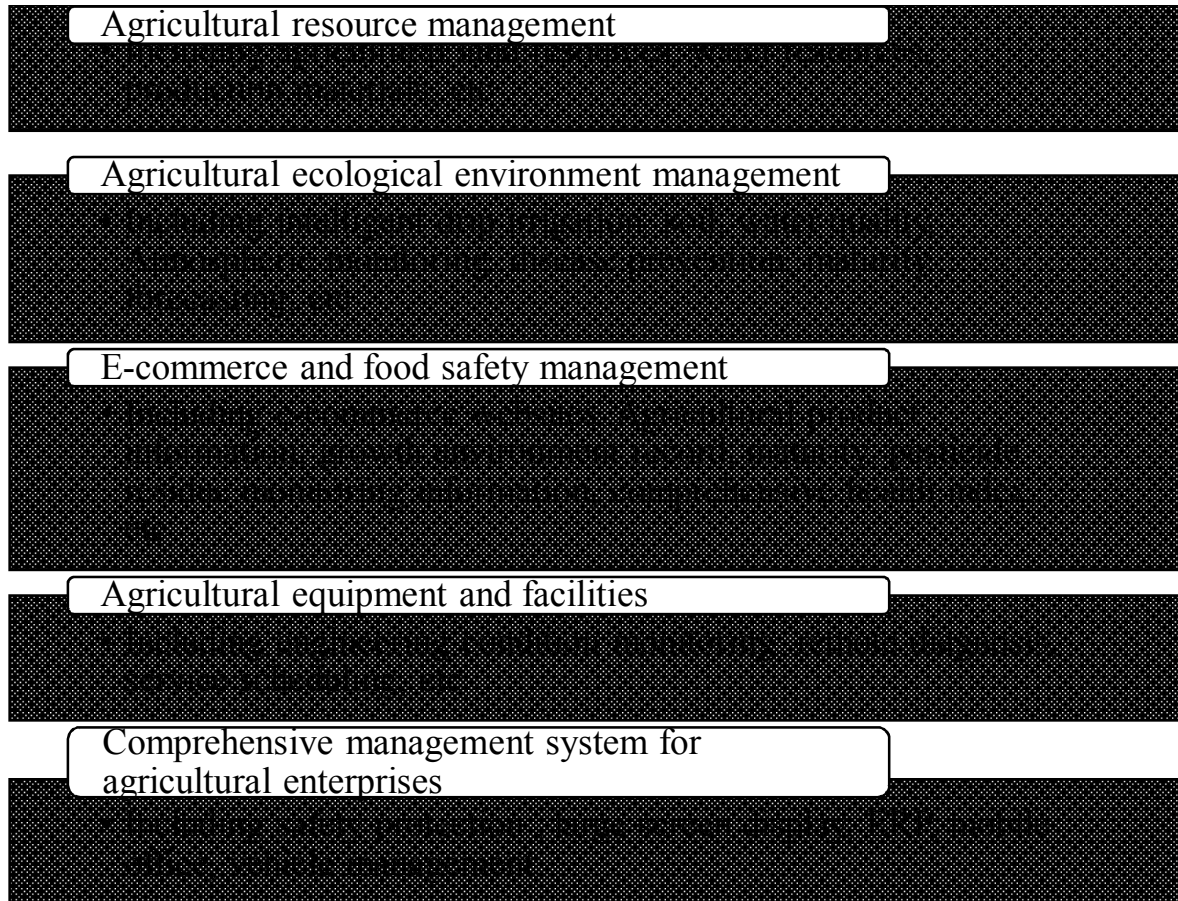

Figure 1 – Application of Information Management Platform in Agricultural Enterprises
Source: generalized by autho

According to this, we are inclined to the position, that only modern information technology platform in agricultural production and management play a very big role, through the analysis of the current direction of development of information technology, and potential applications of information technology in agricultural production and management. As a result, we will be able to provide new for the future development of agribusiness.

REFERENCES

1. Zhang Wei. Industry 4.0 and Intelligent Manufacturing. *Mechanical Design and Manufacturing Engineering*. 2014. Vol. 43 (08). P.1-5.
2. Niu Muzhen. How to do agriculture in the era of agriculture 4.0. *Agricultural Economics*. 2018. Vol. 09. P. 56-58.

UDC 338.24

CHEN YANG, Master Degree Student

Scientific Supervisor –**LUKASH S. M.**, PhD in Economics

Sumy National Agrarian University

RESEARCH ON ENVIRONMENTAL QUALITY AND ECONOMIC SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN HENAN PROVINCE

Due to development of science and technology and impressive increasing of social productivity humanity had created unique material goods, but in terms of rapid incline of population, excessive use of resources, environment pollution ecological destruction and other issues become more and more important. In a period of flourished development of economics contradictions between economic and social development are to be paid more attention. Connection between environment and economics has been studied. Problems existing in harmonized development of economics and nature have been determined. Empirical assessment of sustainable resource development, environmental and economics in has been done in Henan Province of China.

Key words: sustainable development, environment, social development, ecological development.

Nowadays many scientists pay great attention to the sustainable development because of gradually emerging of contradiction between economic and development. In the process of economic development, we can reduce the damage to ecological environment, improve the ecological environment, and seek the coordinated development of economic development and ecological environment; This paper studies the relationship between nature and economy, analyzes the problems existing in the process of harmonious development of nature and economy, and makes an empirical evaluation on the sustainable development of resources, environment and economy in Henan Province. The scientific development of Henan Province provides decision-making reference, which is the main goal of this paper.

Firstly, the relationship between environmental quality and economic growth at home and abroad is reviewed. On the basis of this, the relationship between economic growth and environmental quality in Henan province is studied by using EKC curve theory. The qualitative analysis is combined with the quantitative analysis, and the interaction between economic growth and environmental quality is analyzed qualitatively, and the connotation, hypothesis and influencing factors of EKC curve are analyzed economically.

On the basis of this, the econometric model is established, and the shape of environmental Kuznets curve of the relationship between environmental quality and economic growth is fitted by factor analysis and OLS method with STATA software and the actual data (Fig. 1-2).

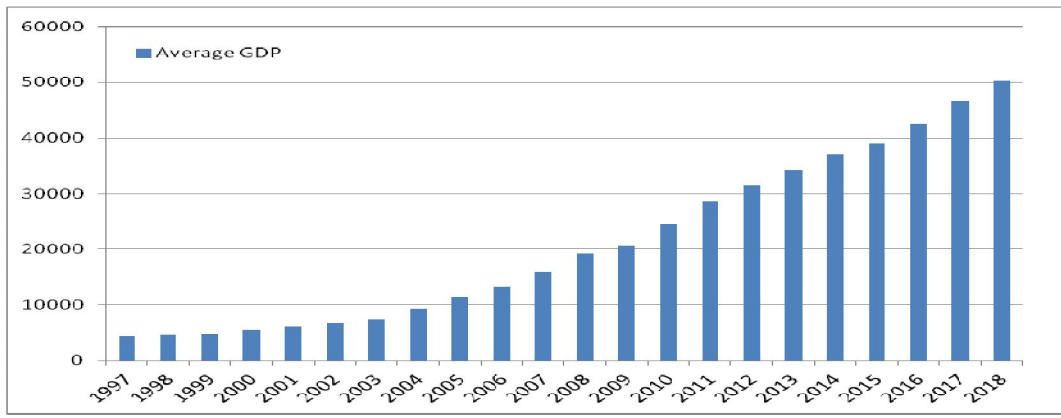

Fig.1 GDP per capita in Henan Province from 1997 to 2018 (Unit: CNY)

Source: [5].

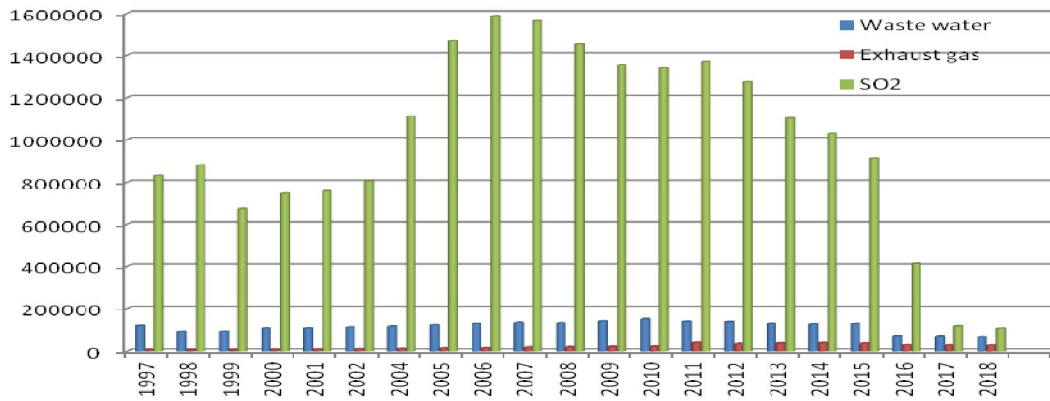

Fig. 2. Environmental quality Indexes in Henan Province from 1997 to 2018

Source: [5].

With the help of STATA software, the environmental quality index is taken as dependent variable and the per capita GDP as independent variable for curve fitting simulation. The fitting data adopts the best fitting effect and the simplest four-order polynomial, and the expression is as follows:

$$y = \beta_0 + \beta_1 x + \beta_2 x^2 + \beta_3 x^3 + \beta_4 x^4 \quad (1)$$

where Y is pollutant emission;

x is GDP per capita;

$\beta_0, \beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4$ are model parameters.

The curve form corresponds to the combination of different parameters in the Model.

Fig. 3-5 shows Regression results of Economic growth and Environmental quality Model in Henan Province.

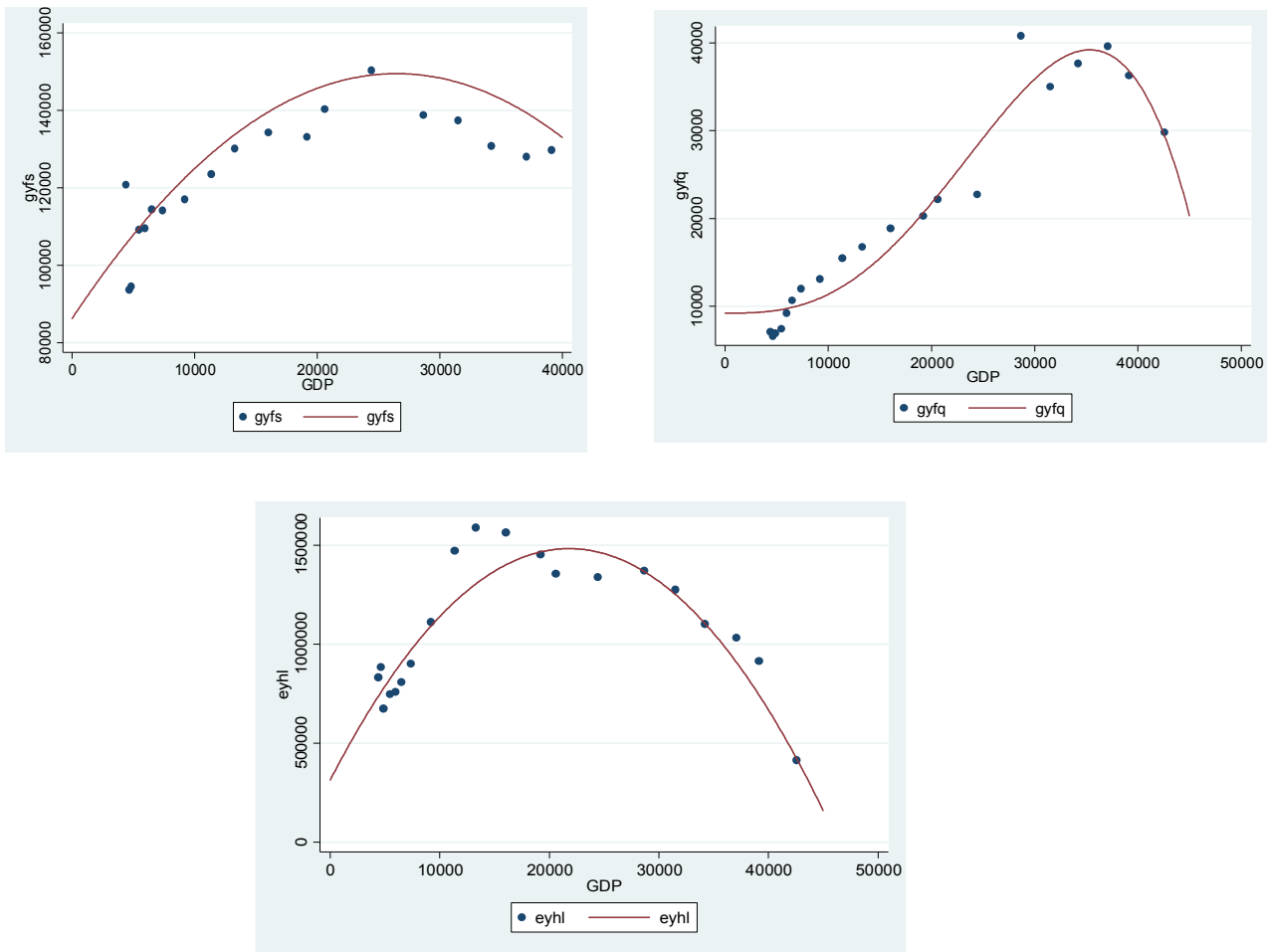

Fig. 3-5 Diagrams are respectively wastewater, waste gas, SO₂ emissions and per capita GDP curve regression analysis.

Source: author's calculations.

The above three diagrams are respectively wastewater, waste gas, SO₂ emissions and per capita GDP curve regression analysis.

Through the established data model, there is no inherent specific trend between economic growth and pollution emissions. Only when the effects of other potential factors are taken into account, the relationship between them takes on a different form, which means that economic growth itself cannot promote the improvement of environmental quality. It also reflects that implementing pollution reduction policies and increasing the cost of environmental pollution control will not hinder economic growth. To realize the double goals of economic growth and environmental protection, the key is to find out the inherent law of economic change in the process of economic growth, so as to construct a long-term mechanism of promoting environmental friendly economic growth. In the analysis of the model, the average value of GDP per capita. The indexes of increasing the corresponding environmental quality are not the same, but they will experience a process of increasing and decreasing. The development of industry in the economy will improve people's economic level, but at the same time, it also brings some problems, such as the continuous pollution of the environment and

the decline of the quality of the environment that people depend on for their lives, and so on.

Based on the quantitative analysis of environmental quality in Henan Province, this paper further demonstrates the relationship between environmental quality and economic growth, and puts forward the following countermeasures for the problem of environmental quality in Henan Province.

All thoughts considered, it can be concluded, that efforts to control pollution and reduce emissions of pollutants should be increased; it's necessary to follow the circular economic road, and recycle the resources; adhere to the policy of energy conservation and emission reduction, and improve public awareness of energy conservation and emission reduction, and optimize industrial structure and promoting coordinated and sustainable development.

REFERENCES

1. Pan Shan. Economic quality and Economic growth: a theoretical Analysis under the Intergenerational overlapping Model. *Eco-economy*. 2015. P. 145-152.
2. Lang Xia Ping. The basic Logic of Economic system Reform. *China Finance and Economics*. 2014. P. 129-135.
3. Zhang Peng. The basic Logic of Economic System Reform. *Chinese Finance and Economics*. 2014. P. 53-69.
4. Friedl, B, Getzner, M. Determinants of co-emissions in a small open economy. *Ecological Economics*. 2003. Vol. 45. P. 133-148.
5. The World Bank. Web-page. URL: <https://data.worldbank.org/> (retrieved 15.04.2019)

UDC 338.24

HELI CAO, Master Degree Student

Scientific Supervisor –**ONOPRIENKO I.M.**, PhD in Economics

Sumy National Agrarian University

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF AGRICULTURE IN NORTHEASTERN CHINA BASED ON SWOT ANALYSIS

Sustainable development of agriculture is a pledge of stable development economics of China in a whole. It has been learned that SWOT-analysis use allows to reveal strong and weak positions of agriculture in North-Eastern China. An import has been classified as threatens. National support has been determined as opportunity for agriculture development.

Key words: development, agriculture, strength, weakness, threaten, opportunity.

Agriculture is the foundation of the national economy, and the sustainable development of agriculture is the key to the sustainable development of the entire social economy. Sustainable development of agriculture refers to the adoption of some rational use and maintenance of natural resources, the implementation of technological changes and institutional reforms to ensure the sustainable development of agricultural products for the needs of contemporary humans and their descendants [1].

The aim of the study is to apply SWOT- analysis to assess the stability of agriculture in the north-east of China.

The strength and foundation of agricultural stability is powerful natural resources. The Northeastern China region is located on the world-famous black soil belt. The terrain is flat and easy for large-scale mechanical farming. It belongs to the temperate continental monsoon climate, and the summer is cool and cold in winter. The crops are cooked once a year and the quality is high. The rivers and groundwater resources are abundant in the area, which is suitable for large-scale agricultural planting.

Agriculture is the main strength of the state. As a leading agricultural production area in Chinese agricultural development, Northeastern China has developed rapidly in modern and large-scale agriculture, laying a good foundation for development of food production and for sustainable agricultural development.

The weakness of stable agricultural development is the unstable temperature regime. The average annual temperature in the Northeastern China region is between 19-21°C, which makes most tropical and subtropical economic crops with high economic value unable to grow. Only rice and wheat-based food crops can be properly planted, which has caused the planting structure in Northeastern China to some extent [2].

The deterioration of the environmental environment is also weaknesses. Due to the excessive pursuit of production, it is easy to expand the planting area, cut down the forest land, and occupy a large number of grasslands and wetlands, so that the regulation functions of forests, grasslands and wetlands to the environment are continuously reduced, resulting in decreased soil fertility, salinization and desertification secondary disasters occur.

Favorable national policies are a great opportunity for China's agriculture. China implements a sustainable development strategy. As an important commodity grain base in China, the Northeastern China region will gain more policy support in the transformation of sustainable agricultural development. By using this opportunity, it will promote the sustainable and rapid development of agriculture in the Northeastern.

Formation of a sustainable social concept is opportunity. After years of practice, experience and lessons have made people more and more aware that blindly consuming resources seriously damages the long-term interests of mankind. The formation of social concepts has created a good atmosphere for promoting the sustainable development of agriculture in the Northeastern [3].

However there is the threat of imported agricultural products. With the occurrence of Chinese food safety problems, Chinese demand for imported agricultural products has been increasing. In order to protect the income, some agricultural products in Northeastern China have adopted large-scale production models and reduced production standards, thus affecting the sustainable development of the Northeastern China.

So, promoting the sustainable development of agriculture in Northeastern China is the great significance to promote the sustainable development of Chinese agriculture and promote the transformation of Chinese agricultural development from extensive to intensive.

REFERENCES

1. Ademola A. Adenle. Global capture of crop biotechnology in developing world over decade. *Journal of Genetic Engineering and Biotechnology*. 2011. Vol. 2. P. 45-51.

2. Yang Song. SWOT-analysis on Agricultural Sustainable Development in Heilongjiang Reclamation Area. *Agricultural Sciences*. 2013. Vol. 10. P. 222-234.
3. Peng Xiaojie, Ji Xiru, Zhang Xiangrui Jiangxi. Evaluation and countermeasures of sustainable agricultural development in Jiangxi Province. *Social Sciences*. 2011(09). P. 169-175.

UDC 338.24

LI MENG DAN, Master Degree Student

Scientific supervisor –**LUKASH S.M.**, PhD in Economics

Sumy National Agrarian University

STUDY ON THE DEVELOPMENT OF LEISURE AGRICULTURE AND RURAL TOURISM IN HENAN PROVINCE BASED ON SWOT ANALYSIS

Sustainable development is a key factor of economic development of any country, including China. It has been approved that Henan province is a traditional agricultural province in China and supporting of agrarian tourism will help to enhance and optimize agriculture development, balance urban and rural economic development and activization of tourism activity in Henan province and China in a whole. It has been substantiated to use SWOT-analysis to reveal weak and strong positions of agricultural tourism in Henan province.

Key words: agricultural tourism, development, agriculture, strengths, opportunities, weaknesses, optimization, threatens.

Henan province is a traditional agricultural province with emerging tourists' activities, developing leisure agriculture and rural tourism. Despite, it needs to achieve the objective requirement of social and economic development of Henan province, to change the way of promote the development of Henan province agriculture, adjust and optimize rural and agricultural industrial structure, in order to build a new socialist countryside, the balance urban and rural economic development and promote the development of tourism industry is of great significance.

Henan province, located in the east of central China and the middle and lower reaches of the Yellow River, connects the south to the north and the east to the west. It is an important high of inland transportation in China. Historically, Henan province has always been the only place where the Chinese people interact with each other, and also an important place for the interaction and activities of various ethnic groups. This is a kind of convenient transportation, in the geographical position of close Henan and all over the connection.

As a big province of agriculture, animal husbandry and forestry, Henan province has great advantages in developing leisure agriculture and rural tourism. According to statistics, at present, Henan has 10 national leisure agriculture and rural tourism demonstration sites and 29 national agricultural tourism demonstration sites, which provide a great resource guarantee for the development of leisure agriculture and rural tourism in Henan province.

Service quality is an important content of tourism products. However, the areas where leisure agriculture and rural tourism resources are located are mostly economically and educative underdeveloped regions. The comprehensive quality of managers and service personnel in leisure agriculture and rural tourism is relatively

low and the reception level is not high. In addition, the poor accessibility of these places and the backward infrastructure such as roads and tourist stations have reduced the attraction of leisure agriculture and rural tourism to tourists. Many leisure agriculture and rural tourism scenic spots in Henan province mainly focus on simple agricultural sightseeing and picking of agricultural products, which are not conducive to the long-term development of leisure agriculture and rural tourism.

The government support policies are not comprehensive, and the communication between agriculture, tourism and other departments is not smooth. At present, the development of leisure agriculture and rural tourism in Henan province is more in a spontaneous state, and the government's guidance and relevant supporting policies are not comprehensive, resulting in the blind development of leisure agriculture and rural tourism projects. In addition, due to the late development of leisure agriculture and rural tourism in Henan province, relevant laws, regulations and policies have not been issued in time, which is also the main reason for the lack of planning, blind start and disorderly competition between leisure agriculture and rural tourism development.

The construction of the central plains economic zone provides good opportunities for the development of leisure agriculture and rural tourism. On November 17, 2012, the state council formally approved the central plains economic zone planning, which is another major measure to promote the construction of the central plains economic zone after the state issued guidance. At present, the construction of the central plains economic zone provides a good opportunity for the development of leisure agriculture and rural tourism in Henan province.

Leisure time increases, the desire to return to rural areas enhanced. Since 1999, China has substantially increased the rest time for preparing for major festivals. With the addition of weekends, the number of days citizens can take vacation has reached 114, accounting for 31.2% of the total number of days. Therefore, people have more leisure time to go out for leisure tourism, which adds opportunities for the development of leisure agriculture and rural tourism in Henan. At the same time, many large and medium-sized cities have heavy traffic, fast pace of life, serious air pollution and great psychological pressure, which directly lead to people's desire to relax in the new environment that is completely different from the living environment. This also provides a good opportunity for the development of leisure agriculture and rural tourism in Henan province.

Henan province in central China, north Hubei, Shanxi, Hubei province in the south, the east Anhui, Shandong, Shaanxi in the west, these provinces and cities around the development of leisure agriculture and rural tourism is also very rapidly, and has formed the brand, has high popularity in the whole country. The fierce competition from surrounding provinces is bound to be on the development of leisure agriculture and rural tourism in Henan province.

All in all, the development of local leisure agriculture and rural tourism resources in various cities of Henan province is mostly of one type each. The repeated construction of scenic spots in close proximity often occurs, and the allocation of resources cannot be effectively and rationally utilized. At the same time, local

protectionism is serious, and local governments compete for resources and customers for their own interests, leading to vicious competition.

REFERENCES

1. Halla, F. A SWOT-analysis of strategic urban development planning: The case of Dares Salaam city in Tanzania. *Habitat International*. 2007, 31 (1). P. 130-142.
2. Reihaniana, A., Mahmooda, N.Z.B., Kahromb, E., & Hinc T.W. Sustainable tourism development strategy by SWOT-analysis: Boujagh National Park, Iran. *Tourism Management Perspectives*. 2012. Vol. 4. P. 223-228.
3. Sanagustín Fons, M.V., Moseñe Fierro, J.A., & Gómez y Patiño, M. Rural tourism: A sustainable alternative. *Applied Energy*. 2011. Vol. 88(2). P. 551-557.
4. Zhang, X.M. Research on the development strategies of rural tourism in Suzhou based on SWOT-analysis. *Energy Proceed*. 2012. Vol. 16, part B. P. 1295-1299.

UDC 330.341

WANG YU, Master Degree Student

Scientific Supervisor –MELNYK M. I., Ph.D. in Economics

Sumy National Agrarian University

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND INNOVATION OF COFFEE INDUSTRY IN YUNNAN, CHINA

It was determined that coffee production takes leading fracture among cacao and tea that are famous as three main beverages in the world. Coffee production in China is concentrated in Yunnan and Hainan Provinces. It has been substantiated that development of coffee production has to follow the direction of sustainable development combining production, investigations and innovations. It has been proved the necessity of technical collaboration, selection of coffee plant variety in order to maintain a demand at world market.

Key words: sustainability, innovations, coffee production, coffee culture, coffee industry.

To start with, the development of coffee industry needs to adhere to the sustainable development path of combining yield, learning and research. Carry out technical cooperation, sign technical agreements, introduce high-tech talents, and undertake the breeding of fine coffee varieties and the promotion of high-yielding cultivation technology.

Coffee is a high economic value of the beverage crop, with cocoa, tea that are known as the world's three major beverages. Coffee is rich in protein, fat, sucrose, starch, glucose, caffeine and other substances. There are many kinds of coffee, widely cultivated are small seeds, medium seeds, large seeds. Among which the small seeds, called "fragrant coffee", produce the most, accounting for more than 80 percent of the total coffee production.

While establishing a sound quality standard system according to the relevant coffee planting and processing standards it's necessary to pay attention to the standardization and construction of coffee production, strictly organize, and strive to improve the quality of coffee products.

Moreover, when developing the coffee industry, we should stick to the resource-saving path. That is to cultivate and select high yield, high quality, low consumption, strong resistance to the fine varieties, enhance the ability to adapt to the adverse environment, so as to improve the agricultural labor and economic benefits. Through improving product quality to shape the brand, and expand the market, but it should be matched with the corresponding brand protection measures.

They say, coffee is to the French what tea is to the Chinese. France's coffee culture, like sweet floating mist from the coffee cup, smell it, still within reach, it added boundless charm. France coffee industry also provides the beneficial reference and the charm of culture to promote the development of Yunnan coffee industry.

The influence of French coffee brand represents a way of life, which is the basis for Yunnan to develop its coffee industry. At present, with the progress of economic globalization, science and technology, and the promotion of China's "One Belt And One Road" initiative, the exchanges between China and the west are increasingly frequent, and coffee products are more diversified. Only well-known brands can have brand influence. Therefore, Yunnan coffee industry needs to establish its own brand as soon as possible, shape its unique market influence, and gradually realize the transformation from a province with large raw materials of coffee to coffee processing, coffee trade, coffee tourism and coffee culture.

So, by and large, the promotion of cultural charm is the eternal driving force for the leapfrog development of Yunnan coffee industry. Yunnan coffee industry should learn from French coffee culture. They should use the culture and history to promote and guide the development of the coffee industry as to promote the leapfrog development of Yunnan coffee industry.

REFERENCES

1. Xing K, Nan Z. Research on the Business Model of Equipment Manufacturing Industry of Yunnan Province in Open Innovation Environment *International Conference on Information Management*. 2011. Vol. 4. P. 125-135.
2. Yang W C, Wang R J, Ru S, et al. Study on System of Research Team Collaborative Eco-efficiency in Yunnan Biological Industry. *IEEE the International Conference on Industrial Engineering & Engineering Management*. 2010. P. 225-234.
3. Zhou Z H, Hou K P. Status, problems and countermeasures of energy development in Yunnan province. *International Conference on Electric Information & Control Engineering*. 2011. Vol. 1. P. 34-37.
4. Walyaro, D.J., and H.A.M. van der Vossen. Early determination of yield potential in arabica coffee by applying index selection. 2009. *Euphytica* 28. P. 465-472.
5. International Coffee Organization. Web-page. URL: <http://www.ico.org/documents/cy2014-15/icc-115-7e-study-china.pdf> (retrieved 17.04.2019).

UDC 339.137

YUAN YUAN, Master Degree Student

Scientific Supervisor –**BATSENKO L.M.**, Phd in Economics

Sumy National Agrarian University

RESEARCH ON CORE COMPETITIVENESS OF AGRIBUSINESS

Nowadays with the constant development of industrialization increasing the competitiveness of agribusiness has become one of the most important issues. It has been substantiated that this measure should be done in order to use market conditions and increase farmers' revenues. Factors influencing the competitiveness of agricultural enterprises activity have been analyzed. Unique characteristics of agrarian industrialization and urgent problems in agribusiness to be solved have been revealed. It has been generalized to follow special measures in order to avoid the market advantages loss.

Key words: development, agriculture, competitiveness, agribusiness.

Today, with the continuous development of agricultural industrialization, it is particularly important to improve the core competitiveness of agribusiness so as to seize the market opportunity and increase farmers' income. The core of agribusiness is competitiveness, and competitiveness is gradually accumulated in long-term practice. On the one hand, it has strong stability and becomes the source of supporting the long-term development of enterprises. On the other hand, the cultivation of competitiveness is dynamic and requires constant innovation and development to realize the improvement of competitiveness. Therefore, the cultivation and promotion of enterprise competitiveness is an important part of the development and management of agribusiness [1]. By analyzing the factors affecting the core competitiveness of enterprises and combining the unique characteristics of agricultural industrialization, the problems existing in agribusiness can be found out, so as to improve and maintain their core competitiveness and prevent the loss of core advantages.

At present, the primary problem of agribusiness is the transfer of surplus agricultural labor. Agribusiness and transfer of agricultural surplus labor force is an interactive process and a process of mutual restriction. To some extent, the development speed of agribusiness is subject to the transfer speed of agricultural surplus labor force [2]. In recent years, due to the continued deepening of the economic system reform and industrial restructuring, there are a large number of unemployed and underemployed people in cities. These people have conflicts with farmers in cities in terms of employment, and farmers have fewer and fewer employment opportunities in cities.

The second problem is the source of senior management personnel in agribusiness. Human capital is one of the most important factors for the development of modern economy. Similarly, the success of modern agriculture, rural reform and the development of rural economy are also inseparable from this most critical factor. Agribusiness is a new system innovation process of rural economic organization. In this process, it is of decisive significance to cultivate and bring up a group of new managers of agricultural enterprises with innovative spirit, market consciousness and strategic vision. At present, most of the senior managers in agricultural enterprises, including entrepreneurs, are not highly educated and qualified. It is difficult for such enterprises to obtain and retain highly educated and high-quality talents. The reason

lies in the poor social conditions in rural areas and the low income of farmers. Graduates from agricultural colleges and universities are far away from the countryside and agriculture.

For these problems, agricultural enterprises can take the following countermeasures. Firstly, stimulate agriculture surplus labor force transfers to nonagricultural industry. The transfer of agricultural surplus labor force should take promoting the development of small and medium-sized enterprises and small towns as the leading ideology, and transfer agricultural surplus labor force through various forms, such as developing township enterprises, migrant workers returning to the countryside to start businesses, and farmers entering cities for employment [3].

Secondly, cultivate the management personal of agricultural enterprise. Various talents can be attracted to join agricultural enterprises by establishing incentive mechanisms including material rewards and spiritual rewards.

We are inclined to the position, the above mentioned measures can also effectively reduce the information asymmetry between enterprises and senior management personnel by constructing the information transmission mechanism for senior management personnel in agricultural enterprises, which can not only fully demonstrate the ability of senior management personnel, but also reduce the search cost of enterprises.

REFERENCES

1. Nancy Hairston, Kit Brooks, Fredrick Muyia Nafukho. Human capital theory: implications for human resource development. 2010. P. 545-551. URL: <https://doi.org/10.1080/1367886042000299843>
2. Fred Luthans, Carolyn M. Youssef. Human, Social, and Now Positive Psychological Capital Management: Investing in People for Competitive Advantage. *Management Department Faculty Publications*. 2004. URL: <http://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1163&context=managementfacpub>
3. Human, Social, and Now Positive Psychological Capital Management: Investing in People for Competitive Advantage. *Organizational Dynamics*. 2004. Vol. 33, No. 2. P. 143–160. URL: <https://doi.org/10.1016/j.orgdyn.2004.01.003>

UDC 352.354

ZHAO HAIPENG, Master Degree Student

Scientific Supervisor – **BLIUMSKA-DANKO K.V.**, PhD in Economics

Sumy National Agrarian University

STUDYING THE APPLICATION OF PUBLIC RELATIONS IN THE COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL DEVELOPMENT

It was generalized that public relations relate to public measures that allow improving relations of organization with public, to enhance the level of knowledge of essence and support of organization. Public relations lead to achieve positive organizational that correlates with directions of sales. Measures of choice of long-term strategy development directions have been substantiated.

Ключові слова: public relations, strategy of development, image of organization, management.

Public relations refers to a series of public activities in order to improve the relationship with the public, promote public awareness, understanding and support of the organization, and achieve a good organizational image and promote the purpose of sales. It is intended that social organizations, collectives or individuals must establish good relationships with the various internal and external public communities around them. It is a situation in which any business or individual is in a state of public relations as part of the long-term development strategy.

The function of public relations refers to this management function assessing the attitudes of the public, identifying the policies and procedures of individuals or organizations that are consistent with the public interest, and formulating and implementing various action plans. Improve the visibility and reputation of the subject, improve the image, and strive for the understanding and acceptance of the relevant public.

From the perspective of public relations, in the management of agriculture that the government often plays the role of the main body of public relations. Local government, leader enterprises and other social organizations are objects relative to the state, while the farmers are their subject.

As an advocate and promoter of agricultural industrialization, modernization, development and management, the public sector can guarantee the interests through the adjustment of policies such as price, taxation, capital investment, risk protection system and legal system, accelerate agricultural development, and implement management over agriculture. In our opinion, maintaining market stability and protect the competitiveness of enterprises can be realized via public relations use. Moreover, maintaining the long-term interests and social benefits of the country and provide effective management strategies for agricultural development within the public relations will lead to enormous result in a whole [1].

Because of government direction, enterprise behavior and market activity are all subject to different conditions, the released functions will have different orientations to industrial structure or industrial organization, and thus industrial policies will have different actual effects. In the free economic development model, as far as the relationship between the three is concerned, enterprises are the co-bearing image of the two functions of government action and market activity, and they are the subject of "affected" activities, so they can be excluded from the issues we are discussing.

The relationship between government action and the market is in a state of uncertainty. This is because whether as a means to remedy or correct the "market failure" or to achieve the economic catch-up strategy, the target orientation of industrial policy is difficult to be consistent with the direction of market activities. Therefore, the judgment that the effect of "industrial policy depends on the government's behavior and market activity orientation is not accurate strictly speaking.

The judgment with more practical significance should be: (1) when the functional orientation of resource allocation and benefit redistribution contained in an industrial policy formulated by the central government is basically consistent with the economic development goal of local government, its actual effect can be maximized. But this

practical effect may come at the cost of inhibiting or even interfering with the functioning of the market mechanism; (2) when the role of an industrial policy formulated by the central government is inconsistent with the economic development goals of local governments, the implementation effect of the industrial policy may be minimal or even ineffective. And the relationship between it and market function is uncertain, or it will destroy the function of market mechanism, or it will maintain the function of market [2].

Public policy is made by the government in order to achieve certain economic and social goals under the condition of market economy remedy market mechanism defect with specific function. Briefly, public policy is the industrial development policy formulated by the government. Therefore, the government under public relations does not control enterprises in the free trade economic system, nor does it let it go unchecked. Only when it needs to, it will step forward to maintain market order, guarantee fair competition and provide a good economic environment for the market.

REFERENCES

1. Carl H. Botan, Maureen Taylor. Public Relations: State of the Field. *Journal of Communication*. 2004. Vol. 54, Issue 4. P. 645-661.
2. John A. Ledingham. Explicating Relationship Management as a General Theory of Public Relations. *Journal of Public Relations Research*. 2003. Vol. 15, Issue 2. P. 181-198.
3. Chun-ju Flora Hung. Exploring Types of Organization–Public Relationships and Their Implications for Relationship Management in Public Relations. *Journal of Public Relations Research*. 2005. Vol. 17, Issue 4. P. 393-426.
4. John A. Ledingham. Types of Organization–Public Relationships. *Journal of Public Relations Research*. 2003. Vol. 15, Issue 2. P. 292-299.

UDC 334.7: 151.61

ZHAO PANPAN, Master Degree Student

Scientific Supervisor –**MAKARENKO N.O.**, PhD in Economics

Sumy National Agrarian University

THE INTEGRATION MODEL OF CHINESE AGRO-FOOD CHAINS IN INTERNATIONAL TRADE

Mechanization in agriculture was determined as important direction of national economic development in China. Chinese agricultural mechanization level was analyzed. It was substantiated that in order to achieve sustainable development in agriculture it is necessary to follow measures concerning increasing the providing of agricultural enterprises by techniques.

Key words: agriculture, mechanization, technology, sustainable development.

It's well known that China's agricultural mechanization technology is far behind that of European and American countries. This paper mainly analyzes the importance of improving the level of agricultural mechanization, and combined with the development of China's agricultural mechanization level of specific solutions [1].

At present, enhancing the level of agricultural mechanization has become an inevitable requirement for the sustainable development of agriculture. China will put on the agenda the innovation of agricultural mechanization and develop it, so as to help the agricultural industry to complete the upgrading of industrial structure and the transformation of modern agriculture, and form the road of reform and development of modern agriculture with Chinese characteristics.

Nowadays China's agricultural development is slow due to the lack of a large number of professional talents, which seriously limits the development speed of its agricultural industry. Secondly, the agricultural mechanization subsidy fund distribution is not balanced, the agricultural institution fund distribution is not reasonable, has seriously affected the agricultural mechanization level enhancement. Finally, the management system is not sound.

At present, most of China's agricultural management mode still adopts the traditional mode. Even though agricultural scientific research departments have developed new and high technologies, they cannot get timely publicity. It is difficult to popularize new and high technologies in the vast rural areas, and it is difficult to improve the level of mechanization, leading to the difficulty of agricultural mechanization construction [2].

In view of the current situation of agricultural mechanization in China, the following Suggestions are put forward. First, there must be a clear goal. Therefore, at this stage, we should pay attention to the development trend of China's agriculture, determine its goal, make full use of advanced technology, promote the optimization and upgrading of agricultural industry, and make China's agriculture gradually achieve the set goal. Increase investment next, do not have financial support, agricultural mechanization construction cannot develop effectively.

Professional training is also needed. While improving the level of agricultural mechanization, we should also pay attention to the cultivation of professional talents and provide more professional and technical guidance for farmers, so as to promote the sustainable development of agriculture. In the process of mechanization, we should constantly improve the level of popularization of mechanization, increase the scale of mechanization, and help farmers master the basic knowledge of agricultural equipment. Local government departments should gradually increase subsidies for the purchase of agricultural machinery to ensure that the needs of farmers in purchasing agricultural machinery are met, so as to improve their level of agricultural mechanization [3].

To sum up, the only way to develop agriculture is to improve the level of agricultural mechanization. In the process of construction, it is necessary to increase the proportion of capital input, plan the construction goals and priorities, strengthen the training of professional talents, accelerate the transformation of China's modern agriculture, and promote the sustainable development of China's agriculture.

REFERENCES

1. Guo Shuyu. Current situation and analysis of Chinese agricultural mechanization development. 2011. URL:: http://www.docin.com/touch_new/preview

2. Yu Jinze. Present situation, problems and solutions of agricultural mechanization development in Guangdong province. 2013. URL: http://www.docin.com/touch_new/preview_new.do?id=930777305

3. Zhao Wenqi. Agricultural mechanization development status, problems and countermeasures. 2012. URL: <http://wap.cnki.net/touch/web/Journal/Article>

UDC 338.48:631

CUI LANBING, Master Degree Student

Scientific Supervisor: **LOZYNSKA I.V.**, Dr. of Economic Sciences

Sumy National Agrarian University

RURAL TOURISM AS A FORM OF ENTREPRENEURSHIP IN THE RURAL AREA OF THE REGION

Tourism has been determined as activity that can have a significant impact on economic, social, functional and physiognomic structure of rural areas. It was established that rural areas have a special position as areas of excellence, as well as ecological oases which are the foundations of traditional culture and ethno-cultural heritage. It has been substantiated that tourism in rural areas is now a reality, needs and desires of tourists, but also the holder of an instrument of rural development. Rural tourism has to combine different forms of tourism and therefore to represent an opportunity for the involvement of different segments of the local community to participate in the implementation of tourism development.

Keywords: rural tourism, development, entrepreneurship, efficiency.

In recent years, rural tourism has developed rapidly and become the highlight of tourism. Rural tourism has promoted the economic development of tourism destinations and promoted the rapid poverty alleviation and enrichment of rural tourism destinations. The development of rural tourism is also a feasible and effective approach to the construction of new rural areas. Henan province is a big agricultural province, abundant in land and resources, rich in tourism resources, the development of rural tourism conditions. Thanks to the rich tourism resources, rural tourism in Henan province has been booming in many areas.

Rural tourism is a form of rural tourism with the purpose of tourism vacation, the space of the village field, and the characteristics of traveling, living and wild behavior. With the rapid development of rural tourism, the scale of industry and the diversification of products are gradually presented. Some foreign Tourism related to rural Tourism mainly includes Agrotourism, Farm Tourism, Green Tourism, Village Tourism and Peripheral Area Tourism. Based on the current situation of rural tourism in China and the research results of other scholars, the basic types of rural tourism can be summarized into the following categories: (1) sightseeing rural tourism with the theme of green landscape and rural scenery; (2) farm or farm tourism mainly, including leisure farm, sightseeing orchard, tea garden, garden, leisure fishing ground, agricultural education park, agricultural science demonstration park, embodies the theme of leisure, entertainment and increase knowledge of rural tourism; (3) rural folk

customs, rural folk customs and traditional culture as the theme of folk culture, national culture and rural culture as the theme of rural tourism ; (4) to the health and fitness and recreation as the theme of recreational rural tourism.

With the rapid development of rural tourism, around the rural tourism in recent years, put forward a lot of the original innovation concept and new theory, such as: swimming, wild line, in the swim, poetic habitation, second homes, lightweight construction, such as scene era, a new concept and new theory is put forward to make rural tourism enrichment contents, diversified forms, so the rural complex was born. From the perspective of development goals, the rural complex is an important direction for the upgrading of rural tourism. They are all based on the rural ecological environment, industrial base, landscape resources, etc., mainly for urban residents, promote the development model of rural construction.

Rural complex is a rural comprehensive development model integrating modern agriculture, leisure tourism and rural community. It aims to boost agricultural development through tourism and promote the integration of the three industries. From the concept of rural complex, it is cross-industry, multi-functional comprehensive planning; In terms of specific projects, it is the comprehensive operation of multi-functional and multi-format business structure building. Cross industry, multifunction, that surpasses original monoliner thinking for certain. For example, what used to be farmland now needs tourism? It used to be a house, but now it can open an inn at the same time. This shows that the complex is the breakthrough of the original habitual use, then in thinking to break the habitual thinking. This breakthrough is in line with cultural development, technological progress, market evolution and institutional innovation.

The rural complex is based on a business model methodology. Its starting point is to advocate a kind of "development" mode that allows enterprises to participate in the top-level design with business model, combines urban elements with rural areas, and is jointly built by multiple parties, so as to innovate urban and rural development, form industrial transformation, bring about social development, and reshape the beautiful countryside and small town of China's rural areas! The economic and technical principle of the rural complex is to carry out large-scale overall and comprehensive planning, development and operation in the rural society by means of cooperation between enterprises and local governments. Firstly, enterprise economic behavior should respond agriculture requirements. Enterprises undertaking agriculture can avoid the short-term oriented behavior of weak and weak farmers, and can make medium and long term industrial planning to improve the agricultural industry by developing agricultural industrial parks, especially developing modern agriculture and forming the basic industry of local society.

By and large, Wuxi rural complex is a modern agriculture, leisure tourism, rural community, through the corporate, standardized, scientific and technological operation, so that the formation of the industrial park can serve as the basic industry of the local society. On the basis of traditional rural leisure tourism and agricultural experience tourism, not only the development of leisure and entertainment of new

tourism, but also to extend the industrial chain of agricultural products, a greater extent to improve the income of farmers.

REFERENCES

1. Hall, D., Kirkpatrick, I., Morag, M. Rural Tourism and Sustainable Business. *Channel View Publications*. 2005. Vol. 2, P. 145-148.
2. Middleton, V. T. C. Marketing in Travel and Tourism, Butterworth-Heinemann, Oxford. 2002. 229 P.
3. Štetić, S., Šimičević, D. Značaj posebnih oblika turizma u ruralnom razvoju. *VI međunarodni naučni skup Turizam i ruralni razvoj-savremene tendencije, problemi i mogućnosti razvoja, Trebinje*. 2011. P. 214.
4. Jarkko Saarinen. Contradictions of Rural Tourism Initiatives in Rural Development Contexts: Finnish Rural Tourism Strategy Case Study. *Current Issues in Tourism*. 2007. Vol. 10, Issue 1. P. 96-105.

UDC 338.2

DONG YUE, Master Degree Student

Scientific Supervisor –**BRYCHKO A. M.**, PhD in Economics

Sumy National Agrarian University

THE ECONOMIC BASIS OF IMPROVING THE COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES WITH AGRICULTURAL INFORMATIZATION

Effective management was determined as a one of the main methods of increasing the level of competitiveness. Agricultural enterprises are being developed with tempos of time changes and agricultural information was established as one of the advanced factors. Agrarian informatization corresponds with the use of advanced informative technologies in the sphere of agriculture. It needs to be in specific branches such as agricultural production, exchange, market relations, consumption, distribution and economic development of rural territories. It was justified that due to agricultural informatization use would allow to incline the efficiency and the level of agricultural production and competitiveness of agrarian enterprises as well.

Keywords: agricultural enterprise; agricultural informatization; competitiveness.

Agricultural informatization refers to making full use of information technology, exploiting and utilizing information resources, cultivating and developing new productive forces represented by intelligent tools, speeding up the transformation of traditional agriculture and promoting the sustainable development of agriculture.^[1] An obvious feature of informatization is intelligence.^[2] At present, the main application fields of agribusiness informatization are:

- 1) agricultural price early warning system;
- 2) precision agriculture;
- 3) agricultural e-commerce system.

Enhancing the Competitiveness of Agricultural Enterprises with Agricultural Informatization carried through:

1. To improve the production efficiency of Agricultural Enterprises.

The improvement of production efficiency of agribusiness is to reduce the cost and increase the output. More scientific and technological means are needed to increase production, but if we use e-commerce to order agricultural products, we can reduce transaction cost and improve production efficiency.

2. Agricultural Informatization is the Lubricant of Agricultural Enterprise Market economy.

Marketization requires agricultural enterprises to understand and guide the process of production and reproduction of agricultural products in accordance with the laws of the market economy, and to use the market mechanism to realize the effective connection between pre-natal, mid-and post-natal production of agricultural products.^[3] So that agricultural enterprises can enter the market smoothly, so that the supply and demand of agricultural products in the market to achieve a new balance.

3. Make Agricultural Enterprises better adapt to the requirements of Agricultural Modernization.

Agricultural modernization requires the use of high-tech modern agricultural technology and equipment to arm all aspects of agricultural production. Agricultural informatization is an inevitable way to ensure the rapid armed of agricultural science and technology to various fields of agriculture. Agricultural informatization will make agricultural industry operators get new knowledge more quickly and promote the popularization and popularization of agricultural practical science and technology, which provides a good opportunity for transformation.

We distinguish the following Problems facing Agricultural Informatization. The challenges faced by agricultural enterprises in the process of informatization are mainly reflected in the following aspects:

1. The management system is not perfect

For a long time, it is difficult to form the mechanism of specialization, division of labor and cooperation between enterprises with limited resource input. Moreover, because most of them are traditional industrial enterprises, the number of new agricultural enterprises which are in line with the modern enterprise system is very few, which restricts the process of information system construction.

2. Weak sense of innovation and ability to innovate

Most of the agricultural enterprises belong to labor-intensive enterprises, the lack of technical innovation talents and the low R & D ability of enterprise products lead to the low demand for informatization, which affects the enthusiasm of enterprises to set up information system.^[4]

3. Lack of high-quality team of entrepreneurs and talents

Many agricultural entrepreneurs are born in farmers, although they have rich practical experience, but their own cultural quality is not high, lacking the vision of strategists. Facing the new situation of agricultural informatization, it is difficult to change the traditional idea.

In our opinion, the following Measures of Agricultural Informatization should be done:

1. Highlight government support and guidance

We should adhere to the principle and actively provide technical support and information service for enterprise's scientific research, product development and production management. At the same time, strengthen the market information service to guide the enterprise's market development and expansion.

2. Perfect Management Mechanism of Agricultural Informatization

Support and help leading enterprises to build a good production base of agricultural products, using the means of distribution of interests such as entrustment production, establish and improve the management mechanism of agricultural enterprises, promote the process of agricultural informatization.

3. Optimize and integrate information resources

We should strengthen the development of agricultural management information, agricultural experts, agricultural decision support and expert diagnosis systems, and build interactive channels for the collection, processing, storage, transmission and guidance, service and decision-making of agricultural information. In this way, the hardware and software channels of information transmission are established.

Agricultural informatization can reduce the consumption of agricultural production, reduce the production cost of agricultural enterprises, and improve the competitiveness of enterprises at the same time. At present, the implementation of agricultural informatization is difficult, and many problems need to be solved urgently. But there is no doubt that the benefits of agricultural informatization are indeed great disadvantages. Enterprise managers should also attach importance to agricultural informatization, so as to enhance the competitiveness of enterprises.

REFERENCES

1. Wei Degong, Xu Suqiong. The Development characteristics of Agricultural Informatization. *Guangxi Agricultural Bioscience*. 2006. Vol. 4. P. 353-357.
2. Lu Xiaoyan. The basic connotation of Agricultural Informatization and Agricultural Modernization. *Journal of Social Sciences of Shanxi Colleges and Universities*. 2004. Vol. 4. P. 51-54.
3. Yan Jun. Thoughts on Agricultural Informatization and Agricultural industrialization in China. *South Rural*. 2002. Vol. 3. P. 26-28.
4. Cui Shu-hsien, Chen Yucheng. Analysis on the ways of Agricultural Information Technology supporting the Construction of New Countryside. *Agricultural Network Information*. 2007. Vol. 9. P. 11-14.

UDC 332.41

HAN SHENGRUN, Master Degree Student

Scientific Supervisor – **ILCHENKO V.O.**, PhD in Agriculture Sciences

Sumy National Agrarian University

TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT OF OAT PRODUCTION IN CHINA AND ABROAD

Level of development of oat production in main countries in world has been analyzed within last years. State of selection achievements, processing and utilization of oats products has been learned. Influence of scientific and technical progress in the sphere of wheat production was generalized. Changes between oat production in China and countries-producers of oat' products have been determined. It has been substantiated perspectives of oat production development in China.

Keywords: oat; technological development; agrarian development.

In 2008, although the world oat production and planting area showed a slight decline in the overall trend, but demand and prices for oats are on the rise. The USDA Dietary Outlook report, published in July 2008, the USDA supply and demand report, published in September 2008, and the latest data from the International Grain Association, show that 2008 / 09 Global Grain production data downgraded 4.2 million t. 2008 / 09 European oat supply is estimated to be 28.2 million t. Among them, oat futures 2.9 million t. Food processing 3.2 million tons, industrial processing two hundred thousand t other uses (including seeds) 4.1 million tons, feed 17.8 million tons, annual per capita consumption of 1.5 kg. Finland is the major European oat producer, mainly exported to the United States, Germany, Norway, Denmark, the Netherlands, the United Kingdom and Switzerland. Finland's annual per capita consumption of oats is 3.5 kg. The production of oats in Australia is relatively stable. Mainly to China, Japan exports. Although the overall output of oats has declined, demand and price trends are on the rise. Because oatmeal is the raw material of beer and wine, breakfast cereal and so on, oats' price increases have also reached new highs, so oats are still very competitive in the market.

The trends of consumption and processing were comprehensively studied, and the following aspects should be strengthened in the future: (1) study on health function characteristics of oats; (2) active planting and trading of oat organic products; (3) Research on non-food uses of oats, including cosmetics, pharmaceuticals, paper making, textiles, plastics, starch, additives, etc.; 4 actively promote the development of oat as the staple food, such as oat bread, oat noodle and so on; (5) strengthen the breeding of new oat varieties. Adapt to the challenge of global warming and drought climate; 6 establish international oat technology and enterprise development program. It is believed that the implementation of these measures will play a strong role in promoting the growth of global oat trade.

First, in 2008, China's main oat production, trade and processing areas, Hebei, Inner Mongolia, Shanxi and other provinces, autonomous regions, and other provinces and autonomous regions, Rain Water was more abundant during sowing and production. The production situation is better than 2007. The products are mainly oat fiber, oat soybean milk, oat wine, oat beverage, oat health products and so on. In addition. Other Chinese companies have further processed oats, including oat 13-glucan, oat dietary fiber, oat flavor, oat detergent and so on. Generally speaking. The development of oat products in China is more traditional, the types of products are relatively single, the processing technology needs to be further improved, the oats in China are not self-sufficient, and they need to be imported from abroad.

With the increase in global demand for oats, basic research has also set off a wave of oat research. 2007 Swiss Health Bureau, Ministry of Health Malaysia, France 2008, Australia has declared that eating oat bran helps control cholesterol levels, and oat soluble cellulose reduces the body's secondary absorption of cholesterol. In basic research, the world has increased naked oat, skinned oat disease-resistant, insect-resistant, high B. glucan new varieties breeding, combined with balanced fertilization, the production of organic oat food. September, 2008, Dr. Elina, an international expert in double haploid pollen culture of oat, was invited by Baicheng Academy of Agricultural Sciences of Jilin Province to conduct a study on pollen culture techniques of oat dihaploid in China. In Europe, the United States has also carried out a study on the enrichment of mineral elements in oat skin. Canadian and Finnish experts have begun cloning studies of important functional genes in oat.

Applied technology to study Jilin, Inner Mongolia, Beijing, Hebei, Shanxi, Shaanxi, Gansu, Qinghai, Tibet and Xinjiang provinces and autonomous regions, The relevant units of municipalities directly under the Central Government participate in the construction of the national oat industry technology system, the major "948" oat projects of the Ministry of Agriculture and the scientific research oat projects of the national public welfare industry are progressing smoothly. Trial studies and demonstration of biannual oat technology have been conducted in the region, highly praised by experts from Norway, Sweden, Finland, Russia and Canada. At present, the Baicheng Academy of Agricultural Sciences of Jilin Province is working with the Canadian Ministry of Agriculture, the Finnish Institute of Agricultural products processing, the Norwegian Graninor Oat breeding Institute, Sweden Siwei Oat breeding Institute, Jilin University, Northwest University of Agriculture and Forestry, Agricultural University of China and other relevant departments to study the genetic mechanism of oat light-insensitive genes. The research and localization of photosensitive insensitive genes have important academic value and extensive application and development prospects. Northwestern University of Agriculture and Forestry has set up Oat Innovation Center, which provides technical support for oat industry from oat breeding, cultivation, oat alkalinity, animal feeding, oat food nutrition and processing.

In addition to the breeding of high-quality oat varieties and the study of initial processing, various research institutes in China have also made new breakthroughs and advances in the further processing of oats and other aspects. The participation of oat project in scientific research institutes has led the development of oat processing industry in China, and the combination of university, industry and research has transformed more research results into production. Such as Jilin Province Baicheng Academy of Agricultural Sciences and Hong Kong, China Jinfu Enterprise Group, Baicheng Taoerhe Wine Co., Ltd. cooperation; Qinghai Academy of Animal Husbandry and Veterinary Sciences and Qinghai Animal Husbandry Science and Technology Development Company, Maoqing Grass Research and Development Branch, Qinghai Grass Engineering and Technology Research Center, Qinghai grassland General Station Green Sea Grass Industry Development Center; Cooperation between Inner Mongolia Agricultural University and Saibao Group, Academy of Agricultural and Pastoral Sciences of Inner Mongolia Autonomous region;

With the implementation of the national oat industry technology system construction project, the "948" oat project of the Ministry of Agriculture, and the national public welfare industry scientific research oat project, etc., will be introduced, cultivated, produced and promoted for China's oat industry. Processing and oat industry development provides solid financial support, talent support, team building and material support. At the eighth International Oat Conference held in the United States in June 2008, oat breeding and cultivation in China, Processing research and industrial development have been praised by foreign experts. Ren Changzhong, lead expert on oat programs, was elected as a member of the International Oats Committee. This is the only Chinese member of the International Oat Committee. The meeting decided to hold the Ninth International Oat Conference in 2012 in Beijing, China. In 2008, the Oat working Committee of the China Food Industry Association and the Oat Buckwheat Industry Association of the China crop Society were established.

The cooperation between scientific research institutes and enterprises not only accelerates the development of oat enterprises. It also led to the development of oat

research. With the implementation of the national oat production technology system construction project, and the national public welfare production scientific research oat project, etc., will be introduced, cultivated, produced and promoted for China's oat industry. Processing and oat industry development provides solid financial support, talent support, team building and material support.

REFERENCES

1. Liu Long-long, Cui Lin, Liu Gen-ke, Han Mei-shan. Current situation and technical development demand of oat industry in Shanxi. *Shanxi Agricultural Science*. 2010. Vol. 2. P. 45-54.
2. Qu Xiang-chun, He Zhong-guo, Hao Wen-yuan, Luan Tian-hao, Li Yu-fa. Oat production status and Development Countermeasures in China. *Miscellaneous Grain crops*. 2006. Vol. 26. P. 321-325.
3. Yang Xiao-Hong. Production status and existing problems of YANG Cai. Domestic naked. *Grain processing*. 2009. Vol. 34, Issue 5. P. 24-35.

UDK 338.432

ZHANG LEI, PhD Student

Scientific Supervisor – **MASLAK N.H.**, PhD in Economics

Sumy National Agrarian University

RISK CONTROL AT TRANSNATIONAL MERGERS AND ACQUISITIONS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

The purpose of the paper is to discuss the tendencies of transnational mergers and acquisitions (m&a) and determine the types of risks during the processes of m&a of agricultural enterprises in the globalization conditions. It has been established that understanding of the essence of risks types will allow setting up the method of their minimizing, whereas timely determined and chosen instruments of minimization will provide to gain the aim of transformation. A special attention was focused on financial risks management, which are the main in transnational mergers and acquisitions processes and have special characteristics for agricultural enterprises.

Keywords: agricultural enterprises, transnational mergers, transnational acquisitions, risks, globalization.

The global transformation of the world economy has a significant effect on the development of the agricultural sector of Ukraine in the 21st century. The perspectives and need for increased exports of agro-food products are caused by, firstly, the global demographics and food security challenges, and, secondly, the need for capitalisation of Ukrainian agricultural businesses. Over the recent years, foreign trade activities of the agricultural sector have shown surplus and increased rates of international trade, and later, provided that sound development strategy is implemented, export orientation can bring Ukraine a sustainable competitive position in international markets. Therefore, given the dynamics of the environment, there is a need for studying the newest factors, forms, conditions and parameters of export-led development of businesses to create the priority areas and mechanisms for efficient operation of the agricultural sector in the context of globalization.

The United Nations Conference On Trade And Development (UNCTAD) defines "transnational m&a" (mergers and acquisitions) as the merger of a company in one country with a company in the host country, the acquisition of more than 10% of the shares of a company in another country, which transfers the assets and operational control of the company in the host country to a foreign company [1]. "Host country" refers to the country where the acquired enterprise is located, while the country where the acquired enterprise is located is called "home country". The International Monetary Fund (IMF) defines "transnational merger and acquisition" as "acquisition of control rights of a foreign enterprise or company by acquiring or acquiring the equity of a foreign enterprise or company to a certain proportion, so as to obtain the lasting production and operation benefits of the enterprise" [2]. By summarizing the above two definitions, cross-border mergers and acquisitions can be understood as the purchase of all assets or shares capable of exercising operational control in a country by a company through certain means or means of payment. Cross-border m&a is an investment activity. Cross-border m&a redistributes enterprise resources, which will undoubtedly affect the original financial allocation of enterprises, thus making financial activities uncertain to some extent.

This research selects the acquisition of Smith & enterprises in the United States by ShuangHui group enterprise, a listed company of China's leading agricultural enterprise, combined with the special agricultural industry risk, financial risk and control issues of agricultural enterprises transnational mergers and acquisitions. The comprehensive analysis of payment financing, mergers and acquisitions process mode, the merger of the two companies after the integration and operation and other aspects of the financial risk.

The reason of financial risk in cross-border mergers and acquisitions of agricultural enterprises in the theoretical framework of their control are obtained. Second, case analysis. By collecting relevant data, consulting relevant facts and reports, analyzing the case in detail, evaluating ShuangHui group enterprise's financial risk control strategy on some key links in the process of merger and acquisition, and extending it to general cross-border merger and acquisition of agricultural enterprises, suggest different control measures to their different causes [2].

By the increasingly global economic development, the enterprise growing trend of transnational m&a, the global economic environment increasingly complex, the financial risk of the cross-border m&a also changes with the change of economic environment. Not only but also, the financial risk of the cross-border m&a between different industries also have bigger differences. Research on the agricultural enterprises transnational mergers and acquisitions of financial risk. Because of its natural, periodic production, market volatility, etc. It have greater business risks, the corresponding also face more financial risks. Research on the special risks of the industry and the relationship between enterprise financial risk and crossover research. Combined with the characteristics of agricultural enterprises, analyzes the financial risks existing in the process of cross-border mergers and acquisitions, which are specifically distributed in the financing, payment, integration, and operation after the mergers and acquisitions. It takes agricultural enterprises engaged in cross-border mergers and acquisitions as the research object and financial risks as the entry point, and selects recent cases of cross-border mergers and acquisitions for in-depth analysis. Based on the analysis, evaluation and discussion of the cases, it has a reference value for the risk management of the internationalization of agricultural enterprises, and it

has a strong reference significance for the risk management of global enterprises in the period of the surge of transnational mergers and acquisitions.

Summed up the merger and acquisition financial risk control experience, including institutional investors reduce financing risks, reduce financial risk in transaction time through the full payment, to the introduction of management personnel and other preparatory work to avoid the risk of integration, through the use of joint investment agency management and actively explore foreign markets to reduce operating risk.

Arrange the financing structure, the cost of capital is an important measure of capital structure reasonable, can through compare the cost of capital methods to determine a reasonable capital structure. The operating income of agricultural enterprises mainly comes from the processing and sales of agricultural products. Different agricultural products have different harvest seasons, and enterprises can calculate their cash adequacy period, according to the maturity period of their main agricultural products. This period is a better period for merger and acquisition payment, and they can bear most of the payment proportion. Buyout firms also want to know clearly about their own financial situation, after the merger and acquisition process, integrate two enterprise financial institutions, and form a system of financial institutions. Strengthen the management of working capital and avoid liquidity risk. Specification using financial instruments, dissolve the risk of investment gains.

REFERENCES

1. Division on globalization and development strategies: *The United Nations Conference On Trade And Development* : Web-page. URL: <https://unctad.org/en/pages/organization.aspx> (retrieved 22.04.2019)
2. The International Monetary Fund : Web-page. URL: <https://www.imf.org/en/search#q=cross-border%20m%20defines&sort=relevancy> (retrieved: 28.04.2019)

UDC 631.11

MEI ZHENG, LI JIAWEI , Master Degree Students

Scientific Supervisor –MELNYK A. M., Dr. of Agricultural Sciences

Sumy National Agrarian University

THE INTEGRATION MODEL OF CHINESE AGRO-FOOD CHAINS IN INTERNATIONAL TRADE

International trade of agricultural products plays a great role in agriculture modernization and maintaining the level of its competitiveness. Nowadays the model of agricultural development in China is not optimistic. It was proved that in order to increase competitiveness of agricultural production in China at International market it is necessary to enhance the integration of agrarian sphere and promote agro-food chains development.

Key words: International trade, agriculture, model, agro-food chains.

International trade in agro-food is an important measure to promote agricultural reform and realize the process of agricultural modernization. It should continuously

optimize and enhance the advantages and status of agro-food in international trade, and innovate the integration model of agro-food industrial chain.

With the gradual deepening of Chinese agricultural reform and the rapid development of international trade in agro-food, there are still many problems and constraints in terms of development process and development results. Although Chinese agro-food international trade market continues to expand, it is affected by factors such as price inversion and agro-food are exported. There have been no breakthroughs in scale and export quality, non-tariff trade barriers have not yet broken, and the trade deficit of agro-food is still expanding. These factors have seriously restricted the smooth implementation of Chinese agro-food chains and constrained the implementation of agricultural product globalization strategy [1].

From the operational mechanism, the agro-food chain involves a number of actors. In addition to traditional agricultural producers, agricultural product processors and agricultural product marketers, it also involves governments, industry associations, and foreign trade enterprises. The composition of the mechanism is mainly divided into interest distribution, risk sharing, competition negotiation, trust contract, communication coordination and supervision and incentive mechanism. These mechanisms cooperate with each other to form the operating mechanism of the agro-food chain. Under the macro guidance of the government and under the constraints of market rules, the smooth implementation of the agro-food chain operation mechanism will be realized to ensure that agro-food can achieve their due value smoothly.

This agro-food chain structure is mainly composed of six parts. The first part is mainly product providers including farmers, agricultural brokers, agricultural cooperatives, etc. The second part is the processing of agro-food to export processing enterprises for processing. The third part is the products are transported through the shipping department or the international trade company. The fourth part of the transportation products arrives at the export port or bonded base. The fifth part is mainly related to the foreign trade company's product export, and the last part is the product entering the international market for sales. The most important feature of the chain structure is the alliance operation, and the customer chooses the diversification base [2].

Judging from the current situation of agro-food chains development, it is still in its infancy from the perspective of industrial chain development. The degree of resource synergy utilization is still relatively limited, and it is urgent to upgrade the agro-food chains competition. To further integrate and improve the international agricultural product industrial chain, strengthen the coordination among the various entities in the industrial chain, optimize the industrial chain management methods, and integrate resource information to enhance the integration level of the international trade agro-food chain.

At present, China is trying to explore a new type of agricultural management system. Continue to adhere to the household contract responsibility system, while establishing a more competitive cooperative management system through shareholding, sublease, dividends, etc., innovating family farm management methods, enhancing the core competitiveness of agricultural product production entities [3].

It can be concluded, that the integration of agro-food chain in international trade should fully consider all aspects of the industrial chain. On the one hand, we must continuously enhance and expand the scale benefits of agricultural product producers, and strengthen and strengthen agro-food through the formation of cooperatives, family farms, and trade associations. The upstream strength of the industrial chain lays the foundation for optimizing the innovation of the agro-food chain integration model. On the other hand, it is necessary to strengthen and optimize the middle level of the industry chain, actively promote the wholesale market and dealers to extend upstream, through the orders of agriculture, futures trade, etc., to extend the tentacles to the rural areas where the agro-food are produced, to grasp market dynamics and agro-food. Realize the effective docking of large bases and large markets, and create favorable conditions for the integration of agro-food industry chain.

REFERENCES

1. Dingbo Zhou. Research on integration mode of agro-food chain in international trade. *Agricultural economy*. 2017. Vol. 9. P. 123-125.
2. Ling Xiong, Lian Li. The problems and countermeasures of the extension of agro-food chain in China. *Business study*. 2017. P. 85.
3. Analysis on the business model of the whole agro-food chain. *Commercial Circulation*. 2015. Vol. 21. P. 22-23.

УДК 330.322(477)

ІУХІМЕНКО П.І., д-р екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРИХОДЬКО Т.В., асистент

Білоцерківський національний аграрний університет

ЯКИМЮК Ю.П., канд. наук з соціальних комунікацій

Білоцерківський інститут економіки і управління університету «Україна»

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Проаналізовано фактори, які впливають на формування інвестиційної привабливості регіонів (економічні, соціальні, резерви освоєння потенціалу регіонів, здатності адміністрування в залученні місцевого потенціалу, інституціональне підприємницьке середовище, рівень корупційної складової, оцінки за результатами управління, інвестиційної політики, детінізація економіки). Особлива увага приділена аналізу інституціональної складової в реалізації інвестиційної політики на регіональному рівні.

Ключові слова: інвестиції, потенціал регіону, інвестиційна привабливість, інституціональне середовище, підприємництво.

Інвестиційна привабливість регіонів України залежить від рівня досконалості інституціонального середовища формування і розвитку підприємництва та фінансово-бюджетної діяльності. Це фундаментальна

передумова перетворень в економічному та фінансовому секторах [6]. Найважливішими серед факторів впливу є:

- економічна складова (наявність ресурсного потенціалу, як важливого внутрішнього фактора виникнення економічної ренти. Нині ця різниця між лідером і аутсайдером майже в 4,3 рази) [4, с. 544];

- соціальна складова – рівень добробуту і стилю життя, а також стереотипи мислення населення (європейський (ініціативна економічна людина) – прорадянський (пасивний утриманець), що «визначає лінію їхньої поведінки і стиль життя» [5, с. 144-145];

- рівень економічного використання і резерв освоєння потенціалу регіонів (деструктивні зміни характерні для більшості регіонів за виключенням Дніпропетровського, Донецького, Одеського, Харківського та Київського регіонів [3, с. 217]), що впливає і на ефективність державно-підприємницького партнерства у фінансуванні відповідних регіональних інвестиційних проектів розвитку;

- менеджеріальні здатності адміністрування в залученні місцевого потенціалу в загальнонаціональний ресурсообмін, що є основою наявності серйозних диспропорцій і посилення дезінтеграції внутрішнього ринку та послаблює їх інвестиційну привабливість;

- досконалість інституціонального підприємницького середовища, яке забезпечує свободу підприємницької діяльності і унеможлиблює прояви втручання в економічну їх діяльність органів влади публічних союзів. Європейський досвід засвідчує, що якісна складова інвестиційної складової у фінансовій системі у великій мірі пов'язана із ефективністю її використання, що власне є причиною нерівномірності розвитку при однакових можливостях [7];

- рівень корупційної складової на місцевому і державному рівнях. Інвестиційна привабливість регіонів є інструментами реалізації функцій інститутів організації суспільного життя – держави та місцевого самоврядування, як «бізнес інструмент» [8, с. 45];

- перехід до оцінки за результатами в управлінні інвестиційними ресурсами в реалізацію інвестиційної політики в цілому;

- рівень чіткості вираження місцевої складової інвестиційної політики для стимулювання підприємництва регіону [2, с. 20];

- інституціоналізація на ринкових основах компенсаційних і конкурентних механізмів місцевих детермінант розвитку, оскільки конкурентоспроможність регіонів органічно вбудована в глобальну систему конкурентного середовища міжнародного економічного оточення – світової економіки. Тому предметом конкурентної боротьби між регіонами стають вітчизняні й іноземні інвестиції [1, с. 13];

- унеможливлення життєвості механізмів тіньової інституціоналізації економічних інтересів окремих бізнес груп. Прозорість - відкритість щодо політики намірів, формулювання та впровадження - є ключовим елементом належного управління інвестиційними ресурсами [9].

Ці фактори є основою різноманітності можливостей «точок зростання» економічного простору України на основі інвестиційної привабливості для підприємництва.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вольчик В.В. Институты, экономическая координация и неявное знание. *Terra Economicus*. 2011. Т.9. № 2. С. 17–22.
2. Конкурентоспроможність підприємства аграрного сектору економіки: інституціонально-інноваційний аспект: монографія / А.С. Даниленко та ін. Біла Церква. БНАУ, 2018. 374 с.
3. Лапшин В.І., Смолякова А.А. Соціально-економічний стан регіонів України: рейтинг, кластери. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Випуск 3(08). 2017. С. 215-219. URL. http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/8_2017/40.pdf (дата звернення: 15.04.2019).
4. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: вектори реального поступу (за редакцією академіка НАН України Е.М. Лібанової та академіка НААН України М.А. Хвесика. К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2017. 864 с.
5. Юхименко П.І. Економічна сутність стандартів якості життя та інституціонально-монетарні фактори формування їх в Україні : монографія / за ред. проф. А.В. Базилюк. К.: Університет «Україна», 2012. 319 с.
6. Dr. Claudia Skibbe. The importance of the business environment for a thriving private sector. *DEG economic analyses*. February 2018. 9 p. URL. <https://www.deginvest.de/DEG-Documents-in-English/Download-Center/2018>. (дата звернення: 17.04.2019).
7. Joana Elisa Maldonado. Financial Systems and Income Inequality. *Bruges European Economic Research Papers*. №36. 2017. URL. <file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/> (дата звернення: 16.04.2019).
8. Knorz T. The Budget System of the Federal Republic of Germany. Berlin, *Bundesministerium der Finanzen*, 2008. 89 p. P. 45. URL. <http://www.bundestanzministerium.de//das-system-der-oeffentlichen-haushalte-and-eng.pdf> (дата звернення: 14.04.2019).
9. OECD Best Practices for Budget Transparency (2002). 14 p. P. 7. URL. <https://www.oecd.org/governance/budgeting/> (дата звернення: 17.04.2019).

УДК 332.122:338.43 (1-22)

УТЕЧЕНКО Д.М., аспірант

Білоцерківський національний аграрний університет

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОБ'ЄКТІВ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

Розглянуто важливість соціальної інфраструктури для сучасних умов розвитку сільських населених пунктів. Проаналізовано забезпеченість об'єктами соціальної інфраструктури території сільських населених пунктів. Дослідження дозволило оцінити стан сільських поселень з культурними активами дошкільних, медичних, комерційних і підприємств громадського харчування. Висвітлена показана роль програми соціально-економічного розвитку об'єднаних громад.

Ключові слова: соціальна інфраструктура, сільська місцевість, місцеве самоврядування, ОТГ, мережа стаціонарних форм соціального обслуговування.

Перспективи розвитку сільських територій тісно пов'язані з причинами їх недосконалого інфраструктурного забезпечення, що як наслідок тягне за собою низку проблем соціального, економічного, духовного та ментального характеру. Це в свою чергу може спричинити ускладнення процесу відтворення робочої сили, падінню рівня життя мешканців села, підвищенням рівня міграції та природного руху сільського населення Київської області.

Життєві потреби селянства, які вимагають постійного їх забезпечення, значною мірою залежать стабільного розвитку та значних інвестиційних вкладів у об'єкти соціально-інфраструктурного призначення, які здійснюють значний вплив на раціональне використання соціально-трудоного потенціалу.

Найбільш складними і руйнівними для вказаних галузей інфраструктури були 90-ті роки. В умовах планово-адміністративної системи господарювання більша частина капітальних вкладень в розвиток соціальної та інженерної інфраструктури і майже половина витрат на їх утримання фінансувалася за рахунок прибутків підприємств сільського господарства. При проведенні аграрної реформи, що супроводжувалося приватизацією матеріальної бази сільськогосподарського виробництва та розпаюванням земельних угідь, об'єкти соціальної та інженерної інфраструктури фактично стали «нічийними»: колишні власники та інвестори (колгоспи, радгоспи, міжгосподарські організації) припинили своє існування, а нові (господарські товариства, виробничі кооперативи, фермерські господарства, приватні, державні та підприємства інших форм господарювання) не бажали брати на себе додаткові витрати на їх утримання. Держава також не мала реальної можливості профінансувати їх за рахунок коштів державного бюджету, а місцеві органи самоврядування не тільки не мали можливості, а навіть не були підготовлені до виконання таких функцій. Якраз у той перехідний період значна кількість об'єктів сфери соціального обслуговування, комунального господарства, інженерних мереж і споруд припинила своє існування [1, с. 8].

Водночас, в умовах переходу аграрної економіки на ринкову модель господарювання відбувалася комерціалізація різних галузей соціальної сфери сільських населених пунктів, комунального господарства та інженерної інфраструктури за кількома відмінними між собою напрямками: за рахунок вкладення приватних інвестицій у ті галузі, які могли забезпечити їх швидку окупність (торгівля, громадське харчування, побутове обслуговування, комунальне господарство); створення різних форм соціального обслуговування населення на платній основі (платні групи в дитячих садочках, платна позашкільна зайнятість учнівської молоді, відкриття різних торгових точок в розважальних закладах і закладах культури тощо); фактично повне заміщення окремих видів обслуговування сільського населення, які раніше монополізувала та забезпечувала держава, приватним сектором; залучення сільського населення до посиленої участі як у фінансуванні, так і у різних формах безпосередньої участі в спорудженні та ремонті об'єктів соціального призначення, внутрісільських мереж комунального господарства (водо- і газопроводів, каналізації, утилізації побутових відходів), спорудження різних елементів і

об'єктів благоустрою сільських населених пунктів, а інколи навіть міжселенних інженерних мереж тощо [2, с. 35].

Водночас набувають певного поширення нові форми обслуговування сільського населення, зокрема: підвезення учнів, що мешкають у віддалених селах, шкільними автобусами до загальноосвітніх шкіл; поліпшення обслуговування сільських жителів населених пунктів, які не є центрами низових рад, шляхом організації постійного транспортного сполучення із центрами надання адміністративних і соціальних послуг та ін. Для розв'язання зазначених проблем за рахунок коштів місцевих рад чи субвенцій з державного бюджету проводилося придбання спеціалізованого транспорту, оперативно вирішувалися питання їх забезпечення необхідними ресурсами (паливно-мастильними матеріалами і водіями) та організації постійного міжселенного сполучення [3, с. 178]. Отже, згортання мережі стаціонарних форм соціального обслуговування сільських жителів різною мірою вирішувалося на основі організації транспортного сполучення із центрами по наданню адміністративних і соціальних послуг.

Як свідчать опитувань голів сільських рад Київської області в 2014 р., що було б доцільно відкрити у населених пунктах: а) дитячий дошкільний заклад – 165 сіл (хоча їх не було в 645 селах); б) школу – 48 сіл (відповідно 596 сіл); в) лікарняний заклад – 54 села (258 сіл); г) торговельний заклад – 77 сіл (215 сіл); д) їдальню, кафе – 102 села (536 сіл); е) відділення зв'язку – 54 села (830 сіл). Це вже значно більш ґрунтовніша характеристика сільських населених пунктів і вона розкриває першочергові завдання в частині спорудження нових об'єктів по соціальному обслуговуванню місцевих жителів або ж вирішенню зазначених проблем іншими шляхами. Зрозуміло, що не усі із вищезгаданих пропозицій будуть оперативно реалізовані, однак приймаючи до уваги нову конфігурацію адміністративно-територіального устрою України і області, тобто формування ОТГ, вони можуть бути скориговані і прийняті до впровадження на близьку перспективу.

Вважаємо, що в центрі уваги органів місцевих територіальних громад повинні перебувати в якості першочергових, питання ремонту доріг, утримання установ охорони здоров'я та культури, а також дошкільні і шкільні заклади на основі дострокової програми розвитку об'єднаної територіальної громади.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Куценко В.І. Соціальна інфраструктура – важливий чинник стійкого функціонування сільської економіки (концептуальні підходи). *Агросвіт*. 2009. № 9. С. 7-11.
2. Андрющенко А.М. Соціальна інфраструктура села та розвиток сільськогосподарського виробництва. *Агросвіт*. 2014. № 9. С. 33-36.
3. Богуш Л.Г. Соціальна інфраструктура об'єднаних громад України: підходи до розвитку. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 9. С. 172-183.

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК АГРОСФЕРИ

Проаналізовано вплив цифровізації на розвиток агросфери. Підкреслено, що пріоритетами цифрової складової розвитку агросфери є інтелектуалізація виробничої та управлінської діяльності, екологічність, використання сучасних технологій, цифрових помічників, оновлення техніко-технологічної бази.

Ключові слова: цифровізація, агросфера, сільськогосподарське підприємство, агропромисловий розвиток, цифрові технології.

У вітчизняній науці дослідження проблем цифровізації секторів економіки країни не має довгої передісторії, як то на заході, проте привертає досить значну увагу з боку науковців і практиків. У багатьох державах західного світу проблематику формування цифрової економіки та суспільства винесено на державний рівень, що підтверджується прийнятими стратегіями (програмами) розвитку цифрової економіки: Данія – 2000 рік, Сінгапур – 2005 рік, Європейський Союз, Великобританія, Австралія, Гонконг, Нова Зеландія – 2009 рік, Канада – 2010 рік, Малайзія – 2012 рік, Південна Корея – 2013 рік, Індія, Казахстан – 2015 рік, Росія – 2017 рік, наша держава лише у 2018 році прийняла Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки.

В урядовій концепції цифровізація розглядається як насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливорює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір [1]. Вищенаведене трактування цифровізації, на наш погляд, має лише технічну спрямованість (насичення пристроями) та не враховує значної кількості економічних, соціальних, інформаційно-комунікаційних та інших аспектів, тому використання наведеного в концепції визначення в аграрному секторі вважаємо досить обмеженим.

Коляденко С.В. наголошує, що використання в сучасній економіці новітніх технологій, які охоплюють процеси цифровізації, дасть змогу більш ефективно використовувати знання класичної економтеорії для вирішення нагальних економічних проблем в розрізі окремих регіонів, галузей, підприємств і т.д., а також кризових явищ, інфляції, проблем циклічності економіки [2, с. 109].

В науковому розумінні термін «цифровізація» використовується для опису трансформацій, які набагато ширші, ніж просто заміна аналогового або фізичного ресурсу на цифровий або інформаційний.

Цифрова трансформація агропромислового виробництва розглядається як один із основних шляхів диверсифікації національної економіки, її переорієнтації з сировинної моделі експорту на постачання продуктів із високою доданою вартістю.

Зниження витрат на виробництво аграрної продукції, підвищення її якості та конкурентоспроможності на основі ефективного використання ресурсів і науковообґрунтованих підходів – це головне завдання цифровізації сільського господарства.

Цифровізація аграрної сфери дозволить: знизити ризики та адаптуватися до зміни клімату; підвищити врожайність сільськогосподарських культур і продуктивність тварин; своєчасно планувати польові роботи; інтелектуально вносити мінеральні добрива і засоби захисту рослин; знизити виробничі витрати за рахунок ефективного використання ресурсів підприємства тощо. Цифровізація аграрного сектору економіки зміцнить конкурентні позиції вітчизняних сільськогосподарських підприємств за рахунок підвищення продуктивності праці, ефективності управління, прискореної автоматизації виробничих процесів, безпечності виробництва та зробить галузі вітчизняної економіки більш привабливими для інвестицій.

Технологічний прогрес в аграрній сфері поступово здешевлює використання цифрових технологій і останні стають більш доступними до використання сільськогосподарськими підприємствами. Об'єднані платформи управління, системи машинного навчання для прийняття оптимальних рішень, автоматичний збір та аналіз даних, індустриальні IoT сенсори – це лише частина технологій, які вже сьогодні доступні до використання в практичній діяльності суб'єктами аграрного виробництва [3, с. 121].

Технологічний розвиток та цифровізація агросфери в останні роки кардинально змінює пріоритети зайнятості в аграрному виробництві. За минуле століття чисельність зайнятих в сільському господарстві значно зменшилася та продовжує окреслену тенденцію у XXI столітті. В країнах-технологічних лідерах із 100 чоловік 2 працюють в сільському господарстві і годують себе і всіх інших, 10 – в промисловості, 13 – в управлінні. Технологічним рудиментом відсталості вітчизняного сільського господарства є відносно висока зайнятість в аграрному секторі економіки. Якщо у західних країнах зайнятість в сільському господарстві коливається в межах 2-3 % робочої сили, то у вітчизняному аграрному секторі цей показник вище в 3-4 рази, хоча динаміка останніх років показує тенденцію до постійного зменшення кількості зайнятих в аграрному виробництві. За оцінками компанії McKinsey (міжнародна консалтингова компанія, що спеціалізується на вирішенні завдань, пов'язаних зі стратегічним управлінням) до 2030 року кількість робочих місць в АПК у розвинених країнах завдяки цифровізації та автоматизації скоротиться ще на 15-35 % [4].

Впровадження в практичну діяльність суб'єктів агросфери сучасних цифрових технологій виступає основною рушійною силою прогресу. Нова модель економічного зростання сільськогосподарських підприємств, яка ґрунтується на інформаційно-цифровому типі розвитку, передбачає зміну загальної парадигми управління виробничими процесами. Пріоритетами цифрової складової розвитку є інтелектуалізація виробничої та управлінської діяльності, екологічність, використання сучасних технологій, цифрових помічників, оновлення техніко-технологічної бази тощо.

Отже, неминучі цифровізаційні процеси, які відбуваються в аграрному секторі економіки, дозволяють стверджувати, що тотальна цифровізація, автоматизація та впровадження відповідних інформаційно-комунікаційних технологій є природним та закономірним процесом сучасного розвитку агросфери.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження КМУ від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80> (дата звернення: 10.04.2019).
2. Коляденко С.В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 6. С. 105–112.
3. Руденко М.В. Еволюційні передумови цифровізації управлінських рішень. *Вісник ОНУ. Серія Економіка*. 2018. Том 23. Вип. 8(73). С. 118–122.
4. Жмеренецький А. Крестьяне без будущего, или как IT спасет агросектор. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2018/02/7/633808> (дата звернення: 10.04.2019).

УДК 336.221

ПОНЕДІЛЬЧУК Т. В., канд. екон. наук

БОНДАРЕНКО В.В., магістр

Білоцерківський національний аграрний університет

ПОДАТКОВЕ АДМІНІСТРУВАННЯ І КОНТРОЛЬ: ЇХ СУТНІСТЬ, СПІЛЬНІ ОЗНАКИ ТА ВІДМІННОСТІ

У публікації розглянуто сутність, значення адміністративного оподаткування та податкового контролю, визначено різницю між різними системами, уточнено поняття «податкове адміністрування». Досліджено сутність податкового контролю, який є втіленням контрольної функції податку. Порівняно податкове явище із нормою законодавства.

Ключові слова: адміністрування, податки, контроль, ефективність функціонування, управління, система.

Всі теоретики та практики сходяться на тому, що ефективність функціонування податкової системи залежить від якості управління нею. При цьому, у сучасній економічній літературі не зустрічається чіткого визначення поняття «управління податковою системою». Практично відбулася його заміна на поняття «податкове адміністрування». Крім поняття «податкове адміністрування» в літературі та правових актах зустрічається поняття «податковий контроль». Процеси, які охоплюються даними поняттями взаємопов'язані, у зв'язку з чим ще не склались усталені погляди щодо їх спільних та відмінних рис. Податкове адміністрування розглядається,

переважно, як комплекс заходів з реалізації найважливішого завдання податкових органів – забезпечення надходжень податкових платежів до бюджету в тому обсязі, який необхідний для фінансування державних витрат. Для вирішення цього завдання необхідна чітко налагоджена і ефективно діюча організація податкового контролю. Отже, розглянемо сутність понять податкового адміністрування та податкового контролю з метою виявлення спільних та відмінних ознак між ними.

Історичний досвід свідчить, що термін «адміністрування» походить від латинського «administration», що означає керівництво, управління. Узагальнивши наукові бачення даного поняття, наведемо своє бачення стосовно даного питання [1-3]. Так, існує розгляд поняття адміністрування податків як певних правовідносин щодо здійснення уповноваженими органами заходів з погашення податкового боргу, при цьому використання даних заходів базується на владно-примусових методах. До того ж, не слід надавати такому широкому поняттю, як адміністрування, лише владно-примусового характеру, тому що ідея сплати податків на добровільних засадах та співпраці з платниками податків, яка декларується у розвинених країнах світу, повинна братися за основу і у вітчизняних податкових відносинах. Також звуженим є і розгляд податкового адміністрування через призму узгодження й погашення податкових зобов'язань, оскільки, на нашу думку, управлінський процес адміністрування податків не обмежується лише податковими зобов'язаннями, а включає в себе увесь загал податкових відносин з усіма їх учасниками. Враховуючи наведені визначення податкового адміністрування, ми вважаємо за можливе навести власне визначення даного поняття: податкове адміністрування – це система управління податковими відносинами, яка реалізується уповноваженими органами державного управління, і спрямована, передусім, на забезпечення виконання учасниками податкових відносин вимог податкового законодавства. Також дане поняття означає соціальну сферу, в якій держава взаємодіє з населенням та бізнесом.

Розглянемо сутність податкового контролю, який є втіленням контрольної функції податку. Широке розуміння податкового контролю передбачає контроль держави за дотриманням податкового законодавства учасниками податкових правовідносин на всіх етапах податкового процесу, а у вузькому розумінні податковий контроль – це діяльність уповноважених органів щодо законності та повноти сплати податків платниками. Саме в такому (вузькому) значенні термін «податковий контроль» вживається у Податковому кодексі України[1]. Існує декілька підходів до розуміння сутності податкового контролю: інституційний (певний інститут, який відповідає за дотримання податкового законодавства у процесі контрольної діяльності), діяльнісно-цільовий (діяльність уповноважених

органів щодо забезпечення податкових надходжень), системний (система дій, заходів, принципів, елементів з метою правильності та повноти нарахування) [2]. При цьому більшість науковців схиляється до думки, що податковий контроль є важливою частиною державного та корпоративного контролю, а також самоконтролю платників податків.

Порівнюючи сутність податкового адміністрування та податкового контролю, ми можемо відзначити, що податковий контроль є елементом системи податкового адміністрування. На практиці у податкових інспекціях не існує спеціального відділу, який би займався суто «податковим адмініструванням», при цьому податковий контроль здійснюється у відділах контрольно-перевірочної роботи або податкового аудиту. Це свідчить про те, що система податкового контролю у вітчизняній податковій системі з'явилася раніше за систему податкового адміністрування, і є більш прикладною, ніж остання, хоча податкове адміністрування є ширшим поняттям. Фактично, діяльність податкової інспекції загалом і є податковим адмініструванням в широкому його значенні.

Податковий контроль у складі податкового адміністрування дублює його функції з ведення обліку платників податків, інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності контролюючих органів. При цьому, роз'яснення податкового законодавства платникам податків – прерогатива лише податкового адміністрування, як і прогнозування й аналіз податкових надходжень та впровадження нових технологій.

Дослідивши сутність понять «податкове адміністрування» та «податковий контроль» і порівнявши їх, можна дійти висновку, що термін «податкове адміністрування» з'явився в обігу на теренах вітчизняної податкової системи порівняно недавно. Проте на сьогодні законодавством чітко визначено, що податковий контроль передбачає перевірку правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів та дотримання при цьому законодавства [2]. Тобто контроль – це порівняння податкового явища із нормою законодавства. У випадку невідповідності – має місце застосування санкцій. При цьому податковий контроль опосередковано виконує важливу функцію надання пропозицій щодо вдосконалення законодавства з метою усунення випадків навмисного ухилення від оподаткування. А податкове адміністрування, до складу якого входить податковий контроль – це, насамперед, адміністративна діяльність [3]. Слід зазначити, що працівники податкових органів, досить практично відносяться до того чим вони займаються: адмініструванням чи контролем. Якщо працівник займається перевіркою нарахування податку чи дотриманням податкового законодавства, то він при цьому вважає, що здійснює податковий контроль, якщо ж працівник в більшій мірі займається

організаційними питаннями, забезпеченням обслуговування платника та ін., тобто сервісними функціями, то він вважає, що займається адмініструванням.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Адміністрування податків: навч. посіб. / С.Б. Палей. Донецьк: ДонДУУ, 2014. 279 с.
3. Кучерявенко М.П. Податкове право України: навч. посіб. Харків: Право, 2013. 536 с.

УДК 005.934:338.439

ВИХОР М. В., канд. економ. наук, доцент,

ШЕМИГОН О. І., канд. сільськогосп. наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ НАССР ЯК ФАКТОР СПРИЯННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Досліджено вплив сільськогосподарського виробництва на реалізацію основних принципів та цілей сталого розвитку. Обґрунтована необхідність та значення впровадження системи НАССР для підвищення якості сільськогосподарської продукції та реалізації концепції сталого розвитку. Охарактеризовано особливості адаптації законодавства України у частині захисту прав споживачів до законодавства ЄС.

Ключові слова: система НАССР, сталий розвиток, сільське господарство, якість харчової продукції.

Концепція сталого або збалансованого розвитку передбачає, зокрема, що економічний розвиток суспільства (людської цивілізації), не повинен шкодити довкіллю і впливати негативно на здоров'я людей та забезпечити можливість майбутнім поколінням задовольняти власні потреби. Серед її основних положень, які відносяться, у тому числі, до сфери сільськогосподарського виробництва названі наступні: біосфера землі повинна мати можливість самовідновлюватись; виробництво продукції сільського господарства не повинно супроводжуватись погіршенням якості ґрунтів, що несе пряму загрозу продовольчій безпеці майбутніх поколінь, а також забрудненням довкілля, погіршенням здоров'я людей.

Саме тому серед 17 цілей сталого розвитку України до 2030 року, які повністю відповідають аналогічним цілям, проголошеним Генеральною Асамблеєю ООН 25 вересня 2015 року вказані такі як подолання голоду, забезпечення міцного здоров'я і благополуччя людей, чиста вода та належні санітарні умови, відповідальне споживання та виробництво [1].

Зрозуміло, що досягнення цих цілей багато у чому залежить і від сільськогосподарських виробників. З іншого боку згадані цілі є, до певної міри, взаємо суперечливими щодо способів їх вирішення. Так ціль зв'язана із

подоланням голоду, передбачає зростання попиту на сільськогосподарську продукцію, що спонукає виробників до збільшення обсягів її виробництва. Подібні тенденції спостерігаються як в Україні, так і у світі. За останні 30 років виробництво продовольства у світі збільшувалось у середньому на 2% щорічно, тоді як населення землі зростало приблизно на 1% щорічно. У 2018 році Україна виробила понад 70 млн тон зерна тоді як десять років тому назад цей показник становив близько 40 млн. тон. Згадані тенденції співпадають із економічними інтересами виробників – отримання більшої маси прибутку від виробничої діяльності.

Водночас збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції супроводжується такими негативними явищами як деградація земель, зниження їх якості і родючості, зниженням якості самої сільськогосподарської продукції, погіршенням стану довкілля. За оцінкою науковців, людство протягом своєї сільськогосподарської історії втратило близько 2 млрд. га продуктивних земель, із них понад 300 млн. га за останні 50 років [2]. В українських ґрунтах вміст гумусу зменшився із 3,36% у 1986-1990 роках до 3,14% у 2006-2010 роках, або на 6,5% [3]. Сільське господарство використовує 70% прісної води та формує близько 30% парникових газів. До цього слід додати зростання захворювань, зв'язаних із споживанням не якісних продуктів чи води. Фахівці приводять дані, згідно із якими у світі через вказані причини помирає більше двох мільйонів людей. У США щороку спостерігається близько 48 млн. випадків захворювань через не якісні продукти харчування, що веде до значних витрат як на лікування, так і на відшкодування потерпілим за завдану шкоду [4, с. 186]. У країнах ЄС складений перелік із «ТОП-20» хвороб які спричинені не дотриманням вимог безпечності продуктів харчування [5, с. 5].

Наведені факти свідчать, що сучасне аграрне виробництво, вирішуючи продовольчу проблему та намагаючись забезпечити прибутковість аграрного бізнесу сьогодні, породжує значні економічні та екологічні проблеми майбутнім поколінням.

Одним із можливих напрямків подолання суперечностей у цілях сталого розвитку, зв'язаних із сільськогосподарським виробництвом є впровадження системи НАССР (Hazard Analysis and Critical Control Points) – системи аналізу ризиків і критичних точок контролю по всьому ланцюгу виробництва, переробки і доведення до кінцевого споживача продуктів харчування. Ця система дає можливість забезпечувати виробництво безпечної харчової продукції шляхом ідентифікації та контролю за небезпечними чинниками та місцями їх можливого виникнення. Вона може бути впроваджена як самостійно, так і стати складовою частиною системи менеджменту якості підприємств. Більш ніж 40-річний досвід її використання у США, ЄС, Австралії, Бразилії та інших країнах підтвердив її ефективність, надійність та доступність. Саме через очевидні переваги перед іншими системами НАССР із 1996 є обов'язковою для всіх суб'єктів продовольчого ринку країн ЄС та постачальників продовольчої продукції із інших країн.

В Україні створена певна законодавча база для впровадження системи НАССР у вітчизняних підприємствах. Зокрема, мова йде про такі Закони України як «Про безпечність та якість харчових продуктів», «Про дитяче харчування», «Про безпечність та гігієну кормів», «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» та ряд інших. Із 2007 року в Україні діє стандарт ДСТУ ISO 22000:2007 «Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги до будь-яких організацій харчового ланцюга». Але, як зазначають фахівці, цього не достатньо для забезпечення вимог Концепції сталого розвитку у частині забезпечення безпечності харчових продуктів та довкілля.

Інший аспект цієї проблеми стосується імплементації економічної частини Угоди про асоціацію України і ЄС, згідно із положень якої Україна взяла на себе зобов'язання адаптувати законодавство у частині захисту прав споживачів до законодавства ЄС, включаючи:

- загальні вимоги до безпечності продукції (в т. ч. інформація про продукцію та її маркування);
- недобросовісні торговельні методи ведення бізнесу (включаючи рекламу та маркетингову діяльність);
- права та обов'язки споживачів, виробників, постачальників споживчих товарів, вимоги щодо відповідності товару умовам договору;
- недобросовісні умови у договорах, що укладаються між продавцем або постачальником та споживачем;
- укладення договорів між споживачами та продавцями на відстані з використанням будь-яких засобів дистанційного зв'язку;
- судове та адміністративне провадження у справах про порушення прав споживачів [6].

Таким чином, впровадження системи НАССР у підприємствах, які забезпечують весь комплекс операцій, зв'язаних із виробництвом та доставкою продуктів харчових продуктів до кінцевого споживача сприятиме реалізації положень Концепції сталого розвитку у сільськогосподарському виробництві, підвищенню рівня якості та конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції та формуванню позитивного іміджу вітчизняних виробників на внутрішньому та світовому ринках

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Цілі сталого розвитку України. Національна доповідь. Міністерство економічного розвитку і торгівлі. 2017 р. URL: https://menr.gov.ua/files/docs/Національна%20доповідь%20ЦСР%20України_липень%20202017%20ukr.pdf
2. Булигін С.Ю., Рожко В. М. Якість земель як теоретична база адаптивних систем землеробства. Наукові доповіді Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2015 № 3. URL: <http://nd.nubip.edu.ua/2015.3/13.pdf>.
3. Пирожок О. Повна деградація. Хто псує український чорнозем. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2018/06/4/637294>.
4. Водянка Л. Д., Кутаренко Н. Я. Перспективи впровадження системи НАССР у процесі виробництва харчової продукції. Регіональна економіка. 2013. № 1. С. 185-194.

5. Толок Г. Шляхи впровадження системи НАССР: українські реалії. Продовольча індустрія АПК. 2015. №6. С.4-6.

6. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: URL: [//www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id.](http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id.)].

УДК 332.145

ГРИНЧУК Ю.С., д-р. екон. наук

РУДЕНКО М.В., асистент

Білоцерківський національний аграрний університет

ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Розкрито значення планування розвитку територій об'єднаних територіальних громад, як важливої умови ефективного використання територіальних ресурсів, земельного потенціалу, розвитку та забудови територій громад. Проаналізовано порядок створення потужних, самостійних територіальних громад, які є складовою процесу децентралізації влади. Оцінено особливості формування, використання та розвитку територіальних та земельних ресурсів громад. Визначено основні проблеми функціонування планування територій громад та основні функції місцевих органів влади в розвитку системи містобудування.

Ключові слова: громада, планування, децентралізація, генеральний план, просторовий розвиток.

В останні роки в Україні швидкі оберти набирає децентралізація влади. Йде процес реєстрації об'єднаних територіальних громад, що стає прикладом для інших. Першочерговою складовою процесу децентралізації є створення потужних, самостійних, самодостатніх територіальних громад. Відносини, що виникають в процесі добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст регулює Закон України “Про добровільне об'єднання територіальних громад” [1]. Об'єднання кількох територіальних громад в одну допускається за умов, що територія цих громад має бути нерозривною, а межі визначаються за зовнішніми межами юрисдикції рад територіальних громад, що об'єдналися.

Крім того, постає питання розробки і затвердження генерального плану сільських населених пунктів (що є задоволенням не з дешевих), потреби в ефективному використанні земель населених пунктів та земель, що знаходяться за їх межами. Необхідною умовою розроблення містобудівної документації є залучення громадськості у процес розроблення, погодження, затвердження та реалізації містобудівних проектів місцевого розвитку.

Планування території є важливим моментом для ефективного використання ресурсів нових об'єднаних громад, тому що територія їх суттєво

збільшується. Виникає необхідність в реалізації територіального та земельного потенціалу територіальних громад з врахуванням подальшого розвитку, планування, використання територій, що об'єдналися.

Метою закону “Про добровільне об'єднання територіальних громад” [1] є добровільне об'єднання територіальних громад, які здатні самостійно вирішувати питання розвитку своїх територій, створення спроможних територіальних громад, які в інтересах місцевого населення безпосередньо та через органи місцевого самоврядування можуть здійснювати регулювання та управління істотною частиною суспільних справ, що належать до їхніх повноважень.

Планування розвитку території об'єднаної територіальної громади має бути багатофункціональним та складним процесом в розробці та реалізації. Додаткове навантаження системі планування території додає розгалуженість в просторі і часі [2]. Система просторового плану розвитку території об'єднаної громади не обмежується лише підготовкою містобудівної документації. Виникає необхідність в низці заходів, спрямованих на врахування інтересів громади, послідовній розробці документів, що мають формувати цілісну систему. Територіальні громади під час здійснення планування відповідних територій мають право та можливість впливати на процеси щодо територіального планування, подавати пропозиції та зауваження до схем планування території, приймати участь в громадських обговореннях.

При здійсненні планування розвитку територій та містобудівної діяльності в умовах об'єднання територіальних громад забезпечується розробка містобудівної документації, розміщення і будівництво об'єктів, раціональне використання земель, охорона культурної спадщини, врахування при забудові територій державних та громадських інтересів, інформування громадян про плани перспективного розвитку територій, захист прав громадян та громадських організацій згідно з законодавством [3].

Основними планувальними документами системи просторового розвитку громади є: генеральний план населеного пункту, план зонування території, детальний план території, проектна документація.

Головними економічними важелями, які будуть визначальними при плануванні розвитку територій є ціна землі, інвестиційна привабливість регіону, функціональність та раціональність його використання [4]. Генеральний план визначає довгострокові перспективи розвитку об'єднаної громади. Він розробляється і затверджується в інтересах відповідної громади, враховує державні, громадські та приватні інтереси. Рішення щодо розроблення генерального плану приймає відповідна місцева рада. Генеральний план включає текстові та графічні матеріали, а також план зонування території та детальний

план території. Основною проблемою при розробленні та оновленні містобудівної документації є недостатність фінансування робіт за рахунок місцевих бюджетів, непосильність витрат для громади.

В основу системи регулювання сферою планування розвитку територій входять: державні органи виконавчої влади з питань містобудування та архітектури, органи місцевого самоврядування, спеціальні органи державного контролю у сфері будівництва та архітектури, проектні інститути містобудування, будівельні організації та установи генерального підяду, інвестори, замовники будівництва, фізичні та юридичні особи.

Важливим аспектом розвитку системи планування території є необхідність врахування інтересів громадськості під час планування і забудови. Закон України “Про регулювання містобудівної діяльності” регламентує проведення громадських слухань щодо впровадження містобудівної документації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення 15.04.2019)
2. Берданова О.В., Вакуленко В.М., Юзефович В.В. Планування соціально-економічного розвитку міста: монографія / За ред. В.М. Вакуленка, М.К. Орлатого. – К. : НАДУ, “Фенікс”, 2011. 160 с.
3. Про основи містобудування: Закон України від 16.08.1992 р. № 2780-XII. <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення 16.04.2019)
4. Куйбіда В.С., Ю.М. Білоконь. Територіальне планування в Україні: європейські засади та національний досвід. К.: Логос, 2009. 108 с.

УДК 519.2:338.43

СТРИГІНА О.А., канд. фіз.-мат. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНУ ВЕЛИКИХ ЧИСЕЛ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

На підставі емпіричних фактів стверджувалося, що відносна частота події приблизно дорівнює її ймовірності при достатньо великій кількості випробувань. Аналогічно, середнє арифметичне незалежних спостережень випадкової величини при великій кількості спостережень приблизно дорівнює математичному сподіванню цієї величини. Ці факти можна довести строго математично. Вони і складають зміст закону великих чисел. На дії закону великих чисел засновано виключення випадкових помилок вимірювання.

Ключові слова: відносна частота, подія, ймовірність, випробування, математичне сподівання.

Нехай вимірюється деяка величина x . Зазвичай з допомогою вимірювальних приладів не можна визначити її абсолютно точно. Існує деяка похибка вимірювання, позначимо її через X . Якщо $MX \neq 0$, то говорять, що

прилад має систематичну похибку. Змінивши шкалу, можна добитися того, щоб систематична похибка була відсутня, тобто, щоб $MX=0$. Нехай x_1, \dots, x_n – результати вимірювання величин, а $X_1 = x_1 - x, \dots, X_n = x_n - x$ – похибки відповідних вимірювань. Їх можна вважати незалежними випадковими величинами. Оскільки $MX_k = 0$, то з теореми Чебишова випливає, що

$$P\left(\left|\frac{1}{n}\sum_{k=0}^n X_k\right| \leq \varepsilon\right) \rightarrow 1$$

При $n \rightarrow \infty$.

Отже, обчислюючи середнє арифметичне значення вимірювань

$$\frac{1}{n}(x_1 + \dots + x_n) = x + \frac{1}{n}(X_1 + \dots + X_n),$$

можна з великою точністю отримати значення величини, що вимірюється, хоча всі вимірювання проводилися з похибками.

Відбувається це, зрозуміло, тому, що при заміні окремих результатів вимірювання їхнім середнім арифметичним випадкові відхилення в той або інший бік взаємно знищуються, унаслідок чого сумарне відхилення виявляється малим.

Важливе використання результатів теореми Чебишова, що часто зустрічається на практиці, полягає в тому, що за порівняно невеликою пробою (вибіркою) судять про якість однорідного матеріалу. Так, наприклад, про якість бавовни, що знаходиться в паці, судять за декількома маленькими її пурками (штапелями), вихопленими випадково з різних місць паки. Або про якість великої партії зерна судять за декількома невеликими пучками (мірками), наповненими випадково захопленими в пурку зернами з різних місць партії, що оцінюються. Висновки про якість продукції, зроблені на підставі такої вибірки, мають велику точність, оскільки, скажімо, кількість зерен, захоплених в курку, хоча і мала в порівнянні з усім запасом зерна, але сама по собі велика і дозволяє, згідно із законом великих чисел, досить точно судити про середню масу одного зерна і, відтак, про якість усієї партії зерна. Так само і про двадцятипудову паку бавовни судять за маленьким штапелем.

Розглянемо на ряді прикладів застосування теореми Чебишова.

При визначенні середніх характеристик деякого біологічного роду беруть достатньо велику кількість особин і проводять відповідні вимірювання. Середні арифметичні, через закон великих чисел, дають досить добре наближення для середніх за всім видом. Це означає, що для визначення, наприклад, середньої маси особин даного виду не потрібно зважувати всіх представників, досить зважити, наприклад, 100 незалежно відібраних особин.

Тиск газу на стінку судини визначається імпульсами молекул газу, які співударяються зі стінкою. Для простоти візьмемо молекули, що летять перпендикулярно до поверхні стінки. Якщо молекула з масою m співударяється зі стінкою із швидкістю v , то в результаті пружного удару її швидкість, залишаючись за модулем тією самою, змінює знак. Зміна імпульсу цієї молекули дорівнює $2mv$. Якщо за деякий час h зі стінкою зіткнулися n молекул і їхні

швидкості були v_1, v_2, \dots, v_n , то загальна зміна імпульсу молекул дорівнює $\sum_{i=1}^n 2mv_i$. На підставі другого закону Ньютона він дорівнює імпульсу сили з боку стінки на газ, тобто добутку сили на час. Сила дії стінки судини на газ дорівнює, на підставі третього закону Ньютона, силі дії газу на стінку, тобто силі тиску газу. Якщо площа стінки S , тиск p , то

$$\sum_{i=1}^n 2mv_i = hSp, \quad p = \frac{2m}{hS} \sum_{i=1}^n v_i$$

Швидкості окремих молекул випадкові, отже, справа стоїть випадкова величина. Проте, тиск газу сталий. Це результат дії закону великих чисел. Замість суми справа можна розглядати її математичне сподівання.

Особливість теореми Чебишова полягає в тому, що вона застосована до будь-якого розподілу ймовірностей зі скінченними середнім значенням і дисперсією. Закон великих чисел є статистичним законом, тобто таким законом, який справджується не для одного якогось явища, а для великої кількості явищ, серед яких хаотично розподілена деяка загальна ознака.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Я.С. Бродский. Статистика. Ймовірність. Комбінаторика. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2014. 456 с.
2. Кимбл Г. Как правильно пользоваться статистикой. М.: Финансы и статистика, 1982. 544 с.
3. Гнеденко Б.В., Хинчин А.Я. Элементарное введение в теорию вероятностей. М.: Наука, 1964. 784 с.

УДК 657.471:330.341.1

КОРЕНІВСЬКА Л.В., аспірант

Науковий керівник – **МИХАЙЛОВА Л. І.**, д-р екон. наук

Сумський аграрний національний університет

ЛІЦЕНЗУВАННЯ – ПЕРШИЙ КРОК ДО ВИРОЩУВАННЯ ТЕХНІЧНИХ КОНОПЕЛЬ

Розглянуто оновлені ліцензійні вимоги щодо вирощування технічних конопель. Наведено перелік документів для отримання ліцензії та охарактеризовано переваги, недоліки і нові норми прийнятого нормативно-правового акту. Проаналізовано порядок внесення плати за отримання ліцензії та ліцензійний реєстр на право здійснення господарської діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Ключові слова: Постанова КМУ №282, процедура ліцензування, Держлікслужба, технічні коноплі.

Вирощування конопель в Україні пов'язано з порівнюванням промислових безнаркотичних конопель до наркотичних засобів, а це, в свою чергу, вимагає від суб'єктів господарювання ліцензування своєї діяльності. В нашій державі діяльність з вирощування цієї культури регламентується Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 2 березня 2015 року № 222-VIII

[1] та законом України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» від 15.02.1995 року (зі змінами, внесеними згідно із Законами від 06.09.2018 року) [2]. Навесні 2016 року Кабінетом Міністрів України було зареєстровано Постанову № 282 [3], яка значно спрощувала процедуру ліцензування вирощування технічних конопель для юридичних осіб.

Згідно з Постановою КМУ №282 встановлено перелік документів для отримання ліцензії на вирощування конопелі (рис. 1). Питання щодо надання ліцензії фізичним особам поки що знаходиться в стадії розгляду.

Право видавати ліцензію строком на 5 років на вирощування технічних конопель покладено на Державну службу України з лікарських засобів та контролю за наркотиками. По закінченню цього періоду суб'єкт господарської діяльності повинен наново пройти процедуру ліцензування.

Процедура ліцензування передбачає оформлення досить значного списку документів [4], що, в свою чергу, забирає багато часу.

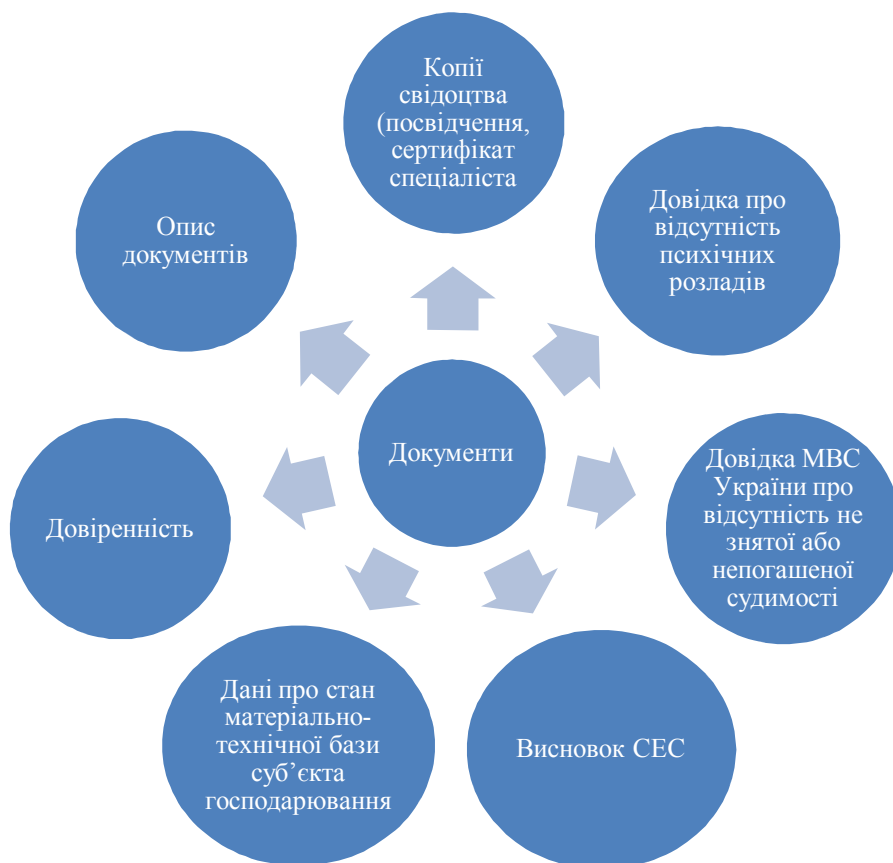

Рис. 1. Перелік документів для процедури ліцензування.

Ознайомитися з результатами ліцензійної комісії можна у розділі «Протоколи засідання робочої групи» офіційного сайту Держлікслужби. Протягом 10 днів після прийняття позитивного рішення на засіданні робочої групи Держлікслужби суб'єктом підприємницької діяльності проводиться оплата за ліцензію в розмірі одного прожиткового мінімуму працездатного громадянина. Оплата за отримання ліцензії вноситься до Державного бюджету

України згідно зі ст. 14 п.1, п.5 «Закону України про ліцензування видів господарської діяльності» в такому порядку (рис. 2):

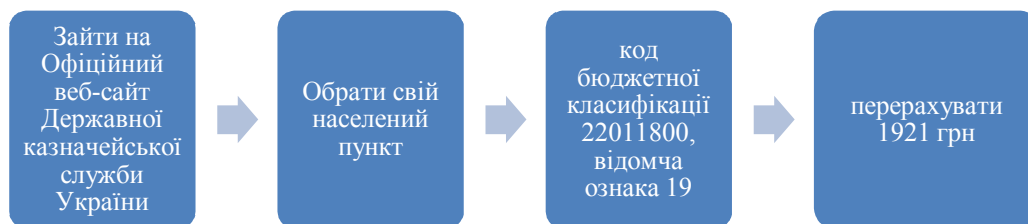

Рис. 2. Порядок внесення плати за отримання ліцензії.

Ліцензії в паперовому вигляді отримувачам не видаються. Підтвердженням отримання суб'єктом господарювання ліцензії є внесення його до реєстру (табл. 1).

Таблиця 1 – Ліцензійний реєстр на право здійснення господарської діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів

Назва суб'єкта господарювання	Код за ЄДРПОУ	Дата початку дії ліцензії	Дата закінчення ліцензії	Юридична адреса	Види діяльності	Номенклатура Список таблиці	Коментар
1	2	3	4	5	6	7	8
Інститут луб'яних культур НААН України	00497845	12-05-2017	12-05-2022	Сумська обл., м. Глухів, вул. Терещенків, 45	Зберігання; перевезення; використання; знищення; реалізація (відпуск); культивування	Прекурсорів (списку 2 таблиці IV), нарковмісних рослин (списку 3 таблиці I) Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів	

Аналізуючи Постанову КМУ №282 від 06.04.2016 р. можна зробити наступні як позитивні, так і негативні висновки [5]:

- відмінено довідки до Державної санітарно-епідеміологічної служби, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Міністерства екології та природних ресурсів, вимоги до умов охорони праці;

- підприємству надано право приймати на роботу не агронома, а фахівця, кваліфікаційною ознакою якого є свідоцтво (посвідчення, сертифікат);
- до документів на право власності або оренди землі включено і право її суборенди;
- на отримання ліцензії поки що не можуть розраховувати фізичні особи, зміни стосуються тільки юридичних осіб;
- суб'єкт господарювання не пізніше 10 робочих днів з моменту посіву повинен письмово повідомити органу ліцензування про фактичні місця посіву, обсяги посівних площ, сорти із зазначенням джерела придбання посівного матеріалу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 2 березня 2015 року № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19> (дата звернення 01.03.2015 р.).
2. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15.02.1995 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-вр>.
3. Деякі питання ліцензування господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного переліку: Постанова КМ № 512 від 08.08.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/282-2016-п/page>.
4. Ліцензування діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. URL: <http://www.medlawcenter.com.ua/ua/99/658.html>.
5. Нові «Ліцензійні умови». URL: <http://www.tku.org.ua/uk/news/4505>.

ЗМІСТ

Даниленко А.С. Структурні складові розвитку сільського сектору Київської області: реалії та перспективи	3
Крисанов Д.Ф., Виборна В.Д. Соціальний капітал в агросфері: сутність та рівні формування	7
Даниленко А.С., Сокольська Т.В., Поліщук С.П. Розвиток сільських територій в умовах децентралізації влади	10
Гутко Л.М., Сенчук М.М. Обґрунтування потужності підприємств з переробки сільськогосподарської продукції	12
Артимонова І.В. Детермінанти розвитку інфраструктури агропродовольчого ринку в умовах глобалізації	14
Шупик С.М. Організаційно-економічні засади розвитку маркетингових кооперативів у зарубіжних країнах	17
Хахула Л.П. Формування компетенцій у студентів агроуніверситетів для сталого розвитку сільського господарства	21
Хахула Б.В. Організаційно-економічні засади селекційно-племінної роботи в свинарстві України	23
Свиноус І.В., Хомовий С.М., Гаврик О.Ю. Неформальні зв'язки як основа стійкості сільського співтовариства	26
Підгорний А.В. Теоретичні підходи до трактування «ефективності» продукції свинарства в сільськогосподарських підприємствах	28
Ищенко А.В. Функції і значення особистого селянського господарства в продовольчому забезпеченні населення	30
Биба В.А. Організаційно-економічні засади не сільськогосподарської діяльності фермерських господарств в Україні	32
Рибак Н.О., Тертична Л.І. Деякі аспекти забезпечення сталого розвитку	34
Сатир Л.М., Вовк Л.А. Сучасні тенденції розвитку ланцюгів створення доданої вартості молочної продукції	36
Задорожна Р.П. Екологічні ризики в системі глобальних загроз	38
Шуст О.А., Бабицька О.О., Жмайлова О.Г. Функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення: досвід зарубіжних країн	40
Непочатенко А.В., Непочатенко В.А., Аутсорсинг як ефективний інструмент оптимізації агробізнесу	42
Карпук Л.М., Олешко О.Г. Освіта для сталого розвитку: досвід формування відповідних професійних компетенцій у студентів агробіотехнологічного факультету БНАУ	45
Негода Ю.В. Проблеми фінансування заходів соціально-економічного розвитку в Україні	47
Дрозденко В.О. Застосування <i>psoparale</i> при дослідженні економікоматематичних моделей студентами економічних спеціальностей	49
Батажок С.Г. Можливості та локалізації розвитку соціального підприємництва в Україні	51
Шелудько Л.В. Вплив тіньової економіки на продовольчу безпеку країни	54

Арбузова Т.В., Лобунець В.І. Вплив глобальних економічних трендів на розробку стратегії міжнародного бізнесу компанії	56
Коваль Н.В., Стариченко М.А. Активна інвестиційна політика – передумова сталого розвитку регіону	58
Шпортюк Н.Л. Інноваційний розвиток сільського господарства: проблеми та перспективи	60
Шемігон О.І., Вихор М.В. Державно-приватне партнерство: основи, реалії та перспективи розвитку	61
Ткаченко М.В., Шевченко А.О., Ткаченко С.В. Бенчмаркінг як інструмент забезпечення конкурентоспроможності підприємства	64
Житник Т.П., Гура А.М. Сучасні напрями забезпечення сталого розвитку сільських територій: європейський досвід і українські реалії	67
Стаднік Л.І. Партнерство держави і бізнесових структур у розвитку підприємництва на селі	70
Ревецька У.С. Формування ймовірно-статистичного мислення у студентів агробіотехнологічного факультету	72
Замкевич Б.М. Університет – абітурієнт в умовах збалансованого розвитку сучасної України	73
Понедільчук Т.В., Ліченко В.С., Напрями підвищення конкурентоспроможності підприємства	76
Новікова В.В. Пошук оптимального шляху для обчислення прогнозованого макропараметру в аграрному бізнесі	78
Савчук О.В. Напрями розвитку електронної комерції в Україні	81
Мельниченко О.П. Використання готових математичних моделей для прогнозування	83
Бондар О.С. Моделювання впливу екологічного забруднення на економіку регіону	85
Варченко О.О. Агропродовольчі ланцюги: економічна сутність та особливості створення	87
Чігчуї Тумені Арманд Анасіє. Сільське господарство Камеруну: реалії та стратегічні пріоритети	92
Wu Pengpeng., Nazarenko I.M. Application of information management platform in agricultural enterprises	95
Chen Yang., Lukash S.M. Research on environmental quality and economic sustainable development in Henan province	97
Heli Cao., Onopriienko I.M. Sustainable development of agriculture in northeastern China based on swot analysis	100
Li Mengdan., Lukash S.M. Study on the development of leisure agriculture and rural tourism in Henan province based on swot analysis	102
Wang Yu., Melnyk M.I. Sustainable development and innovation of coffee industry in yunnan, China	104
Yuan Yuan., Batsenko L.M. Research on core competitiveness of agribusiness	106

Zhao Haipeng., Bliumska-Danko K.V. Studying the application of public relations in the competitiveness of agricultural development	107
Zhao Panpan., Makarenko N.O. The integration model of chinese agro-food chains in international trade	109
Cui Lanbing., Lozynska I.V. Rural tourism as a form of entrepreneurship in the rural area of the region	111
Dong Yue., Brychko A.M. The economic basis of improving the competitiveness of agricultural enterprises with agricultural informatization	113
Han Shengrun., Ilchenko V.O. Technological development of oat production in China and abroad	115
Zhang Lei., Maslak N.H. Risk control at transnational mergers and acquisitions of agricultural enterprises	118
Mei Zheng., Li Jiawei., Melnyk A.M. The integration model of chinese agro-food chains in international trade	120
Юхименко П.І., Приходько Т.В., Якимюк Ю.П. Фактори впливу на інвестиційну привабливість регіонів України	122
Утеченко Д.М. Сучасний стан та проблеми розвитку об'єктів соціальної інфраструктури сільських населених пунктів	124
Руденко М.В. Вплив цифровізації на розвиток агросфери	127
Понедільчук Т. В., Бондаренко В.В. Податкове адміністрування і контроль: їх сутність, спільні ознаки та відмінності	129
Вихор М.В., Шемігон О.І. Впровадження системи наसर як фактор сприяння сталого розвитку сільського господарства	132
Гринчук Ю.С., Руденко М.В. Планування розвитку територій об'єднаної територіальної громади	135
Стригіна О.А. Застосування закону великих чисел в аграрному секторі	137
Коренівська Л.В., Михайлова Л.І. Ліцензування – перший крок до вирощування технічних конопель	139